

Szabolcs András

Az ifjúság Helikoni Ünnepségei Keszthelyen

*"És ha népünk, amely hazájának örül, mely nevének dicsőre munkál,
lesznek nagy embereink, kiket a világ bámulni fog,
lesznek hőseink, dicső szellemeink, kikben újászunk,
lesz életünk, melynek szük lesz ez a város, leszünk nemzet,
mint még mi se voltunk és az utókor irójának nem kell költöni,
hanem csak a valót leírni, hogy dicsőitse hazáját."*

|| Jókai Mór ||

EMELTE KESZTHELY VÁROS 1954 ÉVBEN,

AZ 1817. — 1819 - i

ELSŐ

HELIKONI ÜNNEPSÉGEK

EMLÉKÉRE,

AMELYEKET FESTETICS GYÖRGY [1755 — 1819.]

A MAGYAR NYELV ÉS IRODALOM PÁRTFOGÓJA,

A LELKES HAZAFI: BERZSENYI DÁNIEL,

KISFALUDY SÁNDOR ÉS A KOR TÖBBI NEVES

ÍRÓJÁNAK KÖZREMŰKÖDÉSÉVEL RENDEZETT.

Szabolcs András
Az ifjúság Helikoni Ünnepei Keszthelyen

Szabolcs András

**Az ifjúság Helikoni
Ünnepségei Keszthelyen**

Nagykanizsa, 1998

A borítón a Helikoni emlékmű, a borító belső oldalán a kupola alatt található lap feliratának képe látható (Végh Mária felvételei)

A kötet kiadását támogatta:
Keszthely Város Önkormányzata
Keszthely Város Önkormányzatának Kulturális és Oktatási Bizottsága
Újkori Középiskolás Helikoni Ünnepségek Alapítvány
Zala Megyei Önkormányzati Közgyűlés Oktatási, Kulturális és Sportbizottsága

ISBN 963 85484 4 4

Kiadja a Czupi Kiadó
8801 Nagykanizsa, Felszabadulás u. 19. Pf.: 484
Telefon: (93) 320 766
Szedés: Szőke Veronika

A képeket levilágította, színre bontotta, a grafikai munkákat végzte
a nagykanizsai Mátrix Marketing Műhely
Készült a Kanizsai Nyomda Kft.-ben
Felelős vezető: Brenner Árpád

A kiadó előszava	7
<i>Cséby Géza:</i>	
A Keszthelyi Helikoni Ünnepségek rövid története 1817–1819-ig	9
<i>Tar Ferenc:</i>	
Helikon 1921-ben	27
<i>Cséby Géza:</i>	
A Balatoni Íróhét és a Helikon	32
<i>Szabolcs András:</i>	
Az ifjúság Helikoni Ünnepségei Keszthelyen	39
Bevezetés	39
Az elindító	40
Megemlékezések a Helikoni Ünnepségekről	42
A Helikoni emlékmű	49
Korszakolás és a megújulás kezdeményezői	55
Az ifjúság Helikoni Ünnepségei	58
1.1. Az 1958. évi Helikoni Ünnepségek	61
1.2. Az 1959. évi Helikoni Ünnepségek	68
1.3. Az 1960. évi Helikoni Ünnepségek	70
2.1 Az 1961. évi Helikoni Ünnepségek	72
2.2. Az 1962. évi Helikoni Ünnepségek	73
2.3. Az 1963. évi Helikoni Ünnepségek	76
Az egyetemi és főiskolai csoportok első, 1964. évi kulturális szemléje	77
2.4. Az 1965. évi Helikoni Ünnepségek	78
2.5. Az 1967. évi Helikoni Ünnepségek	81
2.6. Az 1969. évi Helikoni Ünnepségek	83
2.7. Az 1971. évi Helikoni Ünnepségek	84
2.8. Az 1973. évi Helikoni Ünnepségek	86
Az egyetemi és főiskolai csoportok 1974. évi kultu- rális szemléje	86
2.9. Az 1975. évi Helikoni Ünnepségek	87
3.1. Az 1977. évi Helikoni Ünnepségek	88
3.2. Az 1979. évi Helikoni Ünnepségek	90
3.3. Az 1981. évi Helikoni Ünnepségek	90
3.4. Az 1983. évi Helikoni Ünnepségek	92

Az egyetemi és főiskolai csoportok 1984. évi kultu- rális szemléje	93
3.5. Az 1985. évi Helikoni Ünnepségek	95
Az egyetemi és főiskolai csoportok 1986. évi kultu- rális szemléje	97
4.1. Az 1989. évi Helikoni Ünnepségek	100
Összegzés (1958–1989.)	102
Megújuló Helikoni Ünnepségek, régi tartalommal	106
4.2. Az 1992. évi Helikoni Ünnepségek	106
4.3. Az 1994. évi Helikoni Ünnepségek	113
4.4. Az 1996. évi Helikoni Ünnepségek	121
Az 1996. évi Helikoni Ünnepségek díjazottjai	129
A jövőről és a múltról	135

A Czupi Kiadó Zala megye könyvekben megidézett (szellemi) értékeinek megjelentetését tartja egyik legfontosabb feladatának. Az itteni értékekről, az itteniek tollából, de nem mindig csak az itteniekhez szólnak ezek a könyvek.

Nagy örömmel fogtunk a Keszthely messzire ható, generációkat magával ragadó Helikoni Ünnepei megörökítésére vállalkozó munka kiadásához.

Szerzőnk, Szabolcs András századunk kilenc tizedét rendkívüli szellemi frissességben megélve élénk teszi munkáját, mely imponáló adatmennyiséget vonultat fel, és érdekes olvasmány.

Bár a szerző gyaníthatóan mindvégig, 1958-tól az események közelében maradt, mégsem saját emlékeire hagyatkozik csupán, hanem levéltári kutatásokra alapozva és a korabeli sajtóhíradások feldolgozásával eleveníti meg az eseményeket. A kötet minél érdekesebb és maradandóbb illusztrálása érdekében a szerző által felkutatott illusztrációk mellett a Goldmark Károly Művelődési Központ fotóit és más dokumentumait is felhasználtuk.

A kötetben tapasztalható, a történelmi előzményeket feldolgozó ismétlődések miatt magyarázattal tartozom. Látszólag felesleges kettőződésről van szó. De csak látszólag. Cséby Géza részletesebben, inkább az ismeretterjesztés, Szabolcs András inkább az 1958-tól indult események megértése szempontjából ismerteti az 1817–1819-ig lezajlott Helikoni Ünnepeket. Ugyanez mondható el Tar Ferenc és Cséby Géza által ismertetett másik két időszakról és Szabolcs Andrásnak ugyanezen időszakokról írott gondolatairól.

Van tehát egy jó adag hozadéka is a kettőződésnek. Igazán az lenne a szerencsés, ha az 1958-tól indult időszakról is ismernénk másik feldolgozást is, melyet párhuzamba lehetne állítani Szabolcs András hiánypótló munkájával.

Ahogy ugyanannak a zenei vagy drámai műnek máskor, mások által való tolmácsolása magára az előadás technikájára irányítja a figyelmet, így azoknak is érdekes olvasmány lesz a kétszeresen tárgyalt rész, akik már egyébként ismerik az eseménytörténetet. Számukra ugyanis a felfogások, megközelítések eltérése miatt lesz élvezetes olvasmány.

A leírások némely részletében is van különbség, ez nem ellentmondás, hanem abból fakad, hogy az egyik írás bővebben ismerteti az eseményeket, mint a másik.

A történetek értelmezésében azonban gyökeresen el is térhetnek a vélemények. (A szerzők kortársak, de nem egy generációhoz tartoznak.) Örülök, hogy ezek az egyébként talán nem szembesülő véleményeltérések itt jól érzékelhetőek.

A kiadó és szerkesztő helyzete szerencsés, hiszen nem keszthelyiként, de olyan zalaiként, aki egyáltalán nem közömbös a Helikoni Ünnepek megörökítése

fontossága ügyében, könnyebben „hozza” össze a korábbi ünnepségek és megemlékezések értelmezésében véleménykülönbségen levőket, a néhány ügyben „hitvitát” folytatókat.

Egy dolog biztos. A kötet újdonsága és egyedi értéke az 1958-tól napjainkig tartó ünnepségek megörökítése. Ebben a tekintetben pedig az előzmények csupán kiegészítői ennek a központi témának, ezért is írhattuk azt a kötet címlapjára, hogy az Szabolcs András munkája. Köszönet Cséby Gézának és Tar Ferencnek, hogy dolgozataikat rendelkezésünkre bocsátották.

Czupi Gyula

A Keszthelyi Helikoni Ünnepségek rövid története 1817–1819-ig

Bevezetés

A Georgikon megalapításának 200. évfordulóján, 1997-ben méltán emlékeztünk tisztelettel az alapító mecénásra: gróf Festetics Györgyre. Tudnunk kell azonban, hogy legnagyobb művén, a Georgikonon túl, még számos területen alkotott maradandót. Ide kell sorolni a nyelv, az irodalom érdekében kifejtett tevékenységét. Ide tartozik a Magyar Minerva könyvsorozat elindítása, a számos iskola – köztük a csurgói gimnázium – alapítása és a híres Helikoni Ünnepségek megrendezése is. Tanulmányommal ezek történetének rövid összefoglalására vállalkoztam.

A magyar nyelv megújítása

A XVIII. század második felén túl a közép- és főnemesek egy része kezdett szembefordulni „a század első felének szinte mindenre kiterjedő, klerikális és jogi latinságával, valamint ennek fő hordozóival, az elnémetesedő magyar arisztokráciával s a magas klérussal.” – szögezik le Klaniczay Tibor, Szauder József és Szabolcsi Miklós az 1961-ben megjelent Kis magyar irodalomtörténet című könyvükben. Mozgatórugó: a francia felvilágosodás és a bécsi udvar kozmopolita kultúrájának felcserélése a német nemzeti nyelvre. Magyarországon is a nemzeti nyelv megteremtése lett a fő szempont, és természetesen egy ebből újjászülető magyar irodalom. „A XIII. és XIX. század fordulóján a különféle áramlatok: latinos franciás, németes és magyaros iskoláknak erői összefonódnak abban a nemzeti reformmozgalomban, amelyeknek mérközéseiben, óvatos maradiságában és lázadó forradalmiságában, roppant egyéni és társadalmi erőfeszítéseiben megszületik az újkor nemzeti Magyarországa. Ez új Magyarország szellemének egyik legjelentékenyebb kifejezője és alakítója a megújított magyar nyelv.” – tudjuk meg Keresztury Dezső A magyar irodalom képeskönyve (Bp., 1981) című műből. Évszázados törekvések váltak valóra: megszületett a magyar szépirodalom önálló intézménye, a magyar szellemiséggel telített iskola, színház, dráma, opera, hírlapirodalom, folyóirat, kritika, regény, útirajz, a nemzeti líra.

Kulturális szervezkedés indult Kazinczy Ferenc kiszabadulása után (1801), de még inkább Bányácskára (Széphalom) költözését követően (1806), személye körül

kialakult irodalmi kört Szerb Antal az „irodalmi diktatúra intézményének” nevezte el. Széchenyi Ferenc gróf 1802-ben könyvtárát a nemzetnek ajándékozta, mely alapja lett a Magyar Nemzeti Múzeumnak. 1804-ben a Magyar Kurír nyelvi pályázatot írt ki, melyre 21 munka érkezett. 1806-ban megindult Kultsár István lapja, a Hazai Tudósítások (később: Hazai és Külföldi Tudósítások). 1808-ban kiadják az első magyar nyelvű irodalomtörténeti rendszerezést, Pápay Sámuel: A magyar literatura esmérete című művét.

1811-ben Kazinczy Tövisék és virágok címen epigrammagyűjteményt jelentet meg, amellyel megindult a nyílt nyelvújítási harc. Még ebben az esztendőben jelent meg ugyancsak Kazinczy tollából a Poétai episztola Vitkovics Mihály barátomhoz, melyre a Szatmár megyeiek Mátészalkai Högyész Máté álnéven válaszoltak. A nyelvújítási programot Kazinczy a Báróczy minden munkáji és az Újhelyi Dayka Gábor versei című munkák előszavában fogalmazta meg 1813-ban. Ettől az időtől számítjuk a nyelvújítási harcot egészen 1819-ig, Kazinczy Orthológus és neológus nálunk és más nemzeteknél (Tudományos Gyűjtemény 1819) címmel megjelent munkájáig, amelyben elismerte saját túlkapásait is, de lándzsát tört a nyelvújítás fontossága mellett.

Dolgozatom témájából adódóan röviden, de külön kell foglalkoznom a Mondolattal és a Felelet a Mondolatra című kemény, sértő nyelvújítási kiadványokkal. A Mondolat 1813-ban jelent meg Veszprémben (Dicshalom). Írója, Szentgyörgyi József, Kazinczy barátja volt, aki bár nem Kazinczy ellenes élel fogalmazott, de nem értett egyet nyelvújításával. A végleges szöveget Somogyi Gedeon készítette el, aki – Kazinczyval ellentétben – csupán a mérsékelt nyelvújításnak volt híve. Bizonyos „typographiai” korrekciót Ruszek Józsefi is végzett a művön, azaz a Mondolat negyedik ívének kefelevonatát javította.

Kazinczy először azt hitte, hogy Somogyi Gedeon csak eszköz volt Ruszek, Kisfaludy és Téli Takáts József kezében. Takáts később maga is megvallotta Kazinczynak, hogy az igazi szerző Somogyi, és mint ilyen, őt kérte fel a Mondolat előszavának megírására, amit ő nem vállalt el.

A névtelenül kiadott munka végig sértette Kazinczyt, hisz a címkép metszetén saját magát volt kénytelen látni, amint számárháton üget a Parnasszus felé. De az írás Berzsenyit is gúnyolta. A Mondolatot Szentmártoni Radó Sándor somogyi táblabíró küldte meg Kazinczynek.

A széphalmi mester köré gyülekezők közül Kölcsey Ferenc és Szemere Pál válaszoltak a sértésre az 1814-ben kiadott Felelet a Mondolatra című munkájukban. Kazinczy személyesen nem akart válaszolni, végül mégis írt ellenfeleinek a Tudományos Gyűjtemény 1818-as évfolyamában. Ekkor már barátai is – többek közt Kölcsey – intik túlzásaira, túlkapásaira.

Bár a dunántúli költők, írók jó része – főleg a Festetics György köré tömörülők – ellenségesen viselkedtek, Festetics meghívta a Helikonra Kazinczyt, aki nem tudott

elmenni, de versben válaszolt és barátainak írt leveleiben nagy tisztelettel emlegette a grófot. Festetics lépése a kibékítés útján éppen a legádázabb ortológus-neológus harc közepette történt, és talán ez készítette többek között Kazinczyt arra, hogy végül is megírja előbb említett vitázáró tanulmányát Ortológus és neológus nálunk és más nemzeteknél címmel.

A humanista gróf

A történesek jobb megértése érdekében nem tekinthetünk el Festetics gróf életútjának kissé részletesebb megismerésétől sem.

Festetics György 1755. december 31-én született a Sopron megyei Ságon. Apját, Festetics (IV.) Pált, Mária Terézia emelte 1772. február 24-én grófi rangra. Ifjúkorában a katonai pályát választva, 1768 és 1775 között, a bécsi Theresianumban tanult. Apja kívánságára azonban elsajátította a jogi ismereteket és a nyelvek tanulmányában is jeleskedett.

Megtanult németül, latinul, franciául, olaszul, angolul. Leveleket írt és jegyzeteket is készített e nyelveken.

Kollár Ádám Ferenc, az ifjú Festetics György tanítója így ír az apának, Festetics Pálnak 1776. június 23-án kelt levelében: „Megvallom ugyanis, hogy nekem életemben még nem volt kellemesebb elfoglaltságom azoknál az óráknál, amelyekben az ő (Festetics György) szellemének és hihetetlen

Festetics György

tanulási képességének tanúja lehettem.” De más kortársa is hasonló véleményen van: „Tanultt majd-majd az emberin Föllyül.” (Kövér János vörsi plébános). Ezért nem érthetünk egyet dr. Váczy János Festeticsről és a Helikonokról a Vasárnapi Újság 1886-os évfolyamában közölt tanulmányával, ahol ezt írja: „Maga a gróf, ha bírt is némi klasszikus és nagyvilági műveltséggel, szélesebb irodalmi jártassággal és ismeretekkel nem dicsekedhetett. Munkájához (...) élesebb szellem, szilárdabb akaraterő és merészebb tekintet, körültekintőbb s mélyebb fogékonyság és hatalmasabb erély, szélesebb műveltség (...) kívántatott volna meg.”

Bécsben ismerkedett meg a mindenre fogékony fiatalember későbbi sógorával, Széchényi Ferenc gróffal, az Országos Széchényi Könyvtár és a Nemzeti Múzeum alapítójával. Ez a kapcsolata később is állandó, levelezés útján, de levelezésüket sajnos csak 1781-től ismerjük. Itt ismerkedett meg a francia felvilágosodás irodalmával, melynek szelleme végigkísérte életén. Híve volt II. József felvilágosult uralmának, ugyanakkor féltette is nemzetünket, hisz 1781. február 21-én azt írta Széchényinek, kastélyában egyelőre csak kezdetei vannak meg egy nagyobb könyvtárnak, amely „arra van szánva, hogy hazafiakat képezzen”. Festetics valószínűleg ebben az időben került kapcsolatba a szabadkőművesekkel és Bécsben – amint Keresztury Dezső sejtí – a Wahrheit im Orient” (Az Igazság Keleten van) páholy tagja lett, névjegyzéki száma: 488. Abafi Lajos a magyar szabadkőművesség történetírója szerint Festetics az Igaz egyetértéshez páholy tagja (is) volt.

Festetics apja kérése ellenére a polgári pálya helyett a katonait választotta. 1778. július 16-án belépett a Nádasdy ezredbe, majd 1779-ben átlépett a Barco ezredbe, ahol másodkapitányi rangot kapott. Ugyanebben az esztendőben Mária Terézia kinevezte valóságos kamarássá. 1787. szeptember 20-án, saját kérelmére, a császár a Graeven huszárezredhez helyezte át, ahol 1788. november 3-án alezredessé léptették elő.

A nemesség alkotmányos jogainak védelme érdekében, de az 1790-ben Bécsből Budára hozandó korona őrzésének ürügyén nemesi bandériumokat szerveztek. Zalában az 1790 márciusában megtartott megyegyűlésen gróf Fekete Jánost választották vezérnek, Festetics Györgyöt pedig az egyik prefektusnak. Festetics 1500 forintot ajánlott fel a bandérium céljaira. Május 21-én Keszthelyen a bandérium és saját ezrede a Graeven huszárezred tisztikarát meghívta közös vacsorára. Ez a találkozás nem volt véletlen és nem volt politikamentes sem. Az uralkodó előtt is világossá vált, hogy ezek a bandériumok kiképzőhelyei lettek azoknak a nemesifjaknak, akik egy általános felkelés esetén a felkelők vezetőivé válhatnak. Ez reális veszély volt az uralkodó számára.

1790 júliusában Festetics több tisztársával együtt – többek közt Laczkovics Jánossal, a későbbi Martinovics-féle összeesküvés vértanújával – folyamodványban

fordult a pozsonyi rendekhez. Tisztázandó lenne, hogy ebben Festeticsnek milyen szerepe volt. Ki volt a levél értelmi szerzője: Laczkovics vagy Festetics? Tény az, hogy Festetics írta alá elsőnek. A folyamodvány a következő négy pontot tartalmazta:

- a magyar alakulatok béke idején Magyarországon tartózkodjanak,
- csak magyar tiszteket alkalmazzanak bennük,
- vezényleti nyelve magyar legyen,
- a legénységgel a bánásmód legyen emberséges.

A feliratnak beláthatatlan következményei lettek. A haditanács javaslatára Lipót Festetics büntetésének ügyében a következő határozatot hozta:

- 14 napi elzárás Bécsben,
- utána erőteljes rosszállást kell kapnia viselkedése miatt,
- a parancsnokság alól fel kell menteni, utána anélkül, hogy Budára utazhatna, azonnal Németalföldre kell vezényelni a La Tour ezredhez, ám ha ez ellen kifogást emelne, elbocsátással kell megfenygetni.

Festetics a büntetést szó nélkül tudomásul vette. Súlyosabb büntetést azért nem alkalmaztak, mert országos botrányral számoltak. Ezt követően Belgiumba, majd Milánóba vezényelték.

Mivel az olaszországi tartózkodás alatt a gróffal szemben nem merült fel semmi kifogás, az uralkodó Festetics feleségének személyes kérésére, közbenjárására és Stein tábornak pozitív jelentésére 1791. május 19-én megengedte a „rebellis grófnak”, hogy a hadsereg kötelékéből eltávozhasson.

Festetics ekkor hazaköltözött Keszthelyre és megkezdte birtokainak rendezését.

Utolsó nyílt szembehelyezkedése az udvarral az 1797. áprilisi Zala megyei gyűlésen történt. Az 1796-os országgyűlés a birodalomra, az országra törő francia sereg megállítására nemesi felkelést hirdetett meg. A megyegyűlésen felolvasták az inszurrekciót elrendelő királyi parancsot, de Szapáry Péter, Festetics György és Skubics János a vitában az inszurrekció ellen szavaztak. Skubics még azt is mondta: „Ha béút az ellenség, fogjunk vele kezét.” Így a megyegyűlés végül is csak 200 gyalogost és 200 lovaszt állíttatott ki és egyben reguláris hadsereget kért a megyébe.

Az udvar megdöbbsent a hír hallatán és azonnal vizsgálatot rendelt el. A leggyanúsabb természetesen Festetics lett. Jogosan, hisz ő mondta tollba a királyi leiratra adott megyei választ. Bár József nádor, aki végül kézbe kapta a vizsgálat eredményét úgy nyilatkozott, hogy felségsértés ténye nem áll fenn, Festetics mégis elvesztette kamarási kulcsát és Ferenc megtiltotta az udvarnál való megjelenését is. Ferenc határozottan félt Festeticstől, főleg azóta, mióta Martinovics – kihallgatásai során – bizonyos ügyekben (melyek nem bizonyultak végül is valóságoknak) Festetics nevét is említette.

Ezután az incidens után – úgy tűnik – a politikától visszahúzódó gróf teljes erejét gazdálkodási és kulturális célokra irányította. Megalapította a csurgói református gimnáziumot, mely ügyben nagy segítője volt Nagyváthy János.

A gimnázium alapkövét 1795. április 30-án rakták le, maga az épület 1798-ra készült el. A keszthelyi gimnázium megmaradása érdekében magára vállalta, hogy az apja által alapított intézmény tanári karát bővíti. Ugyancsak magára vállalta a gimnázium 6 osztályúvá való bővítésének anyagi vonzatát. Nemesi konviktust, líceumot létesített. 1803-ban Festetics pesti palotájában is berendeztetett egy nemesi konviktust, öt fő részére, azoknak, kik a pesti egyetemre jártak. 1800-ban Festetics jóvoltából a következő iskolák álltak fenn Keszthelyen: 3 osztályú elemi iskola, polgári iskola, zeneiskola, rajziskola, gimnázium a konviktussal, tanítóképző, Georgikon.

A Georgikont legnagyobb alkotásaként tartjuk számon. 1797-ben nyitotta meg kapuit Nagyváthy János és Tessedik Sámuel segítségével, a Festetics György által létrehozott intézmény. Európa első rendszeres gazdasági intézete volt. A Georgikon nyolc szakiskolát egyesített magában:

- Tudományos gazdasági iskola
- Parasztiskola
- Pristaldeum
- Erdész- és vadásziskola
- Mérnök- és építésziskola
- Gazdaasszonyképző
- Kertész-szakácsiskola
- Ménesmester- és lovásziskola.

A Georgikonba való felvétel feltételei: *vallásra, nemzetiségre és származásra való tekintet nélkül* (kiemelés tőlem. Cs.G.) jó magaviselet, ép, egészséges test, latin, magyar és német nyelv ismerete és hogy „philosophiát vagy legalább 6 deák iskolát jól végzett legyen”. A Georgikon élén az archon állt (1805-től). Kezdetben az archont a tanárok sorából a gróf nevezte ki, később a választást a tantestületre bízta.

A Georgikon megalapításának évében (1797) bocsátotta vízre a Balaton akkori legnagyobb vitorlášhajóját a Phoenix gályát. Ez a 3000 mázsa teherbírású sószállító hajó gyakran szolgált luxuscélokat. 1801 nyarán 150 vendéggel a fedélzetén Balatonfüredre látogatott a gálya. Utazott rajta Richard Bright angol világljáró is, aki erről könyvében számolt be.

Festetics adományaival azonban nemcsak Keszthelyt tisztelte meg. Az 1802. évi országgyűlésen 40 ezer Ft-os alapítványt tett, hogy annak kamataiból „addig is, amíg Magyarországon a hadi tudományoknak taníttatása felállítatik”, három olyan nemesi származású ifjú részesülhessen Bécsben magasabb katonai kiképzésben,

akik Magyarország „jelenlegi” területéről származnak, vagy Erdélyből, vagy Partiumból valók.

A gazdag főúr évi 1000 forintos támogatásával indult be Péteri Takács József szervezésében az első magyar könyvkiadói vállalkozás, a Magyar Minerva 1798–1812-ben.

A bécsi udvar véleménye lassan javult Festeticsről. A döntő fordulatot az 1801-es esztendő hozta meg. József nádor 1801. augusztus 23-án, Velencéből jövet Keszthelyre látogatott. A nádori látogatás fénypontja a georgikoni szántás volt. József főherceg római felső palástban jelent meg a Georgikon szántóföldjén, megfogta az eke szarvát és néhány barátját szántott. A nádor udvarmestere, Szapáry gróf vitte az ostort, Festetics pedig az ökröket vezette. (Ez a jelenet látható a Numisma Oeconomicum érem egyik oldalán.)

Festetics romló egészségéről több levél is tanúskodik. Az utolsó Helikonokra a gróf rossz közérzete, majd valószínűsíthető agyvérzése nyomta rá a bélyegét, bár mindvégig bőkezű házigazdának bizonyult. 1819. április 2-án halt meg Keszthelyen. Sírja a keszthelyi középkori gótikus templom kriptájában van.

A Helikoni Ünnepségek áttekintése

A keszthelyi iskolák által 1804-től elindított ünnepélyek, ahol zene, tánc, szavalat, felolvasás volt műsoron, méltán nevezhetők a Helikoni Ünnepek elődeinek. Ezeken a Georgikon hallgatói, a líceum és a gimnázium tanulói vettek részt. Mivel ezek a rendezvények jobbra csak diákköri előadásokként, illetve vizsgaként értékelhetők, jelen esetben kevésbé érdekesek számunkra. A figyelmet arra az öt összejövetelre kell összpontosítanunk, amelyek 1817. február 12. és 1819. február 16. között zajlottak, minden év februárjában a császár születésnapján, és májusban a Georgikoni vizsgák alkalmával. Mindenekelőtt a névválasztásról kell szólni. Egyértelmű, hogy az ünnepségeket irodalmi összejövetelként kell számon tartanunk, de nem kevésbé voltak tudományos, zenei, színpadi művek bemutatásának alkalmai is. Tehát a műzsák találkozóhelye, mondhatjuk, s így Helikon.

Tóth István azonban A Keszthelyi Helikon nevének eredete című tanulmányában, amely 1980-ban jelent meg a Múzeumi Kurír negyedik köteteként Debrecenben, rávilágít Festetics szabadkőműves kapcsolataira. Bizonyítja, hogy Helikon Testvér azonos Festeticccsel s részben innen eredezteti az ünnepségek nevét.

Berzsenyi Dániel 1815. november 15-én egy levél kíséretében elküldte verseinek második kiadását Festeticsnek, és fájdalmasan panaszkolta a grófnak: „Rumi megajándékozza engem a Georgikonnak legújabb nyomtatványival. Elhültem-elhaltam látván, hogy azok mind németek! – Én Keszthelyben egy magyar Weimart óhajtok látni! A nemzetiség minden, s nincs e nélkül semmi boldogság. Minek töltjük

csúreinket, ha azokat oltalmazni nem tudjuk, nem tudjuk pedig, ha nemzetiségünket elvesztjük. – De engedjen meg Excellentiád ezen hazafiúi gyengeségemnek! mert valóban gyengeség ily semminek, mint én, a nemzetről aggódni; Excellentiád gondja az, mert oly dicső épületnek rakta le talpköveit, melyet csak a haza omladéka temethet el.”

Berzsenyi tehát felvetette egy irodalmi központ megvalósításának lehetőségét, a „magyar Weimar” eszméjét. Festetics valószínűleg ekkor már érlelte magában a gondolatot: megszervezni birtokán a költők, írók, tudósok, a honorácior értelmiség összejövetelét, hisz körülbelül két hónap múlva megérkezett Niklára, Berzsenyire Festetics helikoni meghívója: „Azért – írja a gróf – kik hívásunkat nem vetik meg, hogy összevetett vállakkal ezen töretlen ösvényen tanácsot adjanak és vezéreljenek hogy beteljesedjen a Niklai Bölcsnek, akinek dicshírét halandóság köde el nem éri, előremondása, íme, itten, Keszthelyen Böjtelő havának, azaz Február 12-én akarván Felséges Urunknak születése napját ülleni, az Ifjúságot, Helikonra vezetni kívánjuk, hogy az úgynevezett declamatio által a magyar, német és deák írásszerzésben jó ízlésre kapjon. De a Helikonra vezető Kalauz nekünk szükséges. Bátorkodunk tehát a somogyi Kazinczyra vetni szemeinket, és azon napra való maga-megalázására kérni. Lesznek talán több pártfogóink is, oktatván, mint kell az idővel élni s bölcsen örülni.”

A Helikoni Ünnepségek deklarált célját ismerjük. A Helikon I. című Keszthelyen 1818-ban megjelent könyv, amely az 1817-es helikoni verseket tartalmazza, előszavában így ír: „A’ Poezis volt minden más szép mesterségek, ’s találmányok közül az első, melly által a’ Népek eredeti vadságjokbul ki vetközvéen meg juhászodtak és az ékesen szólló Férfiak voltak mindig a’ törvényhozó szabad Nemzetek díszei, s jossoknak választott őrjei.” – A serdülő ifjúság gondos nevelése a cél és fáradozni kell még „szívén és mívelődésén segíteni”. „Illy szent czélra, és nemes vígből állott fel 1817 Esztendőben a’ Keszthelyi Helikon is, mellyben három Felvigyázók, és annyi Segédek ügyellése alatt, mind a’ Georgikoni mind a’ Lyceumi Ifjak ’s Humanisták magokat az ékes előadásnak mindegygyik nemében, deákul, magyarul ’s németül holnapoként gyakorolhatják, szabad kényökre hagyván a’ fel adott tárgyakon kívül, mást is ha tetszik, tsak szerelmes, vagy illetlen dolog ne legyen, választani; melly folyó, és kötött beszédbéli kidolgozásokbul azután a’ jobbak, kivált a’ husz rendes Stipendiatosok, nyilván való próbákat is tartoznak kétszer esztendőnként adni: Egyszer Februarius 12-dikén mint Felséges Urunk ditső születése napján, másodszor a’ gazdasági látogatás alkalmatosságával Majusnak a’ végén.”

Festetics ugyanakkor elküldte meghívóit többfelé. Ebben nagy segítségére volt Asbóth János, a Georgikon igazgatója. Horváth Ádám is kapott meghívást – aki Berzsenyire hasonlóan – erről azonnal értesítette Kazinczyt, és reményét fejezte ki, hogy Keszthelyen találkozhatnak: „...én pedig elébb már úgy hallottam, hogy

Téged is meg hívnak, és ígérek téged is. (...) némely fiatal barátaim azt hitték, 's most is hiszik, hogy Te is ott leszel és kérték, hogy veled őket ismertessem meg."

Kazinczy Ferencet azonban nem hívták meg. Nem tudni, mennyi köze volt ebben személyesen Festeticsnek, mennyi a Helikon közvetlen szervezőinek, de tény az, hogy a gróf sem szerette túlzottan a nyelvújító mozgalom Kazinczy-féle irányvonalát, ezt több ízben is kifejtette.

Az első Helikoni Ünnepre 1817. február 12-én került sor. Horváth Ádám egy nappal előbb érkezett a grófi udvarba, hogy még az utolsó simításoknál segídezhesen. „Este megérkezett Berzsényi betegen, Kisfaludy egészségesen.” – írja később Kazinczynak. Majd megérkezett Dukai Takács Judit, Fáy Barnabás kir. udvari tanácsos és referendárius, Szegedy Ferenc, cs. és kir. kamarás Zala megye első alispánja.

A vendégek február 11-i megérkezését követően a Királyi Gimnázium Palotájának (premontrei kolostor) nagytermében vettek részt az ünnepélyes megnyitón. Itt adták elő a filozófiai líceum hallgatói Fejér György A nevelők című színművét. Szerepeltek a Zeneiskola növendékei is. Este fényben ragyogott a kivilágított premontrei kolostor, a gimnázium.

Február 12-én a gótikus plébániatemplomban Ruszek József hahóti apát személyesen celebrálta az énekes nagymisét, ahol Festeticsen és vendégein, a tanulókon kívül számos keszthelyi lakos is megjelent.

A tulajdonképpeni felolvasásokra a Georgikon épületében került sor. Berzsényi így tudósít a helyszínről: „A Helikon épülete theatrum-forma. Az emelet közepén áll az asztal és szék, melyen a ' munkák olvastatnak 's declamáltatnak, körülötte pedig mindennemű muzsikuskok... A ' nézők előtt ismét egy asztal, melyre a beküldött írások rakatnak. ' Az ünnepet a Georgikon archonja, Liebbald Gyula nyitotta meg, majd Jánosy (Jánossy) József professzor kért szót. Utánuk a diákok következtek, végezetül Dukai Takács Judit és Asbóth János olvasta fel egy-egy versét. A beküldött művek közül számosat ismertettek. Így olvasták fel Horváth Ádám Urania-ját is. A műsort követően Festetics 4500 forintot osztott ki jótékonsági célokra.

Az ebédre a grófi kastélyban kerül sor, majd a Georgikoni fás kertben Gyöngyösi István és a jelenlévő költők, írók tiszteletére egy-egy madárberkenyét (Sorbus aucuparia) ültettek.

Az ünnepség ideje alatt sem szünetelt az írók, költők között a nyelvújítás kapcsán kibontakozott harc. Nem volt kétséges, hogy Berzsényi és Horváth Ádám Kazinczy pártján állnak és ugyancsak kemény és hathatós érvekkel felfegyverkezve lehet csupán őt a gróf bizalmába ajánlani. Jól tudjuk ma már, hogy Festetics nagy embernek tartotta Kazinczyt, különben nem írta volna Berzsényinek, hogy egy somogyi Kazinczyt lát benne. Ezt támasztja alá Kazinczy Döbrentének írt levele egy mondata is: „(Berzsényi) írja, hogy Festetics felőlem sok jót monda, de

nem szereti Németizmusaimat, az ellen harcolni kell.” (Horváth Ádám is írt Kazinczy-nak, de addig, míg Keszthelyen Kazinczyt védte, most Kazinczyval szemben a grófot védelmezi: „...a’ Gróff felüled egészen rosszul van el-hitetve.” S mikor Horváth ecsetelte Festeticsnek Kazinczy érdemeit és pozitívumait, a gróf „úgy tetszik, hogy látszott térni”). Nehezebb helyzetben voltak Berzsényi és Horváth Kisfaludyval szemben. Ő vérig sértődött a széphalmi mester Himfy-kritikájától. Berzsényi nehezen, de megpróbál közvetíteni, ám nem ért el többet, mint azt, hogy Kisfaludy „nem haragszik, de barátságot nem ígér”.

Az események lefolyásáról a korabeli újságok, elsősorban a Magyar Kurír és a Hazai és Külföldi Tudósítások számoltak be, de emberi közelségbe mégis azok a levelek hozzák, melyeket Berzsényi és Horváth Ádám Kazinczyval váltottak. Szinte egészen apró részletekbe menő epizódokról értesülünk.

Ilyen a következő történet is. A gróf által rendezett ebédén vagy vacsorán Festetics kínálta az összejövetel fiatal, kedves és bájos költőnőjét, Dukai Takács Juditot (Dudit), aki attól a boldogságtól, hogy dukai magányából kiszakadva „igazi” költők között főúri vendéglátásban lehet része, valószínűleg az evés helyett inkább környezetére figyelt. „Kisasszony – szólta Kisfaludyné epésen – már most nem módi ám a konyhán jóllakni, hanem itt benn kell enni. A gróf mosolygott és kérte Dudit, hogy senki kedvéért a gyomrát el ne rontsa.” Berzsényi ezt felháborodva írja barátjának, aki azután kiváló levelező lévén, Berzsényi szavait szinte szó szerint idézve, „világá röpíti” az eseményt. Ma már nehéz lenne kideríteni, mi okozta Kisfaludyné Szegedy Róza minden kétséget kizáróan éles megjegyzését, de elképzelhető, hogy a vallásos, istenfélő családi ház légköre, a zárdai nevelés annyira zárkózottá tette a 42 éves asszonyt, hogy végtelenül zavarhatta a 22 éves Takách Judit virgonc, kedélyes, férfiakat bámulatba ejtő lényé.

Kazinczyt a keszthelyi összejövetel, ha látszólag hidegen is hagyta, valójában nagyon is izgatta. Olyannyira, hogy a Helikoni Ünnepe napján így írt Berzsényinek: „Te tehát ma Keszthelyt vagy az istenek asztalánál, qous inter recembeus purpureo bibis ore nectar, élj szerencsédde kedves Barátom én oda nem mehetek, nem csak mert meg nem hívatattam, hanem azért is, mert oda nem illek”. Ez a levél vilá-gosan bizonyítja, hogy Kazinczyt nagyon is érzékenyen érinti a „nem meghívás”, és szívesen ott lenne a helikoni társaságban. Ezt bizonyítja a levél dátuma (február 12.) és ezt, hogy szerencsének titulálja Berzsényinek ottlétét. Ha nem is jelenik meg, barátai leveleiből, az újságokból szinte mindenről tud, véleményét alkot és ezt megosztja barátaival is. Ekkor még „bohóságnak” tartja az egész Helikont, s magának sem vallja be, hogyan érez felőle.

A február 12-én este véget ért ünnepegről a Tudományos Gyűjtemény 1817. III. kötetében „egy jelen volt vendég” (Kisfaludy Sándor) írt lelkes cikket A Keszthelyi Helikon címmel. Erre a tudósításra gúnyosan és lenézően, ám felettébb gyanús

szemmel írt visszhangot a bécsi Vaterländische Blätter für Österreich 1817. évi 5. száma. Idézem egy részét: „Helikon. Őfelsége a császár és őfelsége a császárné születésnapja alkalmából rendezett ünnepélyek leírása. Az ilyesmi voltaképpen politikai röpiratokba való. Mi nem látunk semmi tudományos szempontból jelentőset az ilyen ebédekben és vacsorákban...” Vagyis – írja Merényi Oszkár – a bécsi újság szemében az a keszthelyi Helikon ünnepély, amelyik költőnk számára egy új magyar világ kezdetét jelentette, csupán egy gyanús politikai lakmározás volt, amelyre a célzatos tudósítás mintegy a rendőrség figyelmét is felhívta a biztonság kedvéért... A Tudományos Gyűjtemény 1818. II. kötetében így utasítja vissza a bécsi újság támadását: „Sok rossz akarat, irigység, vagy gonosz lélek kell ahhoz, hogy politikai lakmározásnak nevezzék az ünnepet.”

Amint látjuk, nem volt zökkenőmentes a még ennyire körültekintően megrendezett ünnepély megítélése sem. Ez a szituáció kitűnően mutatja a kor bizalmatlan, mindenben rebelliót kereső, a császári udvartól kisugárzó légkörét. Ha Festeticset, a Helikont megítéljük, ezt is figyelembe kell venni.

Az 1817. májusi ünnepély a Georgikoni vizsgákhoz volt kötve. A német nyelvű Vereinigte Ofner und Pester Zeitung június 8-i számában lelkesen tudósít a vizsgákról és a Georgikont az egész osztrák birodalom egyedülálló kultúrintézményének tartja, amely az új magyar kultúrtörténet csillogó fénypontja.

Horváth Ádám, Dukai Takács Judit, Kazinczy Klára vettek részt az ünnepségen. Sem Kisfaludy, sem Berzsenyi nem jelent meg. Berzsenyi ekkor már nagyon beteg volt, nehezen mozgott. A hivatalos személyek közt báró Pásztor, a Mária Terézia Rend lovagját, Sopron vármegye első alispánját, Szabó Ignácot, Sopron vármegye főjegyzőjét, Nitzky Józsefet köszönthették.

Ezek a májusi ünnepeken elsősorban a végzős georgikoni hallgatók tudása mérettetett meg. Mezőgazdasággal kapcsolatos dolgozatokat olvastak fel: Márton Ferenc, Nagy József, Nagy Zsigmond hallgatók. Ezt követően a beérkezett tudományos értekezések ismertetésére került sor (Asbóth János, Kehrm Vilmos, Rummy Károly György stb.).

Ezután magyarázattal egybekötött termékbemutatót tartottak: különféle gazdasági eszközöket, nyíró ollót, ekéket láthattak működés közben. Az ülést követően Festetics gróf hazai és külföldi személyeknek georgikoni assessorságot osztott, többek közt Tessedik Sámuelnek, Rummy Károly Györgynek, Asbóth Jánosnak. Asbóth egyidejűleg megkapta a georgikoni láncot is. Az irodalmi tevékenység itt a második helyre szorult, a második napon, május 22-én, a Declamatoriumban hangzottak el a felolvasások. Először a diákok, majd Dukai Takács Judit, Kazinczy Klára és Horváth Ádám következtek. Este a premontrei kolostorban zeneestre került sor. Festetics Ernő klavíron játszott, Ruzitska Ignác, veszprémi zeneszerző hegedűn, Lehmann József, a Georgikon kertészet tanára flótán játszott.

Kazinczy ekkor sem volt Keszthelyen. Még márciusban megírta, megenyhülve a Helikon iránt, Berzsenyinek azt, hogy „a mit Festetics cselekvék, az nem csak szép, hanem nagy is 's idővel nagy hasznót hajthat. (...) Óhajtom látni Keszthelyt miattad és Dudi miatt is, de májusban abból semmi sem lehet, erszényem sem engedi most tennem azt az utat”. Május 21-én ért véget a kétnapos vizsgaünnep.

Berzsenyi 1817. szeptember 8-án olvasta Kölcsynek műveiről írt bírálatát, amely később szinte teljes elnémulásához vezetett. Berzsenyit szíven ütötte az ingerült kritika, amely az utókor bírálata szerint sem volt teljesen meggyőző és igazságos. Mégis megírta és elküldte Festeticsnek a kért ódát, melynek címe „Felséges Királyunknak Keszthelyre várátásakor” és egyéb más mellett ezt írja a grófnak: „Ha meg tudhatom mikor lesz a solemnitás, elmegyek, mert én Excellentiád genialis lelkének munkáiban nagy gyönyörűséget találok 's mert igen óhajtom hazámnak atyját hazámnak legnemesebb fijával együtt látni.”

Tehát úgy vélhetjük, ennek a levélnek az olvasása után, hogy nem elsősorban Kölcsy kritikája, de egyre jobban elhatalmasodó betegsége akadályozta meg Berzsenyit abban, hogy a következő Helikoni Ünnepeken részt vegyen.

A harmadik, egy napig tartó, 1818. február 12-i Helikoni Ünnepség irodalomtörténetünk szempontjából talán az egyik leginkább figyelemreméltó. A régi helikonosok közül csupán Dukai Takács Judit jelent meg. A felolvasások a Georgikon épületében voltak. A rendezvény után a vendéglátó gróf jutalmakat osztott ki, Horváth Ádám szerint szép summákat. Berzsenyi és Virág Benedek távollétükben 200–200 forintot, Fejér György 300 forintot, míg a jelen lévő Dukai Takács Judit, úgymond „gombostűre” 100 forintot kapott. Ekkor Csokonai és Kazinczy tiszteletére ültettek fát.

Festetics már beteg volt. Horváth Ádám erről így számolt be Kazinczynak 1819. április 10-én: „Ő magamként, igen vidám beteg volt, s mennél inkább közelített halála, annál játszibb, sőt valóban enyelgő (...) Szél ütése után rossz volt a gyomra (...) A minap Helikon után tsakhamar le-betegedett.” A beteg grófnak azonban volt gondja arra, hogy Kazinczy tiszteletére fát ültessenek a Georgikoni kertben. Kazinczy mélyen megindulva köszönte meg Festeticsnek:

„Nagy Méltóságú Gróf!

Kegyelmes Uram!

Azt a 'figyelmet, mellyet erántam ezidei innepén Keszthely mutatott, engem egészen váratlanul ére: nem hittem, hogy akár a' Helikon, akár annak nagy lelkű Alkotója méltónak ítéltesse e' megtiszteltetésre, melly az ott meg nem jelent Írók közt nekem jutott legegőbb. Mely kész voltam volna én megosztani az új Olympia' pályáágát két barátimmal, kiket szívem szeret – Virággal és Kissel! De tisztelem Excellentiádnak okait, ha nem értem is, 's köszönöm a' legforróbb hála' köszö-

netével kegyességgét. Méltóztassék elhinni Excád, hogy annak a' nagyragyogású polgárnak javalása, kit annyi érdemek tettek halhatatlanná közöttünk és az egész Európa előtt, nekem kedvesebb minden bémél, melyet a' szerencse olykor ingyen ád, olykor gondolatlanul még hullogat is. Bár maradékink, kik érdemeinket igazában fogják megszabni, mint a' jelen kor, javalhassák e' tettet! Bár későbbi dolgozásaim méltónak kiálthassanak szerencsémre, melyet most egyedül az Excád jóságának köszönhetek!

Keszthelyhez csatolva e' kegyesség által, igyekezni fogok még e' nyáron megjeleníteni Excád előtt, hogy végre ne legyen okom pirulni, hogy soha nem láttam azt a' nagy férjfit, a' kinek emlékezete örök áldásban lesz a' Nemzet előtt, s' annak mások által is irigylett Alkotásait. Hat testben és lélekben ép gyermek' atyja lévén, 's elfogva ezeknek nevelési gondjaik által, e' szerencse még eddig nem lehetne enyém; illő hogy azt magamévá tegyem, 's Kisfaludyt 's az én Bersenyimet 's a' szeretetre-méltó Malvinát meglássam, meglássam Szigethet és Csáktornyát, hol a' két Zrinyi a' dicsőségnek élt. Az ilyenek' látása alatt emelkedik a' szív, 's az az érzés az enyémből által fog menni a' másokéba.

Maradok a' leghívebb tisztelettel Exdának

Széphalom, Martz. 25d. 1818.

aláz.szolg.

K.F.”

Kazinczy tehát örült és mindenkinek megírta a nem várt megtiszteltetést. „Tavaly négy jelen volt Író koronáztatott meg, 's ha akkor mások is jelen voltak volna, akkor is ültettek volna fát magoknak: én a' meg nem jelentek közt első kapám e' megtiszteltetést. Miért én? Kit Tuladuna nem szeret.” – közli Szentgyörgyi Józseffel. Némi fenntartása azonban kétségkívül maradt, mert Döbrentének felteszi a kérdést: „Még nem tudom, az én fám nem bodza e?” Azután gondolataiba merülve tépelődik tovább: „Mely nemű fát ültettek nekem, nem tudom 's bár Malvina (Dukai Takács Judit) ültette volna! Ha valaha meglátom Keszthelyt, 's azt találják kíváni, hogy ültessek valamit, én Báróczinak ákátzot, Daykának egy Lonicera tartaricát ültetek, nem magamnak semmit. Festeticsnek meg fogom köszönni hajlandóságának ezt a jelét.” – írja Szentmiklóssy Alajosnak. Majd azzal ostromolja Horváth Ádámot, „nem írhatnád meg nekem, mely nemű fát vagy bokrot ültet nekem is Csokonainak is a Keszthely Ura? Mi is sorbus aucupariát kapánk-e? mint ti. De ha erre felelsz, tudast velem kételkedést nem szenvedő bizonyossággal.”

Horváth nem volt Keszthelyen, így ő is csak Dukai Takács Judittól értesülhetett a Helikoni eseményekről. De Horváth válaszát sürgetve Kazinczy újból ír: „Festetics gyönyörű fényben ragyog máris. Ki tett ennyit a Nemzet fényéért? A' ki így fénylik, az nem bánom, sőt akarom, hogy teljes fényében ragyogjon. Csak azt

nem szeretem, ha hamis fénnel ragyog valaki, mert a hamis fény árt. Miattam ugyan akár igaz fényben, akár hamisban ragyoghat valaki, mert nekem vele – sem az egyikkel sem a’ másikkal – nem árt, sőt az elsővel használ is – az igazzal.

Nagyon sajnálom, hogy ez idén nem láthatom Keszthelyt. Bár megláthassam valaha! S inkább óhajtom magát látni azt a valóban nagy embert, mint azt a’ nagy helyet. Bár trónusra is ültették volna a’ Végzések! Hol volnánk ugy!

Most már meg fogod nekem írhatni, mely nemű csemete van nékem ültetve a’ Keszthely ligetei között. ’s erre nagyon kérlek. Nem hiúságból kértem ezt, hanem azért, mert hálátlan volnék, ha ez nem interesszalna.”

Horváth megnyugtatta, hogy ő is madárberkenyét kapott, és ennek megírja az okát is: „Februáriusban nem minden fát lehet bizonyos reménységre ültetni, a’ mint hogy Gyöngyösié ki is száradt, de mást tettek helyébe, úgy hogy az idei Innepen ismét élt.”

Kazinczy örült és elhatározta, hogy a következő Helikonon ő is részt fog venni, ha nem is a Georgikoni vizsgák alkalmával, de februárban mindenképp.

Az 1818. májusi vizsgákról, ünnepről aránylag többet tudunk, mert hosszú útleírást kapunk a Hazai és Külföldi Tudósítások szerkesztőjétől, a Georgikon assessorjától, az ifjú gróf, Festetics László volt nevelőjétől, Kultsár Istvántól. De részletesen beszámol a Magyar Kurír is a történekről. Horváth Ádám, Kazinczy Klára, Dukai Takács Judit voltak a gróf vendégei, de ott voltak Skerlecz József cs. és kir. major és camerarius, Villax Ferdinánd a cisztercita rend polányi adminisztrátora, Nagyváthy János, Pászthory báró. A vendégek május 19-én gyülekeztek, a felolvasásokra 20-án a Georgikonban került sor. Festetics többeknek osztott assessorságot, így Fejér Györgynek, Ruszek Józsefnek, Kultsár Istvánnak, Nagyváthy Jánosnak, Szajdenschwarz Jánosnak, Pfahler Károlynak. A gróf Nagyváthy Jánost és Kultsár István 200–200 forint jutalomban is részesítette. Pászthory báró a georgikoni láncot kapta.

A tanulmányokat követően az irodalmi munkák felolvasása következett.

Ezen az ünnepen egy szomorú kötelességnek is eleget kellett tenni. Ugyanis Asbóth János georgikoni prefektust, a Helikon lánglelkű szervezőjét 1818. március 10-vel kinevezték a Ferenc-csatorna társaság által a kincstárból bérbe vett jóságok kormányzatának első ülnökévé. Így el kellett hagynia Keszthelyt. Dukai Takács Judit költeménnyel búcsúzott Asbóthtól.

Ezután következett az ebéd, ahol közel 80 személyre terítettek. Az ebédet követően a Georgikon bemutatására került sor. Megtekintették a juhaklokat, a svájci teheneket, a bikaistállót, ahol belterjes körülmények között tartották a marhákat. Megcsodálhatták a Georgikon múzeumát. Meglátogatták a tangazdaságot. Itt minden növénynek külön területe volt, amit a tanulók bármikor tanulmányozhattak.

Kazinczy megint nem jöhetett. Úgy tűnik, tervezett keszthelyi útjait fátumszerűen kísérték a balszerencsék. Most a jég verte el vetését, lovai megbetegedtek olyannyira, hogy sorra le kellett őket lövetni. Erre a sorsra jutott Wesselényi bárótól kapott kedvenc lova is. Még inkább sajnálta a távolmaradást, amikor kézhez vette Horváth Ádám július 7-én kelt levelét: „Keszthelyen nagyon várt vendég voltál: leveledet a' Gróff nagy örömmel vette 's velem közleni akarta, de reá nem akadott. Gondosan tudakozta tőlem birtokodat, 's jóvedelmedet; mert úgy voltál előtte festve, mint szegény: én mindenik extremumot tagadtam, de bizonyosat mondani nem tudtam. – O most is beteg, a Drávai Győzedelmi kapunál sem jelenhetett meg, hanem a' fíját küldötte.” Ha Horváth Ádám jobban informált és a valós tényeket tárja Festetics elé, a gróf bizonyára hozzájárult volna Kazinczy sorsának enyhítéséhez és a keszthelyi út költségeihez.

Kazinczy érezte, hogy a februári faültetésre valamilyen választ kell adnia. Nem akarta Festeticset megsérteni, ezért megírta a grófhhoz intézett versét, és egy levél kíséretében 1819. január 3-án elküldte neki. S amikor ismét kiderült, hogy nem utazhat Keszthelyre, arra kérte Horváth Ádámot: „...ha Febr. megjelenesz, az innepen, te is kérd Ő Excját hogy ha a' Verset méltatlannak nem tartja, olvastassa fel. (...) Nagyon leköteleznél, ha az ez idén tartandó Keszthelyi innep felől mingyárt tudósítanál.”

Nagyon jól tudta, hogy sokan vannak Keszthelyen „Tuladunaiaik”, kik nem fogják kellő megértéssel fogadni az episztolát, ezért kíváncsi Festetics véleményére. „Egek tudni – írja Kis Jánosnak – mint vevé azt a Gróf. Mert a' Keszthely emberei ítéletét előre tudom.”

Az utolsó, 1819. februári ünnep nem 12-én, hanem 16-án zajlott. Ugyanis 12-e péntekre esett és a gróf babonából nem akarta az ünnepet aznap megtartani. Erről azonban Horváth Ádám nem tudott és már 12-én Keszthelyen volt. Később levelében megírta Kazinczynak, hogy Festetics a verset örömmel vette és elhathározta, hogy felolvastatja. Kazinczy örült, és gyorsan megírta véleményét Döbrentei Gábornak, miszerint „nem nagyítás az, midőn én ötöt Nádasdi Tamáshoz, Bethlen Gáborhoz, s a két Cardinálshoz hasonlítottam...”

Ennek az ünnepségnek nagy volt a programja, mintegy 24 mű került felolvasásra. Azonban Horváth Ádám, aki egy kivételével minden Helikoni ünnepen részt vett, észrevette, hogy „nem úgy ment az Inneplés a' mint nekem megígérte.” (mármint Festetics). Ebben közrejátszott az idős Festetics rossz egészségi állapota és nem utolsósorban Asbóth János hiánya. Viszont itt volt Nagyváthy János, ki a cenzúra által kiadni nem engedélyezett munkáját olvasta vagy olvastatta fel (Magyar Földes és Zászlós Úr). A felolvasások után a „Honnyi Horátz”, Virág Benedek kapott 200 forint jutalmat Festeticstől.

Délután a diákok magyar nyelven előadták a Themistocles című „heroikus színjátékot” és ezzel fejeződött be az 1819. februári, egyben utolsó Helikon.

Megjegyzendő, hogy az 1818-as és 1819-es februári ünnepeken a gimnázium tanári karából a következők segédkeztek a rendezvény lebonyolításában: Petróczy Béla igazgató, Drinóczy György és Harmb Gábor. A „Heliconi ephorusok” e munkájukért fejenként 150 forint tiszteletdíjat kaptak.

A szokásoknak megfelelően ismét fákat ültettek a Georgikoni kertben. A faültetésnek két változatát ismerjük. A korabeli sajtó szerint Faludi Ferenc és Kis János kaptak fát, míg Kazinczy úgy tudja, hogy Zrínyi és Kis.

A Helikoni Ünnepségek visszhangja

Az utókor nem egyértelműen foglalt állást a Helikoni Ünnepségek megítélésében. Mind a mai napig a császár születésnapjának megünneplése szálka az ítések szemében. Ez jellemző a korábbi évekre, de még inkább a második világháborút követő időszakra.

Toldy Ferenc a Helikonok után mintegy negyven évvel csupán egy keszthelyi kör-félét emleget Festetics „augustussága alatt”, de a szereplő személyeket nem pontosan adja meg. Gyulai Pál értékelése talán még rosszabb: „minden magasabb cél nélkül folytak le (ti.: az ünnepek Cs. G.), melyek irodalmunknak használtak volna.” Váczy János hasonló szellemben ítéli meg a Helikonokat a Vasárnapi Újság 1886. évi 31–33 számaiban, azonban a Budapesti Szemlében 1905 szeptemberében megjelent dolgozata már sokkal árnyaltabban fogalmaz. Négyesy László írta meg az eddigi legelemzőbb munkát e témában „Gróf Festetics György a magyar irodalomban” címmel. A tanulmány az 1921-es jubileumi Helikon pályadíjnyertes munkája lett. Szerb Antal szerint „az írói öntudat fokozásához ezek, a több éven át megismétlődő ünnepélyek, nagyban hozzájárultak”, Horváth János pedig a természetleírás fejlődésének állomását látja a Helikonokban. Úgy gondolom bátran azonosulhatunk, Keresztury Dezső ítéletével, aki a Keszthelyen 1963-ban megtartott Irodalomtörténeti Vándorgyűlésen így érvelt: a Helikon „jelentősége komoly volt, s hatása is méltó azokhoz, akik létrehívták. Újjászülető irodalmunk bölcsőjénél ott állnak a Keszthelyi Helikon gényuszai is.”

Az évtizedek múlása tehát az irodalomtörténetben is megteremtette a reális értékelés lehetőségét. Nem szabad elfelejtezünk arról, hogy Festetics György grófot a kor társadalmába, hierarchiájába, lehetőségeibe helyezve kell értékelnünk. Ha ezt tesszük, akkor egy hazájáért, annak irodalmáért, oktatásáért, haladásáért felelősséget érző férfi alakja bontakozik ki a múlt távolából. Olyan férfié, aki szinte valamennyi alkotásával nagy lépést tett a nemzettudat megalapozása terén.

Felhasznált irodalom

- Abafi Lajos: A szabadkőművesség története Magyarországon (1900)
Berzsenyi Dániel összes művei. Gondozta: Merényi Oszkár.
Bp. Szépirodalmi, 1978. (Berzsenyi összes, 1978.)
- Berzsenyi Dániel költői művei. Sajtó alá rendezte: Merényi Oszkár.
Bp. Akadémiai, 1979. (Berzsenyi művei, 1979.)
- Cséby Géza: A Helikoni Ünnepségek története. 1817–1819.
Egyetemi szakdolgozat. Bp. 1983. (Kéziratban)
- Cséby Géza: Adalékok Festetics György irodalom pártoló tevékenységének
összegzéséhez In: Hévízi Almanach.
A Csokonai Asztaltársaság találkozói. 1. Héviz, 1992.
- Fülöp Géza: A magyar olvasóközönség a felvilágosodás idején és a reformkorban
Bp.: Akadémiai, 1978.
- Georgikon 175 Szerk.: Sági Károly.
Bp. Mezőgazdasági, 1972.
- Hazai és Külföldi Tudósítások 1817, 1818. 1819 évfolyamai
- Helikon I. Keszthely, 1818.
- Horváth János: A magyar irodalmi népiesség Faluditól Petőfiig II. kiadás
Bp. Akadémiai, 1978.
- Kazinczy Ferenc levelezése Berzsenyi Dániellel 1808–1831.
Kiadta: Kazinczy Gábor
Pest, Heckenast, 1860. (Kazinczy–Berzsenyi lev.)
- Kazinczy Ferenc levelezése I.–XXII. köt.
Kiadja: Váczy János és Harsányi István
Bp. MTS 1890–1927. (Kazinczy lev.)
- Keresztury Dezső: Festetics György és a magyar irodalom
In: Irodalomtörténeti Közlemények 1963/5.
- Keresztury Dezső: A magyar irodalom képeskönyve
Bp. Magyar Helikon–Móra, 1981.
- Keresztury Dezső: Híres magyar könyvtárak
Bp. RTV–Minerva, 1982.
- (Kisfaludy Sándor): A keszthelyi Helikon
In: Tudományos Gyűjtemény, 1817. III. köt.
- Klanczay Tibor–Szauder József–Szabolcsi Miklós: Kis magyar irodalomtörténet
Bp. Gondolat, 1961.
- Négyesy László: Gróf Festetics György a magyar irodalomban
In: Keszthelyi Helikon. Szerk.: Dr. Lakatos Vince, Keszthely, 1925.
- Sági Károly: Adatok Festetics György és munkássága értékeléséhez
In: Veszprém megyei Múzeumok Közleménye 6., Veszprém, 1967.

- Szabó Dezső: A herceg Festetics család története
Bp. Franklin, 1928.
- Szerb Antal: Magyar irodalomtörténet III. kiadás
Bp. Magvető, 1978.
- Tóth István: A keszthelyi Helikon nevének eredete
In: Múzeumi Kurír, 1980./4. Debrecen,
- Toldy Ferenc: A magyar nemzeti irodalom története
Bp. Szépirodalmi, 1987.
- Dr. Váczy János: Gróf Festetic György és a magyar Helikoni ünnepélyek
In: Vasárnapi Újság, 1886. évf.
- Váczy János: A keszthelyi Helikon
In: Budapesti Szemle, CCCXLV sz. 1905.
- Vereinigte Ofner und Pester Zeitung, 1817. márc. 8.

Helikon 1921-ben

Az első helikoni ünnepség 100. évfordulóját a világháború és az azt követő forradalmak miatt négy éves késéssel 1921-ben rendezték meg.

A centenáriumi ünnepség gondolata Lakatos Vince keszthelyi premontrei tanárnál merült föl először. Ő 1893-ban került Keszthelyre, ettől az időponttól foglalkozott a Helikon feltámasztásának eszméjével. „Festetics György gróf magyar lelkének ez a szép és a maga idejében páratlan alkotása mindig izgatta képzeletemet.” 1909 őszén kihallgatást kért Festetics Tasziló gróftól, „aki a Helikon feltámasztásának eszméjét a legnagyobb jóakarattal és lelkesedéssel volt kegyes felkarolni.” Ezután írta meg levelét Beöthy Zsoltnak, kérve a Kisfaludy Társaság segítségét a százados évforduló megünneplésére. A neves tudós Rómában kelt válaszában azt írta, hogy „mindenkinek nagyon tetszett s meg vagyok győződve, hogy megvalósításához a Kisfaludy Társaság szívesen nyújtana segédkezet. Akinak csak említettem, mindenki lelkes örömmel fogadta a tervet és hálásan a tervező iránt s az áldozatkész gróf iránt.” Egy-két év eltelt a tervezgetéssel, majd a tervezett időpontot a háború, a forradalmak és proletárdiktatúra halasztotta. A Helikon feltámasztásának gondolata 1920-ban melegeedett fel újra. Lénárd János uradalmi főtitkár Festetics Tasziló megbízásából értesítette Lakatos Vincét, hogy a herceg több mint 100000 koronával támogatja az ünnepséget. (Lakatos Vince mellett Lénárd János is döntő részt vállalt a rendezvény megszervezésében és lebonyolításában.) Ebből az alkalomból irodalmi és zenei pályázatot is kiírtak.

Az ünnepségre 1921. július 1–3-án került sor. Július elsejére a város házaira ki-tűzték a nemzeti színű zászlókat. Egyre nyüzsgőbb lett az élet a város utcáin, az egyesületek tagja, az iskolák növendéke és a város többi lakója is ünneplőbe öltözött erre a napra.

Este 6 órára volt jelezve Horthy Miklós és kíséretének megérkezése. A kormányzó érkezése előtt záporosó vonult végig a városon. A Tapolca felől berobogó vonatot azonban már napsütés fogadta. Horthyt Festetics Tasziló herceg két gyermekével György gróffal és Ella grófnővel fogadta. A vármegye nevében Kolbenschlag Béla alispán, a város nevében pedig Reischl Imre városbíró köszöntötte a kormányzót. A fogadásra felsorakozott a gazdasági akadémia hallgatóiból alakított lovas bandérium, a katonai díszszázad, emellett az állomás előtti téren nagyszámú közönség várta az ország első emberének megjelenését. A magas rangú vendég a köszöntők után a hercegi kastélyba hajtott. Két órával később egy újabb különvonat érkezett Balatonszentgyörgy felől budapesti vendégekkel. E vonattal érkezett

Apponyi Albert gróf, Beöthy Zsolt, Szász Károly, Rákosi Jenő, Herczeg Ferenc, Kozma Andor, Sajó Sándor, Négyesy László, Vargha Gyula, Jakab Ödön, Kéký Lajos, Sebestyén Gyula és mások. Az ünnepségre érkezett vendégeket a városbíró köszöntötte. Este 9 órakor a Hullám szállóban ismerkedési estre hajtottak a vendégek. A vacsora alatt a Keszthelyi Iparosok Dalköre énekelt.

Július 2. jóval eseménydúsabb volt az előzőnél. Az ünnep fél kilenckor a képviselőtestület díszülésével kezdődött, amelyen Reischl Imre városbíró hatásos beszédében szólt a keszthelyi helikoni ünnepeknek a város kulturális fejlődését előmozdító jelentőségéről, majd azt az indítványt terjesztette elő, hogy a város kérje fel a Kisfaludy Társaságot „a helikoni ünnepeknek tíz évenként való megismétlésére.” Továbbá javasolta, hogy a balatoni parkba vezető Liget utat Helikon utcának nevezzék el.

A díszközgyűlés után egész Keszthely apraja-nagyja, a fővárosi notabilitásokkal együtt, a Balaton-parkba vonultak, ahol a helikoni ünnepség irodalmi része a herceg és a város hazafias közönsége áldozatkészségéből emelt stílusos, klasszikus hatású, nyolc oszlopon nyugvó, kupolás emlékmű előtt, 10 órakor vette kezdetét. Az emlékmű előtt elhelyezett emelvényen a Kisfaludy Társaság vezetősége foglalt helyet, középen Beöthy Zsolt elnök, jobbán Szász Károly, balján pedig Kéký Lajos titkárok. Az emelvénnel szemben ülnek Horthy Miklós kormányzó és felesége, Festetics Tasziló herceg, Ella grófnő, György gróf, Zichy János és felesége, Vass József kultuszminiszter, Rott Nándor veszprémi püspök, Apponyi Albert gróf, Rákosi Jenő és Herczeg Ferenc. Beöthy Zsolt, „a Kisfaludy Társaság érdemdús ősz elnöke nyitotta meg az irodalmi ünnepet. Többek között megemlékezett a száz évvel korábbi helikoni napokról és köszönetet mondott Festetics György utódának, Tasziló hercegnek, hogy lehetővé tette az évfordulás megemlékezést.” (Kötetünk 50. oldalán az eseményről készült felvétel látható. A kiadó.)

Az elnöki megnyitó után Szász Károly számolt be az ünnep előkészületeiről és programjáról. Elmondta, hogy a társaság Herczeg Ferencet alkalmi színmű megírására, versíró tagjai közül Sajó Sándort, Kozma Andort, Vargha Gyulát és Jakab Ödönt a Helikonhoz kapcsolódó költemény írására kérte fel. Pályadíjat nyert Négyesy László Gróf. Festetics György a magyar irodalomban és Kéký Lajos A Dunántúl a két Kisfaludy költészetében című munkája. Szász Károly beszámolója után az említett művekből olvastak fel részleteket.

Az ülés után az emlékfák ültetése következett. „Régi nagyjainkról a mai nagyságok emlékeztek meg egy-egy szép gondolattal.” A faültetés előtt Lakatos Vince keszthelyi premontrei tanár mondott beszédet, majd a Keszthelyi Iparosok Dalköre Vörösmarty Mihály Honszeretet című megzenésített költeményét adta elő. Ezután következett az emlékfák ültetése. Az első fát Horthy ültette Zrínyi Miklós emlékére. Festetics Tasziló a Festeticsek jelmondatával: Deum time, regem honora – ültetett Festetics György emlékezetének fát. Apponyi Albert Széchenyi Istvánról emlékezett

meg: „A legnagyobb magyar fája – mondotta – otthon érezheti magát a talajban, melyen nagy előfutárja működött és művének alapjait lerakta.” Zichy János Deák Ferencnek, Rákosi Jenő Csokonainak, Herczeg Ferenc Szigligeti Józsefnek, Vass József kultuszminister Kisfaludy Sándornak, Beöthy Zsolt Mészöly Gézának, a Balaton festőjének, a Szent István Társulat megbízottja Kisfaludy Károlynak, Szász Károly Vörösmartynak, az Irodalomtörténeti Társulat kiküldöttje Vas Gerebennek, a soproni Frankenburg Kör elnöke Nagy Ignácnak, a keszthelyi születésű első magyar hírlapírónak, Hanuy Ferenc egyetemi rektor Garay Jánosnak, Móra Ferenc Liszt Ferencnek, a Petőfi Társaság kiküldöttje Jókai Mór emlékére ültetett fát.

A faültetés után a vendégek a Balaton-parti Hullám szállóba vonultak díszebédre. Az első köszöntőt Reischl Imre városbíró mondta. Az üdvözlés után a kormányzó emelkedett szólásra: „Egy fenkölt gondolkozású nagy magyar nemes törekvéseinek emlékezetét újítjuk fel ma e helyen. Egy évszázad telt el azóta, hogy Festetics György gróf kezdesére és az ő pártfogásából és vendégszeretetéből irodalmunk akkori jelesei a Dunántúl e kies helyén összegyűltek. Akkor nyelvünk újjászületésének idejében erős küzdelemben állottak egymással a sokszor túlzásba menő újítók és a minden újítást ellenző maradiak. Festetics György kiváló egyéniségének hatására a magyar Helikon iránya az újítás szükségét elismerve, nagymértékben hozzájárult ahhoz, hogy a magyar nyelv szebb legyen. Ilyen küzdelmek közepette annál nagyobb szükség van az olyan férfiakra, akik ragaszkodnak ugyan a múltból és tradícióból mindahhoz, ami nemes, ami szép, ami jó, ami közös kincse a nemzetnek, de egyúttal nem zárkóznak el az észszerű, a viszonyok által megokolt és a nemzet nagy érdekei által kívánt újításoktól és különösen elismerés illeti meg az olyan férfiút, aki mint történelmi név és nagy vagyon birtokosa, ezen az úton példaadóan előljár. E nagy ős kiegyenlítő szellemének mai letéteményesére, a dicső előd méltó utódjára, Festetics Tasziló hercegre ürítem poharamat.” A banketten felszólalt még Szász Károly, Beöthy Zsolt és Hegedűs István is.

Délután 4 órakor kezdődött az Urániában a Dunántúli Közművelődési Egyesület közgyűlése Rákosi Jenő elnöklésével. Megjelentek itt a hercegi család tagjai mellett a fővárosból érkezett notabilitások is. Beszédet mondott a díszelnökké megválasztott Apponyi Albert is. Úgy ítélte meg, hogy „szerencsés találkozása a körülményeknek, hogy ezt az irodalmi ünnepet a Kisfaludy-Társaság és a Dunántúli Közművelődési Egyesület együttesen üli meg Keszthelyen, ott, ahol a Georgikon alapítója a magyar mezőgazdaság fellendítésének első alapjait rakta le.” A gyűlés lelkes hangulatban ért véget.”

Este 7 órakor színházi előadás zárta a napot, az Urániában a Nemzeti Színház művészeinek tolmácsolásában mutatták be Herczeg Ferenc A holicisi Cupido című egyfelvonásos vígjátékát. A darab 1821-ben játszódik Holiciban. Hőse Miklós (Ódry Árpád), egy fiatal festő, aki Párizsban járt a császári kormány megbízásából

tanulmányúton. Miklós fest egy tányért, melyen egy Cupido-alak van és ezt holicisi Cupidónak nevezi. A Cupido (Bajor Gizi) megjelenik és szerelmi intrikákat sző Miklós és Zsófi (Cs. Aczél Ilona) között. Herczeg Ferenc a darabban a fősúlyt a korhű stílusra, a nyelv rekonstruálására fektette. A darabhoz egykorú színlapok mintájára korhű, régies nyelvű színlapot nyomattak. Az előadásnak nagy sikere volt, a közönség tapsa többször a függöny elé hívta a szerzőt és a színészeket.

Július 3-án, vasárnap délelőtt 10 órakor a plébánia-templomban ünnepi istentisztelettel kezdődött a program. A mise alatt a Szociális Misszió Társulat énekkara énekelt, Pető Imre operaházi karnagy orgonázott. „A fővárosi vendégeket meglepte az énekkar precíz előadása – mely díszére válnék nagyobb városnak is – és élvezettel hallgatták az énekszámokat.”

Az istentisztelet után a közönség az Andrássy téren, a gimnázium előtt álló Festetics György szoborhoz vonult, ahol Beöthy Zsolt a Kisfaludy Társaság és a helikoni ünnepek résztvevői nevében megkoszorúzta Lukácsy Lajos alkotását. Beöthy Zsolt a következő beszéd kíséretében helyezte le a koszorút: „Koszorút helyezünk a nagy Festetics György szobra elé az ő emlékezetére. Azt, amit a keszthelyi Helikon két nagyja, Berzsenyi Dániel és Kisfaludy Sándor a haza szent jövőjéről álmódott, azt az ő áldozatkészsége és az ő tetteje megvalósította. Ma megint éjszaka, sötét éjszaka borult ránk, a költészet – Berzsenyi, Kisfaludy – még mindig álmodik a haza szebb jövőjéről és Festetics még mindig példát mutat, hogy miképpen kell majd megalapítani és megszerezni a hazának egy szebb jövőjét. Ezek a koszorúk el fognak hervadni, de Eötvös azt mondta, hogy egy koszorú nem hervad el: az, amelyet magunk fonunk magunknak. Az a koszorú, melyet Festetics György font magának, nem fog elhervadni soha sem.”

A koszorúzás után a vendégek a Balaton-partra hajtottak, ahol megkezdődött a Helikoni Ünnepek egyik legszínesebb epizódja, az arató-ünnepség.

„A Georgicon-majorból indult el a menet, amelyet huszonöt lovasból álló banderium vezetett. Aztán jöttek a felvirágozott négyökrös szekerek, tele vidáman daloló, magyar viseletű parasztleánnyal és legényekkel. A csikósok és a szekereken érkezett aratóleányok most párokba sorakoztak, és andalgó cigányzene mellett a Balaton-szálloda előtti téren eljárták eleink örökszép palotását és kőmagyarját. Puskás Totta könnyed, mesteri szólója után 29 pár, a gazdasági akadémia hallgatói, a vidám praxik és szépséges keszthelyi leányok járták a méltóságteljes magyar táncokat. Pengett a sarkantyú, zörgött a leányok karcsú derekára fűzött cserépkorsó, feszült a pruszlik, lobogott az ingujj. Minden nézőt a színmagyar hangulat tiszta öröme villanyzott föl.

Délután a Halászcserécsarda a süteményes- és virágos sátrak körül ezernyi tömeg hullámozott.”

„Délben a város látta vendégül a helikoni ünnep vidéki résztvevőit. A társaságban sok keszthelyi polgár is részt vett. Pohárköszöntőben sem volt hiány. Többek közt felszólalt Reischl Imre városbíró is és bejelentette, hogy a városi képviselőtestület határozata folytán a helikoni ünnepeket ezután minden tíz évben meg fogják tartani Keszthelyen. Regensperger János a szombathelyi káptalan vasvári jószágkormányzója bejelentette, hogy miután szónoklatokkal nem sokat lehet lendíteni a magyar irodalom ügyén, ötezer koronát ajánl fel a legközelebb tartandó helikoni ünnepélyen szereplő költők jutalmazására. A nemes tett követőkre talált. Reischl Imre tízezer koronát és egy évi bírói fizetését, Regensperger Ferenc 2000, Pósa L. veszprémi nyomdatulajdonos 2000, Matolay József somogy megyei földbirtokos 2000, id. Meizler Károly keszthelyi iparos 1000, dr. Sebestyén Gyula múzeumigazgató 1000, Nagy István 1000 koronát ajánlottak fel a nemes célra. Az apróbb összegű adományokkal együtt pár perc alatt 30.000 korona gyűlt össze.”

Délután Festetics Tasziló Horthy Miklóssal és kíséretével Fenékpusztára kocsi-zott, ahol megtekintették a híres fenéki ménest. A kormányzó és kísérete hat órákor utazott el különvonattal. A többi vendég is a délutáni expresszrel utazott Budapestre.

Este a Balaton-parton népiünnepély zárta a helikoni napokat. A szigetfürdő és a többi épület díszesen ki volt világítva. A Hullám nagytermében felváltva énekelt a Keszthelyi Iparosok Dalköre és a Keresztény Szociális Misszió énekkara. Majd a cigányzenére táncolt a keszthelyi ifjúság a hajnali órákig. „Időnként egy-egy rakéta fényes vonalat ír a sötét égboltozatra. Csupán káprázat az egész. Mintha a tündérmesék világában lennénk. A hallgató vízen pedig messze hallik a vígalom zaja, messze-messze ragyog a keszthelyi fény...”

A Helikoni Ünnepegeknek mindig ugyanaz volt a célja: olyan kulturális rendezvény, ahol az irodalom barátai, az írók találkoznak egymással és az ifjúsággal, olyan ünnep Keszthelyen, amelyen az egész város lakossága részesül a kultúra áldásaiból, így hozzájárul a műveltség emeléséhez a Balaton legnagyobb településén. Természetesen az egyes ünnepek magukon hordozták annak a kornak a hangulatát, szellemét, amelyben megrendezésre kerültek. Nyilván más volt a jellege a Helikonnak 1817-ben, mint az 1921-es, háború és Trianon utáni ünnepségnek és természetesen másként zajlottak le az események 1957 után és az 1992-es újból felújított ünnepség is – az előzőekhez hasonlóan – magán hordozza a „korszellemet”.

(Megjelent a *Helikon Keszthely 1994.* című kiadványban 1994-ben.)

A Balatoni Íróhét és a Helikon

Tamási Áron Virrasztás című 1943-ban a Révai Kiadónál megjelent kötetében olvashatunk „egy boldog írói táborozásról a Balaton mellett”. A novella, amelyben Tamási hamisítatlan humorával és realizmusával számol be a történekről, a Királyi herceg címet viseli. A boldog táborozás a Balatoni Íróhét volt. Ennek keszthelyi előkészítése és megvalósítása a következőkben összegezhető.

A város helyi orgánuma, a hetenként – rövidebb hallgatás után – akkor újból megjelenő Keszthelyi Hírlap volt az, amely mindvégig lelkes cikkekben számolt be az előkészítés és lebonyolítás fordulatairól. Már 1932. június 26-i száma ismerteti a szervezés első lépéseit. Ebből megtudjuk, hogy Pakots József az IGE (Írók Gazdasági Egyesülete) alapítója és első elnöke az érdekelt balatoni vármegyék és városok képviselőinek részvételével június 20-ra Budapesten értekezletet hívott össze, amely hivatva volt az időpont, a helyszínek és a program felől dönteni.

Zala megye részéről az értekezleten részt vettek: Keszthely képviselőjében dr. Gárdonyi Lajos előjáró; Zala megye képviselőjében dr. Fára József főlevéltáros; Zalaegerszeg képviselőjében Czobor Mátyás polgármester; Balatonfüred képviselőjében Bánó Rezső vezérigazgató.

A tervek szerint négy balatoni fürdőhelyen: Balatonfüreden, Siófokon, Balatonföldváron és Keszthelyen szeptember 4-től 11-ig tartanak a rendezvények. Később, az íróhétre kiadott ünneprendben Balatonföldvár, mint színhely nem szerepelt. A Karafiáth Jenő magyar királyi vallás- és közoktatásügyi miniszter által személyesen is támogatott Íróhétről már az értekezlet első napján tudomást szerezhetett a rádió hallgatósága.

Keszthely lelkesedését érthetően az is emelte, hogy az Íróhét végső szakasza (szeptember 9., 10., 11.) a városban zajlik le, és hogy a vasárnapi záró esemény egybeesik a felújított Helikoni Ünnepség programjával. A közös rendezvény fényének emelése érdekében Keszthely város megbízásából az IGE helikoni pályázatot írt ki: egy helikoni ódára és egy helikoni tárgyú novellára.

A pályázatokat 1932. szeptember 1-jéig az Írók Gazdasági Egyesületének címére, Budapest, Esterházy u. 4. alá kellett beküldeni. A pályázaton csak hivatásos író vehetett részt. A város képviselőtestülete augusztus 23-án jóváhagyta az előljáróság intézkedését, miszerint az óda és a novella pályadíjaként egy-egy ezüstkoszorút adnak át a nyertesnek.

A szeptember 11-i Balatoni Íróhét záróünnepélye tehát szerencsésen egybeesett a Helikoni Ünnepséggel. Ennek koordinálását az IGE és Keszthely előljárósága végezte. A megfelelő hírverés és az idegenforgalom érdekében sokat tettek a

szervezők, elsősorban az irodalomkedvelő közönség érdeklődésére számítottak. Szeptember 11-én Budapestről „Helikoni filléres gyors”-ot indítottak Keszthelyre. Gondoskodtak azokról is, akik az Íróhét alatt Keszthelyről esetleg Veszprémbe, az Íróhét megnyitásának színhelyére, vagy Balatonfüredre, Siófokra kívántak utazni. A kezdetben 50 fillére tervezett, majd végül egy pengőre emelkedett kedvezményes utazásra jogosító igazolvánnyal szeptember 15-ig 50%-os árengedménnyel utazhattak a helyszíntre.

A részletes programot a 20 oldalas, 20 fillérért kapható programfüzet tartalmazta. E kiadvány azonban több volt, mint egyszerű ünneprend, hiszen feladata volt az is, hogy az összejövetel célját, lényegét megismertesse, rövid eligazítást adjon az egyes irodalmi kérdésekben. Ezért hát érdemes végigfutni a tartalomjegyzéken:

Üzenet. Írta: Karafiáth Jenő m.kir. vallás- és közoktatásügyi miniszter
Óda a Balatonhoz. – vers – Írta: Szegedi István
Zászlóbontás. Írta Pakots József, az IGE elnöke
A Magyar Képeskönyvről. Írta: Tersánszky Józsi Jenő
Ötszáz év magyar versei. Írta: Pünkösdi Andor
A mai magyar irodalom. Írta: Kodolányi János
Balatonvidéki Magyar Helikon. Írta: Bevilacqua Borsodi Béla
Belépési nyilatkozat az IGE pártoló sorába
A Magyar Szépiró Céhnek, az IGE könyvkiadó osztályának jelentősége és célja
Beköszöntő

Majd a füzet az Íróhét veszprémi, balatonfüredi, siófoki és keszthelyi ünneprendjét tartalmazta.

Szeptember 4-re elkészült Keszthely város két díszes, 30x25 cm-es nagyságú fehér márványlapba erősített ezüstkoszorúja is. A pályadíj rendeltetését külön ezüst plakett örököltette meg a márványlapon.

Ilyen előkészületek után érkezett el szeptember 9.

Az írók vonata 11 óra 10 perckor érkezett meg a fellobogózott Keszthely vasútállomására, ahol dr. Huszár Pál főszolgabíró, Reischl Imre városbíró, Berkes Ottó, a gimnázium főigazgatója, dr. Lénárd János, Festetics herceg főtitkára és mások fogadták az írócsoportot. A Keszthelyi Hírlap 50 főről ír. Ezzel ellentétes adatot találunk Móricz Virág Tíz év című, Budapesten a Szépirodalmi Könyvkiadónál 1981-ben megjelent kétkötetes munkájában. Ő 30 íróat közöl. Az eltérés abból adódhat, hogy az újság nemcsak az írókat, hanem a velük érkező házastársakat is beszámította az írók sorába.

A századforduló stílusát híven tükröző állomásépület szinte megújult e napra. A díszes öntöttvas korlátokra erősített virágtartókat roskadásig megtöltötték a petúniák, muskátlik virágzó bokrai. (Ezt az állomásépületet 1950-ben lebontották, helyén 1962-ben adták át az új pályaudvart.)

A vonatból elsőnek Pakots József író, az IGE elnöke, országgyűlési képviselő, a Balatoni Íróhét főszervezője lépett ki, majd őt követték: Supka Géza, Kodolányi János, Baktay Ervin, Szántó György, Szántó Györgyné, József Attila, Terescsényi György, Nagy Lajos, Tamási Áron, Tamásiné Holitzer Erzsébet, Szegedi István, Laczkó Géza, Ligeti Ernő, Mécs László, Berda József, Fenyő László, Fodor József és mások.

Az érkezőket Reischl Imre városbíró üdvözölte, kinek szavaira Pakots József válaszolt. A kölcsönös üdvözlés után a vendégek vendéglátóikkal együtt az állomásépület előtti téren felsorakozott személygépkocsikba ültek és a városon keresztül szálláshelyükre, Hévízre hajtottak. Az Íróhét vendégei részére ugyanis az akkor már világhírű Hévízfürdő igazgatósága biztosított szállást. Ez annál is kézenfekvőbb volt, mivel a Balatoni Íróhét tematikus üléseit Hévízen tartották.

Még aznap irodalmi estet rendeztek Keszthelyen. Ahol ma a színház otromba épülettömbje helyezkedik el, abban az időben az Uránia mozi szecessziós körvonalai zárták le a Fő teret. A színültig megtelt nézőtér keszthelyi és vidéki közönsége nem kis érdeklődéssel várta Pakots József bevezetőjét, valamint az utána szólásra emelkedő Ligeti Ernő kolozsvári író beszámolóját irodalmi helyzetünkről. Az erdélyi alkotó szellem válsága címmel. Az est túlnyomó részét a kor íróinak, költőinek művei foglalták el, melyet nevesebb, kevésbé neves előadóművészek, színészek recitáltak. Berde Mária és Bartalis János egy-egy versét Andersen Felicia, a vak Szántó György novelláját felesége olvasta fel, három versét szavalta Mécs László. Tamási Áron novellát olvasott fel, Balla Zsuzsi Erdélyi József egy költeményét szavalta. Befejezésül Szántó György szólalt fel. Az est a korabeli újságok szerint éjfél körül ért véget.

Szombat, szeptember 10. a tanácskozás napja volt. Délután megalakították az IGE Zala megyei csoportját. A zalai IGE-fiók díszelnöke az akkori Keszthely leghatalmasabb ura, a tömegiszonyban szenvedő, külön Festetics Tasziló herceg lett. E gyakorlati munkával nem járó funkció arra kötelezte a gazdag, aulikus főurat, hogy ezer pengőt áldozzon az irodalom oltárán az Írók Gazdasági Egyesületének megsegélyezésére. További adomány volt egy Balaton-parti telek a keszthelyi Szent Miklós temető és a Balaton-part között, melyre az IGE felépítette volna a Magyar Írók házát. Ebből sajnos nem lett semmi, az alkotóház szép elképzelés maradt. Ugyancsak Móricz Virág idézett művéből értesülhetünk ennek okáról. A keszthelyi telket az IGÉ-nek adományozó Tasziló herceg ugyanis meghalt. Az adományt telekkönyvileg nem tisztázták, így a hitbizomány főttkára annak átadását megtagadta.

Az IGE Zala megyei csoportjának elnöke Reischl Imre keszthelyi városbíró lett. A tisztikar tagjainak a következőket választották: alelnök Barbarits Lajos, titkár Balázs József, jegyző M. Eötvös Magda, pénztáros Kelemen Ferenc, ellenőr Zámory Lajos.

A választmány a következőkből állott: dr. Fára József, dr. Szerecz Imre, Sylveszter Péter János, Herboly Ferenc, Darnay Kálmán, Dávid Magyar József, Vajda Marietta, Botár Árpád.

Az IGE Zala megyei fiókjának összetételét közlő Keszthelyi Hírlap 1932. szeptember 18-i száma megjegyzi, hogy a választmányi tagok névsora nem teljes, és azt is, hogy állítólag dr. Gárdonyi Lajos az ügyvezető elnöki tisztet nem vállalta.

Az ünnepségsorozat keszthelyi műsorai között mai szemmel nézve is kiemelkedő szerep jutott Tersánszky Józsi Jenő Magyar Képeskönyve bemutatásának, amely valamennyi állomáson történt színrevitel után szombat este Keszthelyre érkezett. Az előadásra ugyancsak az Urániában került sor, melyet Pakots József bevezetője előzött meg. Az avantgárd színház első hírnökeként robbant be Keszthelyre ez a darab, ahol is a rendező, a konferanszié és a gitárkísérettel éneklő személy egy és ugyanaz volt – maga a szerző. A produkció tulajdonképpen kabarészínház volt, szövege, díszlete és jelmeze Tersánszky sokoldalú tehetségét dicsérte. A színpadon 2 méter magas, 3 méter széles, forgatható, színes képeskönyvből léptek elő a szereplők, mintegy megelevenedett illusztrációként.

Ezen az estén Keszthely vacsorát adott az írók, költők tiszteletére. Itt is felolvasták a résztvevők szellemes rögtönzéseit, többek közt József Attiláét is:

Kezdetben volt Pakots,
aztán lőn az IGE,
köztünk ő a kapocs,
azért jöttünk ide.

A rögtönzéseket különben a Pakots Józsefnek készített és ajánlott emlékkönyvbe írták be a szerzők.

Vasárnap már hajnalban kipakoltak a hetivásárosok és sátraik, elárusítóhelyeik szinte elborították a keszthelyi Fő utcát. A sümegi gölöncsérek éppen az emeletes, tömegében is impozáns Keszthely város címerével díszített városháza elé rakták ki a messze földön keresett köcsögöket, csuprokat, tányérokat, bokályokat, szikéket. A városháza nagytermében pedig az írók és a városi előljárók csoportja várta a Balatoni Íróhét zárására és a Helikoni Ünnepekre érkező illusztris vendéget, Albrecht főherceget. Tamási ennek a napnak eseményeit írja le végtelen humorral és bölcsességgel, ám némi pontatlansággal is.

A nagy szabadtéri rendezvény központi helyszíne a Helikoni Ünnepek 100 éves évfordulójára – az első világháború miatt kissé megkésve – 1921-ben felavatott emlékmű előtti tér volt. Tehát nem az Íróhéten volt a Helikon megalapításának 100 éves évfordulója, ahogy Tamási írta. A park hatalmas platánjai alatt meghúzódo kis árnyas téren felállított pódiumon foglalt helyet többek között a főherceg, Gyömörey György főispán, a városbíró és az IGE elnöke. A Keszthelyi Iparosok Dalköre elénekelt Ország Harszó körmeobányai pedagógus Helikoni Himnuszát, utána Pakots József nyitotta meg az ünnepséget, ecsetelve az Íróhét

célját, az IGE törekvéseit. A főispán üdvözölte az írókat, de beszédének legfontosabb részében az oly sokszor felvetett Balaton Vármegye létrehozása ellen szállt síkra. Mit csinálna a két-három kilométeres partszakasz – úgymond – az eddig meglevő mezőgazdasági háttér nélkül? Sem történelmi, sem társadalmi okok nem teszik szükségessé, sőt lehetővé az ilyen megoldást. Nem arra van szükség – folytatta –, hogy külön vármegyét, külön intézményeket, kormánybiztosokat kreáljunk. Arra van szükség, hogy mindenki felfedezze és szeresse a Balatont, mert még sokan élnek hazánkban, akik egyáltalán nem ismerik gyönyörű tavunkat. Többen és hosszán szóltak hozzá a fák árnyékot adó sátra ellenére is egyre jobban melegedő téren. Reischl Imre városbíró arra kérte az írókat, hogy az építkezés miatt adóságokkal küszködő keszthelyi Balatoni Múzeum ügyét tegyék magukévá. Barbarits Lajos a Zalai Közlöny felelős szerkesztője Balatoni Zsoltár című költeményét szavalta el, dr. Gárdonyi Lajos Régi és új tüzek a helikoni oltáron címmel mondta el helikoni ünnepi beszédét.

Végül a helikoni pályázat eredményhirdetésére és az ezüstkoszorúk átadására került sor. A beérkezett 8 novellából a novelláírók fődíját Szöllősy Ferenc A balatoni aranyhíd című novellája nyerte. Ez az édesbús meseszövésszerű alkotás Napóleon egyik francia tisztjének és egy ismeretlen nő szerelmének történetét dolgozza fel. A beérkezett 20 ódából a pályadíjnyertes ódát Palasovszky Béla írta Magyar Helikon címmel, emlékezve a nagy humanista gróf, Festetics György alakjára. Záróműsorként Paulini Béla – aki 1931-ben beindította a Gyöngyösbokréta mozgalmat azzal a céllal, hogy a vidéki, falusi dalokat megismertesse a városi közönséggel, ráébressze a közönséget a tudott táncokra – felvonultatta a környék népviseletbe öltözött fiataljait Kiskomáromból, Galambokról, Balatonmagyaróráról, Zalakarosról és Sármellékről, akik később a Balaton-parti Hullám Szálló teraszán szórakoztatták zalai táncokkal és dalokkal közönségüket.

Az ünnepi ebédre valószínűleg a Hungária étteremben, a mai Gösser sörözőben került sor. Az U alakú hatalmas asztal fehér damaszt terítőjét virágfüzér díszítették. Az ebéd előtt söröző írók közé toppant be a főherceg, kinek Pakots mindjárt bemutatta Terescsényit, Nagy Lajost, József Attilát és Tamásit. Az ebéd lefolyását és a felköszöntők tartalmát a Keszthelyi Hírlapból és Tamási novellájából ismerhetjük meg. Ami a helyi hírlapból kimaradt, azt a keményen és pontosan fogalmazott novella közli.

A főherceg asztali köszöntőjében támogatásáról biztosította az IGE-t és bátran támadta az akkor eléggé elburjánzott „olcsó hazafiság”-ot. Az egyszerű, de tartalmas, ezáltal feltűnést keltő beszédre az írók soraiból Tamási válaszolt. Bevezetőként megköszöntötte a főherceg „korszerű” gondolatait, majd rátért közvetlen témájának tárgyára. A Keszthelyi Hírlap hallgatott Tamási pohárköszöntőjéről, melyben kifejtette a magyar társadalmi berendezés korszerűtlenségét, a Magyarországon burjánzó irodalmi és művészeti dilettantizmust. Nem közli azt sem, amikor

a pohárköszöntő kapcsán Tamási szembeállította a magyar és a román társadalmi berendezkedést és kijelentette, „a román társadalom berendezkedése – fiatal lévén – nyomasztó tradíciók nélkül sokkal demokratikusabb, mint a magyar. Kétségtelen tehát, hogy Erdélyben egy bátrabban magyar és enyhén szólva emberibb írói szellem van 13 év óta fejlődőben.” Tamási keserűségét kétségkívül táplálta Kárpáti Aurél pár nappal előbbi síófoki előadása, melyben a magyarországi cenzúra „elszomorító állapotáról” szólt. A pohárköszöntő fontos és figyelemre méltó mondata az volt, amely talán véleményének summázását tartalmazta „és hiszek abban, hogy az igazi magyar szellempolitika az lesz, amely igyekszik ezeket az új magyarokat (ti. a kortárs magyarokat és a jövő magyarjait, Cs.G.) határokon felül összekötni.”

A pohárköszöntők után, de főleg Tamási szavait követően mindjobban feloldódott a kezdetben feszes és protokolláris hangulat.

A Keszthelyi Hírlap szeptember 18-i száma a következő mondattal zárja le az eseményeket „Estére kigyulladt a Balaton felett ezer színes lámpa, hogy a vízen táncoló szivárványszínek hangulatosan fejezzék be a Balatoni íróhét keszthelyi ünnepségeit.”

Ez volt az IGE első nagy próbálkozása, talán nem is sikerült akkora eredményt elérni, amekkorával számoltak, hisz Móricz Zsigmond 1933-ban így írt Kovácsházy tanácsosnak „Tavaly a Balatoni íróhét volt és nem használták ki az írókat, akik ezüstitálcán voltak feltálalva a balatoni nagy fürdőipar és idegenforgalom javára. Egy tömeg balatoni írásnak kellene már lenni.” Mégis, ha azon túl tekintünk, amit Tamási ír, miszerint az írók ezalatt a hét alatt „legalább kedvükre ehettek”, látnunk kell azokat a tradíciókat követő nemes vonásokat, mellyel a Balaton-vidék az írókat fogadta. S ebben nem kis szerep jutott Keszthely város irodalomszerető és becsülő közönségének is.

(Megjelent a *Helikon Keszthely* 1994.

című kiadványban

A Balatoni Íróhét keszthelyi eseményei címmel 1994-ben.)

Felhasznált irodalom:

Tamási Áron: Virrasztás.

Bp., Révai, 1943.

Keszthelyi Hírlap 1932-es számai

Móricz Virág: Tíz év I.–II.köt.

Bp., Szépirodalmi, 1981.

Kerékgyártó István: Tersánszky Józsi Jenő alkotásai és vallomásai tükrében
Bp., Szépirodalmi, 1969.
A Balatoni Íróhét 50. évfordulójának emlékülése 1932–1982.
Keszthely, 1983.
Cséby Géza: „Ritkás erdő alatt” József Attila Hévízen.
In: Hévíz, 1995. III./2.

Az ifjúság Helikoni Ünnepségei Keszthelyen

Bevezetés

Amikor a hozzám nagyon közel álló család sírboltját meglátogatni először jártam a keszthelyi temetőben, feltűnt egy közelében álló – ma már ott nem látható – egyszerű, homokkőből faragott obeliszk. Az elmúlt közel kétszáz év viharai megkoptatták, részvétlen kezek összefarigcsálták. Elmosódó betűi már alig voltak olvashatók:

„Egy rosnyói 18 eszt.
Remek ifjat
Major Sámuel
Kit ártatlan barátja
Tréfa között föbe lövött
Itt siratják, itt fájlalják
Édesannya jó baráti a
Keszthelyi mezei pra
Cticansok és az ide való
Érzékeny szüzek
Die 3^a Decembr
MDCCCVIII.”

Szemben ezzel a síremléssel, a temetői út keleti oldalán áll egy ugyancsak homokkőből faragott, vaskos, négyszögletes oszlop, aminek négy oldalát teljesen elfoglalták az alatta nyugvó érdemeit és életét leíró sorok, amik azonban annyira elmosódtak, hogy szövegüket csak régebbi lejegyzésből másolhatjuk ide. A Szepes vármegyei Poprád mezővárosban, a Táttra bérci alatt 1775-ben született Czizer János hamvait takarta a kő, aki a Georgikon alapításakor a „mathezos professora” volt. Talán helyesebb, ha a sírfeliratból csak az utolsó mondatot másolom le:

„Ember sajnálod a buzgó
Erőnek és szívnek meg törését
De bizzál halhatatlan az ész
Az érdem és a barátság.”

Ma már hozzáírhatnám: mulandó azonban az emlékezés, a kegyelet és porladó még a sírkő is.

Major Sámuel sírkövét elszállították. Talán a Balatoni Múzeum kőtarában megtalálható. Czizer Jánosét még tovább porlasztják az esők és a szélviharok. Ma még talán megmenthető lenne.

E két síremlék elmosódott feliratainak böngészése késztetett arra, hogy a Georgikon történetével kezdjek foglalkozni, majd megismerkedve azzal, a Helikoni Ünnepek újkori történetének megírásához fogjak.

Köszönetet mondok dr. Czoma László és dr. Müller Róbert múzeumigazgató úrknak, hogy lehetőséget biztosítottak a szükséges adatok gyűjtéséhez.

A száz bércű és ezer csermelyű Gömör vármegye északi erdőrengetegében megbúvó Rozsnyó, ősi bányaváros, falai közül kerültem ide. Az édesapám ugyancsak rozsnyói evangélikus lelkész volt, mint a kétszáz évvel ezelőtt született Major Sámuelé, ezért művemet, szerény emlékeztetőül, ennek a „remek rozsnyói 18 esztendősi ifjú”, valamint a valamikor volt mezei „practicans barátai” emlékének ajánlom.

Szabolcs András

Az elindító

A Festetics család fájának gyökerei a „turopoljai nemesek szabad egyetemének” talajába mélyedtek. E nemesek kiváltságait IV. Béla királyunk – ritka vitézségeikért – 1225-ben adományozta, és a kiváltságokat az utána következő 16 koronás utódja is megerősítette. E mélyen gyökerező ősi családfa egyik fiatal hajtását az 1600-as évek közepén egy Batthyány gróf telepítette át a magyar televénybe. Festetics Pál Bornemissza Orsolyával kötött házasságakor hozományba kapott földbirtokaival vált magyar főnemessé. Utódai nagyrészt magyar feleségeket választottak, de nem váltak igazi magyarokká, kései utódjának, IV. Festetics Pálnak Bossányi Júliával kötött házasságából származott Júlianna és György a kivételek.

Gróf Festetics György talányos egyéniség. Talán csak azért, mert olyan sokat és sokan írtak életéről, hol dicsőítették, hol korholták, hol legendák és anekdoták kódéba burkolták.

Véleményem szerint irodalomtörténészeink, vagy talán inkább kultúrtörténészeink máig adósak reális, ideológiai, vallási, politikai befolyásolástól mentes értékelésével. A vele foglalkozó írásokat olvasva olyan érzés keletkezik bennünk, hogy sem a kortársi, sem az utókor életrajzkatatói nem tudtak áthatolni a maga köré vont, belső énjét rejtő búvkörén.

Ősei és leszármazottai valamennyien buzgó hívei voltak a bécsi császári udvarnak, ő és Júlianna nénye, aki gróf Széchényi Ferenc felesége lett, kiemelkednek – az aulikusok szerint csak kilógnak – ebből a sorból.

Festetics György is az ősei által kitaposott úton indul, de hiányzik belőle a beilleszkedéshez szükséges akarat, lemond huszártiszti rangjáról és hazavonul birtokára. Annak központjában, Keszthelyen 1797-ben megalapítja Európa, de talán az egész világ első mezőgazdasági főiskoláját, a Georgikont. A Georgikonban évente két alkalommal rendeztek vizsgákat, amelyeken a hallgatók beszámoltak tudásukról. Asbóth János, az intézmény archonja (igazgatója) 1816 decemberében benyújtott tervezetében e vizsgák jelentőségét abban látja: „Hogy a gimnáziumi és a georgikoni ifjúság a latin, a magyar és a német szónoklatban gyakorolhassa magát, erre a keszthelyi Helikonban nyílik alkalom”.

Festetics 1817 és 1819 között 5 ilyen nyilvános vizsgát rendeztetett és arra meghívta korának főleg a Dunántúlon élő tudósait, íróit és költőit.

Berzsenyi Dánielhez 1817 januárjában írt levelében magyarázza tervét: ezzel is kívánja az ifjúságot „Helikonra vezetni”, hogy „deklamatio által a magyar, német és diák írásban jó ízlésre kapjon”.

Az idő tájt a német és főleg a latin nyelv ismeretével be lehetett járni egész Európát. A tudomány nyelve akkor a latin volt.

Ezeket az ünnepségeket nevezték el a későbbi irodalomtörténészek Helikoni Ünnepeknek.

Sorsa csak öt ilyen ünnepi lehetőséget engedélyezett számára, az 1819 májusában sorra kerülőt már halála miatt nem rendezték meg.

Ezzel az öt klasszikus ünnepséggel napjainkig sokat foglalkoznak az irodalomtörténészek, akik a klasszikus Helikoni Ünnepségektől az irodalom előbbre vitelét, illetve annak hiányár kérték számon.

Talán Süle Sándor az első, aki észrevette és A keszthelyi Georgikon 1797–1848 című (Akadémiai Kiadó Bp. 1967.) munkájának 206. oldalán le is írta, a Helikoni Ünnepeken is elsősorban az ifjúság nevelésére törekedtek.

Ünnepi megemlékezésekben sokszor elmondták már, könyvekben, újságcikkekben, televíziós előadásokban sokszor használták a „helikoni gondolat”, „helikoni láng”, „Helikon városa” kifejezéseket, de végiggondoltuk egyszer is, mit rejteneek ezek a szavak? Mi az, amit Festetics György közölni akart a magyarsággal egész életművével, az általa megálmodott és megrendezett ünnepségsorozattal, a fiatalágnak Helikonra vezetésével?

Még két éve sem volt annak, hogy a Vérmezőn lehullottak a magyar jakobinusok fejei s ő megalapítja Európa első rendszeres oktatást nyújtó mezőgazdasági főiskoláját, majd folytonosan fejlesztve azt, huszonkét év múlva megrendezi az első Helikoni Ünnepet.

Ismert, hogy Festetics György szabadkőműves páholy tagjaként a „Helicon” nevet használta, ismert az is, hogy az 1772–1774-es években a Tereziánumban tanult. Megismerkedett a felvilágosodás irodalmával, Montesquieut olvasta, itt barátkozott meg gróf Széchényi Ferencsel, későbbi sógorával. Németh László

írta valahol, hogy annak idején a Vérmezőn nem csak pár magyar fej hullott a porba, de ott sárba taposták a magyar felvilágosodás zsenge hajtásait is. Nagyon merész vagyok, ha arra gondolok, nem ezt a sárba tiport zsenge hajtást próbálta élesztetni a „helikoni lánggal”?

Könnyen érhet az a vád, hogy korától idegen, mai fogalmakat csempészek a csaknem két évszázada halott Festetics György gondolatai, tervei közé és többre besülöm őt valós értékénél.

Munkásságát tanulmányozva mégis úgy látom: nemzetünk felemelését nyelvnek művelésével, szellemi látóhatárainak kiszélesítésével, közgazdasági gondolkodásának kialakításával, korszerű gazdálkodás útjára terelésével és több nyelv elsajátításával kívánta elérni. Tette ezt természetesen az abban a korban adott szellemi és anyagi eszközökkel. Ennél ma sem kívánhatunk többet, hiszen ez az út Európába vezet, oda, ahová történelmünk során mindig is tartoztunk.

Nem volt feladatom a klasszikus Helikoni Ünnepségek ismertetése, méltatása, megtették azt már nálam hivatottabbak. A nagy útnakindító előtti főhajtást azonban nem kerülhettem el.

Megemlékezések a Helikoni Ünnepségekről

A helikoni gondolat megvalósítására a XIX. században csupán pár rövid év jutott, az utolsót 1819-ben rendezték meg. Az elgondolójuk halálával az ünnepségek abbamaradtak, Festetics György leszármazottai nem folytatták az általa elkezdett nemzetnevelő feladatot.

Emberfőket kiművelni nem főúri passzió, lovakat nevelni és azokat budapesti, bécsi, bádeni lóversenyeken futtatni, az igen.

Érdemeit halála után 83 évvel hálálták meg, Keszthely Fő terén felállítva életnagyságú bronzszobrát. A fekete sors azonban itt is utolérte, századunk ötvenes éveiben lebontották, hogy helyet adjon a szovjet emlékműnek. Az 1956-os forradalom újra a helyére állította, de leverése után másodszor is helyet kellett adnia az újabb szovjet emlékműnek. Akkor „költözött” a család volt kastélya elé.

A szobor avatása, igen díszes körülmények között, 1902. évi június hó 8-án történt. A szoborral szemben felállított 300 személyes dísztribün megtelt a város, a vármegye és a környék falvaiban lakó előkelőségek díszmagyarba öltözött seregével. Az avató beszédet dr. Darányi Ignác földművelésügyi miniszter mondotta, méltatva Festetics György mezőgazdasági szakoktatás terén végzett úttörő tevékenységét. Beszédében felemlítette Széchenyi Istvánnak, annak a szerény, sohasem dicsekvő lángésznek, talán egyetlen dicsekvő mondatát: „Tudják meg az urak, hogy én Festetics György gróf unokaöccse vagyok!”

A következő megemlékezésre Keszthelytől távol, az ország fővárosában került sor. Prém József – korának elismert és több irodalmi díjjal kitüntetett írója – színművét, a „Helikoni Ünnepe”-et adták elő a „Nemzeti Színpadon”. A művet a Magyar Tudományos Akadémia 100 arannyal jutalmazta. A sajtó azonban inkább a színészek játékát, mint magát a darabot dicsérte. Igaz, a szereposztás parádés volt: Náday, Beregi, Rózsahegyi, Paulay Erzsi, Hegyesi Mari és Molnár Rózsi.

*

Kilencven év telt el az 1819. februári utolsó Helikoni Ünnepe után, amikor a Vidéki Hírlapírók Országos Szövetségének keszthelyi látogatása alkalmat adott az ünnepségek emlékének felidézésére.

A szövetség három napra tervezett látogatásának programját elküldte a Keszthelyi Hírlap szerkesztőségének.

A megalakult rendezőbizottság dr. Csák Árpád és Sági János vezetésével mozgósította a város társadalmi egyesületeit a Csónakázó Egylettől kezdve az Asszony és Leányegyesületeken keresztül az Iparostestületig, a Kereskedők Társulatáig. Bevonta az Iparos Dalárdát és a Katolikus Legényegyletet is.

A Keszthelyi Hírlap 1909. évi június hó 27-i számában dr. Csák vezércikkben kéri fel a város közönségét, hogy tevékenyen vegyen részt az újságírók Balatonparti fogadásán és a „Helikoni Ünnepek városának” esti nagy ünnepén.

A Vidéki Hírlapírók Országos Szövetségének tagjai június 28-án indultak Keszthelyre.

A Baross nevű gőzösön Sági János keszthelyi lapszerkesztő volt az útikalauzok. A Szigligeti-öbölben Kisfaludy Sándor regéiből olvasott fel részeket s az egymás után felbukkanó – a várromokat koronaként viselő – hegyeket külön-külön mutatta be a táj szépségeitől elkápráztatott kollégáinak. Már alkonyodott, amikor a hajó megközelítette Keszthelyt.

Vegyék át most a szót a hajdanvolt újságírók, akik hazatérve hírlapjaikban beszámoltak útjukról. E kötetben nem áll rendelkezésre elegendő hely arra, hogy azokat teljes terjedelmükben közöljük, de egy-egy mondatot, gondolatot kiragadva mégis teljes képet nyújtanak itt szerzett élményeikről.

Somfai János nagybecskereki szerkesztő írja a Torontál című újságban, a sajnos még ma is aktuális sorokat: „...vakok vagyunk, ha a Balatont nem látjuk úgy, ahogy kellene, hogy nem siet kiaknázni állam és társadalom azt a sok gyönyörűséget, amit a Balaton nyújt. Másutt nemcsak éneket zengenének, verset faragnának, de törvényt csinálnának a Balatonról...”

A keszthelyi fogadtatás emléke valamennyi visszaemlékezőt arra készítette, hogy szinte csak szuperlatívuszokban írjon róla.

Heves és Vidéke című lap névtelen írója talán a legmérsékeltebb:

„...A kitüntetésekre a koronát Keszthely közönsége és szép leányai tették fel. Mintegy negyven földíszített apró csónakon jöttek előnkbe Keszthely szépei. Aztán

a földíszített kis csónakok vették körül a mi hajónkat és a kis hajóban ülő bájos nimfák folytonos éljenzései között vonultunk a kikötő felé. A kikötőnél váró közönség ezrei pedig zsebkendőikkel integettek, jelezvén, hogy szívesen és örömmel várnak bennünket.

Egy másik visszaemlékezésben, a Pécsi Naplóban a Balaton kivilágítását dicsérik: „...amikor lángba borult az egész Balaton és a parton több ezer ember nézte a rakétajátékot, bengáli tüzet, az azon napra felszerelt villamos fényhatásokat, illúziókat, a vízen tovasikló lampionos, kivilágított, föllobogózott és virágokkal földíszített gondolaszerű, de világos színű, tűzben égő csónakokat.”

A minden újságíró által eragadtatva dicsért kivilágítását Hauber Richárd mérnök és a Kamarás testvérek készítették.

A móló és a szigetfürdő közti öblöt, a Hullám és Balaton szállók előtti területet, a mólón felállított díszkaput valóságos tündérfénybe borították ügyesen elhelyezett lámpáikkal.

Ezen a régi Helikonokat idéző ünnepségen az érkező vendégek elé nem járult levett kalappal egy főúr, mint tette azt hajdanán Festetics György gróf Berzsényi Dániel elé sietve, de odajárult Keszthely város polgársága, akik előbb fellobogózták házaikat, ünneplőbe öltöztek és úgy vonultak a Balaton-partra és fogadták ott vendégeiket, akik ha nem is országos hírnű mesterei voltak a tollnak, de azzal keresték kenyerüket és szolgálták hazájukat.

Az ország 54 városából érkeztek hírlapírók. Voltak itt Brassóból és Fiuméből, Sopronból és Máramaroszigetről, de jöttek Kassáról és Szabadkáról is, hogy csak a Kárpát-medence széleiről jötteket soroljuk fel.

A Keszthelyi Hírlap öt egymás utáni számában foglalkozik az ünnepség részleteivel. Július 11-én közli dr. Csák Árpádnak „A negyedik helikoni ünnepély Keszthelyen.” című tárcáját. Abban írja: „... Kilencven évvel a nagynevű Festetics György halála után ismét nagy ünnepe volt városunknak. Százhusz tollforgató ember, a Vidéki Hírlapírók Országos Szövetségének tagjai érkeztek ide, mindmégannyi ideális lelkű ember, akiket régi dicsőségünk a Georgikon és a helikoni ünnepélyek híre s a szép Balaton megismerésének vágya hozott falaink közé. Mecénás nélkül voltak a Helikoni ünnepélyek fényében, pompájában nem volt részük. ...” Az 1817-ben megtartott negyedik helikoni ünnepélyről kilenc félhasábos írásában számol be. A május 20-án és 21-én megtartott ünnepség első napja a „mezei practicánsok” utolsó szigorlatának meghallgatásával kezdődött, majd gyakorlati bemutatókkal folytatódott. A második napot szánták arra, hogy „a múzsák is díszíteni” tudják az ünnepet. Ez volt a tulajdonképpeni helikoni ünnep.

A Keszthelyi Hírlap 1909 július 25-i számában közli Sassy Csaba 15 strófás versét. Nemcsak a vers, hanem a címe is hosszú:

„Helikoni ünnep
(A Vidéki Hírlapírók Országos Szövetségének keszthelyi irodalmi ünnepére)

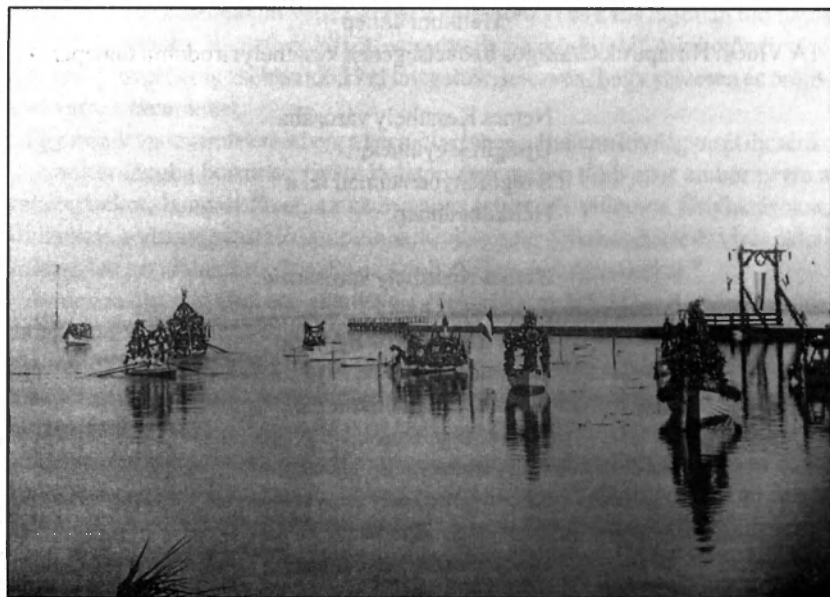
Nemes Keszthely városába
Újságírók gyűlnek,
S régi fényben támad fel a
Helikoni ünnep.

Nemes Keszthely városának
Tisztelet és hála!
Hogy az újságírók ily jó
Otthont leltek nála.
A keszthelyi publikumnak
A szíve úgy lángol,
Hogy a magyar költészet már –
Kilencven kikelet és nyár –
Előtt is itt melegegett,
Ha megfáradt máshol.

A százötven soros vers pár sorát nem annyira értéke, mint hangulata miatt iktattuk tanulmányunkba, mert jól jelzi, hogy az idelátogatott újságírók keszthelyi tartózkodásuk alatt megismerkedtek a városban még élő helikoni szellemmel és annak fénye még hazaérkeztük után is munkálkodott lelkeikben. A város jó hírének elterjesztésében a vidéki újságírók másfél napos itt-tartózkodása többet használt, mintha budapesti lapokba adtak volna fel hirdetéseket.

A közgyűlés harmadik napján a résztvevők Hévízre utaztak megismerkedni a gyógyfürdő tó vizével és a kórházzal. A fürdőhely bérlője díszebédet adott részükre, amin Sági János mondott pohárköszöntőt. Délután a keszthelyi Sörgyárat, a Mezőgazdasági Akadémiát, a Balatoni Múzeumot, valamint a Georgikon valamikori épületét látogatták meg. Az épület akkor már elvesztette eredeti jellegét és a hitbizományi uradalom cselédlakásaként működött.

A Keszthelyi Hírlap 1909. évi július 4-i számában vezércikket író dr. Schwarcz Zsigmond, felidézte a közkeletű mondást, hogy a sajtó a hatodik nagyhatalom. Ahogyan a katonai nagyhatalom a szuronyok megszámlálhatatlan ezrein nyugszik, a sajtó nagyhatalma is az újságírásban munkálkodó sok ezer ember munkája nyomán jön létre. Ahogyan a szuronyok névtelen hordozói nem részesülnek a katonai nagyhatalom fényéből és pompájából, ugyanúgy az újságírók is édes keveset, vagy semmit nem élveznek a sajtó nagyhatalmi állásának pompájából. Az újságírók névtelen ezrei végzik el a közélet minden terén a nyilvános ellenőrzés minden feladatát. Élharcosai a kultúra terjesztésének. A vidéki újságírók néha egyedül látják el az utóbbi feladatot, kellő elismerésben mégsem részesülnek.

A keszthelyi Balatoni Múzeum fénykép- és levelezőlap-gyűjteménye őrzi annak a fényképnek az eredetijét (készítőjének neve nem ismert), amelyik megőrizte az újságírók hajója elé induláshoz gyülekező csónakokat és a mólóra épített diadalkaput.

Keszthely szeretettel fogadta újságíró vendégeit, látogatásukat ünnepnek tekintette, „...mely nemcsak külső jelenségekben nyilvánult meg...”

Az újságírók június 29-én az esti órákban utaztak el Keszthelyről.

A „Balatonvidék” című hetilap 1909. július 4-i számának 2. és 3. oldalán két és fél kolumnás cikkben számolt be az ünnepségekről, majd megjegyzi: „...mert sajnos, hogy amit mi oly szívesen vettünk volna, amivel köszöntöttük vendégeinket, amire egyenesen predesztinálva hittük a hírlapírói gárdát – a helikoni ünnepségek felújításáról – szó sem esett.”

Cséby Géza irodalomtörténész véleménye szerint ezeket az ünnepségeket nem is lehetne besorolni a Helikoni Ünnepségek közé. Mi más véleményen vagyunk. A város közönsége úgy várta és köszöntötte vendégeit, mint akik a keszthelyi Helikont jöttek köszönteni. A hévízi ünnepségen előadás szolt a Helikoni Ünnepségekről. A vendégek saját lapjaikban írt beszámolóikban Keszthelyt mindig a helikoni szellem éltetőjének és városának nevezik. Oda kell sorolnunk azért is, mert dr. Lakatos Vince tanárt minden bizonnyal ez az esemény ösztönözte arra,

hogy még annak az évnek őszén javaslatot készítsen a Helikoni Ünnepségek megindítása százéves évfordulója megünneplésére II. Festetics Taszilónak, a hitbizomány akkori urának, a nagynevű György dédunokájának, aki akkor már hercegi rangot viselt.

A herceg a javaslatot elfogadta és nagy összegű pályadíjak ígéréstével további munkára biztatta a lelkes tanárt. Kikötötte azonban azt, hogy a rendezését a Kisfaludy Társaságra kell bízni. Beöthy Zsolt, a társaság elnöke, szívesen pártfogolta a kezdeményezést. A szervezés megindult, az első világháború kitörése miatt azonban az ünnepségeket megrendezni már nem lehetett.

A Helikoni Ünnepségek felújításának gondolata azonban nem sikkadt el. A háború utolsó évében, 1918. július 14-én Pekár Gyula elnökletével megalakul a Dunántúli Irodalmi és Művészeti Egyesületek Szövetsége. Igazgatója dr. Pitroff Pál 1920. május 7-én azt írja Lakatos Vincének, hogy Festetics Tasziló védnökségével tervezik a Helikoni Ünnepségek felújítását, aminek színhelye Sopron, Szombathely, vagy Győr lenne. A levél kézhezvétele után újból kapcsolatba lép Beöthy Zsolttal és a Kisfaludy Társaság 1920. október 6-án meghirdeti az ünnepségek irodalmi pályázatát. Ezt 1920. október 17-i számában a Keszthelyi Hírlap is közli. A meghirdetett témák: *A keszthelyi Helikon története, Festetics György a magyar irodalomban, Dunántúl a két Kisfaludy költészetében*. Az első témára 20.000 korona, a két utóbbira 10.000 korona pályadíjat tűztek ki.

Keszthely társadalma készül az ünnepségekre. A rendezés munkáját megosztották a hercegi főtitkárság és a helység előljárósága között. A szervezőbizottsága vezetői dr. Lénárd János hercegi főtitkár és Reischl Imre városbíró voltak. Bekapcsolódik az előkészületekbe a Mezőgazdasági Akadémia tantestülete és ifjúsága. Szorgalmasan gyakorolnak a Keszthelyi Iparosok Dalkörének tagjai.

Az ünnepségek sorozata 1921. június 1-jén kezdődött meg. A háromnapos ünnepségről Lakatos Vince részletesen beszámol Keszthelyi Helikon című könyvében, írásunkban ezért csak néhány eseményre hívjuk fel a figyelmet.

A második nap estéjén – a mai színház helyén volt Uránia épületében – előadják Herceg Ferenc „Holicsi Cupidó” című színművét, aminek ugyan semmi köze nincs a Helikoni Ünnepségekhez, de bájos történet és olyan színészek játszották, amilyenek sem azelőtt, sem azóta nem játszottak városunkban: Bajor Gizi, Cs. Aczél Ilona és Ódry Árpád.

Azokban az években még nem létezett a népviseletek felvonultatására és a népi táncok felújítására alapított „Gyöngyösbokréta” elnevezésű mozgalom. A keszthelyi gazdaszoknak végzős korukban hagyománya volt a város utcáin feldíszített hatókrös szekereken népviseletben felvonulni. Az 1921-es Helikoni Ünnepségekről sem hiányozhattak az így felvonuló gazdaszok. Vasárnap, Festetics György Fő téri szobrának megkoszorúzásához, az ősi Georgikon épülete elől indult el a gazdaszok felvonulása. Elöl a mezőgazdasági akadémia hallgató közül kiválogatott, 25 fős

lovas bandérium haladt. Öltöztetük a kastély ruhatárából került ki, a száz évvel azelőtt Festetics György által felállított és vezetett inszurgens hadak egyenruhái voltak: pitykés vörös mellény, sárga paszománnyal ékesített égszínkéék mente, amit panyókára vetve viseltek, utánuk ökrös szekereken, ugyancsak magyar ruhákban, aratónak öltözött gazdászok és polgári iskolás leánykák haladtak. A menet, a szobor megkoszorúzása után, a Balaton partjáiig haladt és a Hullám Szálló előtt táncbemutatót tartottak. Utána a part egész területén népiünnepély volt és sportversenyeket is rendeztek atlétikai számokban, úszásban és evezésben. Az ünnepségek zárónapján este „velencei” kivilágítás és víziszerenáda, tűzijáték és táncmulatság a Hullám Szálló összes termeiben.

Az ünnepnapok elmúltával a fővárosi lapok beszámolóí borzolták a lelkes keszthelyi patrióták kedélyeit. A Pesti Hírlap 1921. július 5-i számában a kiküldött tudósító azzal kezdi beszámolóját, hogy az ünneplők közül nagyon kevesen láthatták azt a helyet, amely valamikor az eredeti ünnepségeket tartották, ugyanis magas téglafal keríti a kastélyparkot, ahová, mint Pekingben a Tiltott Városba, csak a szolgák és a nagyurak léphetnek be. A Helikon-émlékmű előtti irodalmi ünnepélyről azt írta, hogy a katonai kordonon belül, minden tíz lépésnyire, mereven álló, kakastollas csendőr tollait lengette a szél, oda megint csak nagyuraknak volt belépési engedélyük.

A válasz nem késlekedett sokáig. Öt nappal később a Keszthelyi Újság hasábjain helyt adott a szélsőjobboldali Ébredő Magyarok Egyesülete nevében meglehetősen alpári hangon írt vitacikknek. Ugyanabban a számban közli a város képviselő-testületének elítélő határozatát is.

A Helikoni Ünnepségek felújítása két pedagógust is megihletett történetének megírására. Dr. Lakatos Vince könyvét a Kisfaludy társaság adta ki. Részletesen beszámol az előkészítő munkákról, az ünnepségekről és azok utóhangjairól is. Közli az ünnepségek jelentősebb résztvevői által emlékkönyvébe írt sorokat is. Ebben az emlékkönyvben Négyesy László négysoros versikével emlékezik az alapítóra:

„A magvető, faültető
Festetics műve ma is tart
Termése dús, fája magas
Nagyot tett, mert híven akart.”

Illő volt, hogy a Festetics Taszilo által felajánlott pályadíjak közül „Gróf Festetics György a magyar irodalomban” címmel írt tanulmányáért megjutalmazott Négyesy leírja ezt a pár emléksort, mert voltak, akik emlékeztek a Pallas Nagy Lexikona IX. kötetének 699. oldalán „Helikoni ünnepek (Keszthelyi Helikon) címszó alatt általa leírt ismertetés utolsó soraira: „Ez ünnepek igen sokba kerültek, pl. az első

állítólag 30.000 forintba, de irodalmunk fejlődésében nem hagytak mélyebb nyomot, mert nem volt író vezetőjük s inkább egy nagyúr nemes passziója, mint határozott elv tartotta össze: különben a többnyelvűség (!) és az alkalmiaskodás is bénította jelentőségüket.” Erre az ellentmondásra figyelt fel Chalupka Rezső, székesfehérvári tanfelügyelő is, aki Székesfehérváron 1922-ben kiadott: A keszthelyi Helikon 1921-ben című könyvében azt írja: „...joggal lehettem kíváncsi, hogy a jobban rákészült és pályadíjnyertes, hatvanéves Négyesy László miként cáfolja meg, miként zúzza majd pozdorjává a kevésbé jól informálódott harminchat éves Négyesy László üres, fölényes frázisait és rettenetes tévedéseit...”

Négyesy értékét ezek a tények nem csökkentik. A konzervatív irodalomtörténet híveként munkálkodott, de volt ereje tévedéseinek kijavítására is. Kosztolányi szerint igazi tanár, a szó nemes értelmében, igazi nevelő, példaadó egyéniség volt.

Chalupka által előbb említett tévedései azonban még 1967-ben is hatnak. Süle Sándor „A keszthelyi Georgikon” című könyvének 206. lapján írja „A keszthelyi Helikon olyan vállalkozás volt, amit nem a kor igénye szabott meg, hanem egy főúri név fémjelzett.” E megállapítás, más szavakkal fogalmazva, ismerős.

A Helikoni emlékmű

Az 1921. évi Helikoni Ünnepek legfontosabb eseménye a Kisfaludy Társaságnak a Helikoni emlékmű előtt tartott irodalmi ülése volt. Az emlékmű erre az alkalomra készült. Benda Jenő újságíró meglátása szerint: „Közepén hófehér emlék: hét görögös oszlopon nyugvó magyar kucsmás süveg, vagy ázsiai síkokon feltúrt földkunyhó formájára emlékeztető kupola”. Az emlékművet Török Kálmán mérnök tervezte Székely István mérnök, valamint Székely Béla festőművész közreműködésével. A tervezésnél a hercegi raktárból ajándékozott 8 oszlopot és a párkányokat figyelembe kellett venni. Az emlékmű magassága 9 méter, szélessége 6 méter. A kupola 8 toszkánai oszlopon nyugszik. Az építésnél felhasznált anyag mind Keszthely környéki eredetű. A kőfaragó munkákat Kutasi Imre, az építést Zágoni és Szabó építőmesterek, az állványozást Kenessey Sándor ácsmester végezte.

A kupola alatt 80°-os szögben megdőntött 2,40 m magas és 1,15 m széles vörös gránit lapra vésték fel a Lakatos Vince által fogalmazott szöveget, ami ma már sehol sem olvasható, a második világháború után összetörték. Darabjait utoljára a Helikon szálloda előtti részen volt valamikori kertészház kertjének végében, félig a mocsaras részbe süllyedve, két antik dór oszlop társaságában láttuk. Ma egy klubhelyiség áll az egykor volt kertészház helyén. Az elpusztult emléktábla szövegét megőrizték Lakatos Vince könyve és a korabeli újságok, alig negyedszázadig hirdethette „hazánk boldog jövődjének reményét”.

A Helikoni emlékmű felavatása 1921-ben (a Balatoni Múzeum fényképgyűjteményéből)

FESTETICS GYÖRGY
GRÓF
Az 1817–19-ig rendezett
HELIKON ÜNNEPÉLYEK
alapítója
EMLÉKÉNEK

Ez ünnepek SZÁZADOS
ÉVFORDULÓJÁT magyar
tudósok, írók, költők és
művészek társaságában
1921. július 2.-án és 3-dikán
kegyelettel ülte meg

FESTETICS TASSILÓ HERCZEG

és

Keszthely hazafias

közönsége

E dicső napnak emléke

ragyogjon a honfiúi szívekben

időtlen időkig és hirdesse

hazánknak bizton elkövetkező

boldog jövődjét.

A vörös márványtábla – ami hivatva lett volna időtlen időkig őrizni ama napnak emlékét és hirdetni az elkövetkező boldog jövőt a veszttet háború után –, mint annyi más műemlékünk és szellemi értékünk összetörtetett és szemétre hánytatott. Vele együtt eltűnt egy 85 cm magas és 53 cm széles fehér márványtábla is, amire legfelül az ország kormányzója, alább Festetics Tassiló, Apponyi Albert, Festetics György, Szász Károly, Beöthy Zsolt és dr. Rott Nándor aláírása került. Alattuk öt hasábra osztott részekbe írták be neveiket a többi meghívottak. Ezt a város tanácstermében helyezték el.

Az 1921. évi Helikoni Ünnepek színpompás, látványos rendezvényei nem az ifjúság számára készültek, azokon az idősebb nemzedék ünnepelt s a fiatalok csak mint bandériumi lovasok, vendégeket szórakoztató táncosok, vagy sportversenyzők jelenhettek meg. Benda Jenő, a már egyszer említett budapesti kortárs, szabad tollú újságíró derűs anekdotával érzékelteti ezt. A hazafelé utazó újságírók a vonaton beszélgetnek, az ünnepekről esik a szó:

– Tegnap az előadói emelvényről félezer esztendő nézett le ránk.

– Hogy érted ezt?

– Nagyon egyszerű, vegyetek elő egy ceruzát és számoljatok: Beöthy Zsolt 73 éves... és így tovább. Az ünnepi emelvény nyolc szereplője összesen négyszáznolcvannégy éves. Ez azt jelenti, hogy átlagban életkoruk hatvan és fél év. Itt felsőhajtott, majd így folytatta: pedig ez a Kéký, az ő negyvenöt évével nagyon rontotta az átlagot. Valóságos csecsemő!

A feltörekvő nemzedék sohasem kíméletes, nem tudja még, hogy az utána következő nemzedék őt is kíméletlenül állítja majd félre. Nem azonos az egymás nyomdokába lépő korosztályok látásmódja sem. Hát még ha több nemzedék áll közöttük. Bontz József, Keszthely idős krónikása 1896-ban kiadott Keszthely város monográfiájában írja: „A város nyugati oldalán, a Georgikon major mellett magasra nőtt, terebélyessé lett fák igazi jelképei annak az alkotásnak, amit a helikoni ünnepélyek véghezvittek.” Ezt a gondolatsort folytatja majd 1958-as Helikoni Ünnepek díjnyertes tanulmányában Szabolcs János: „S milyen igazi

A városi tanács végrehajtó bizottsága fehér márványtáblával pótolta a Helikoni emlékmű vörös gránit tábláját. A felavatás pillanatai után készültek a felvételek.

Jelképesnek is tekinthető az, ahogyan a Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum diákjai 1954. október 10-én „birtokba veszik” a felújított emlékművet. Mindhárom kép ezen az avatáson készült (A felvételeket Megyei György készítette)

jelképek ezek a fák, ma már sehol sem találni azokat, de nem is igen tudunk róluk. Így múlik el minden, minden fedésbe merül, még az ilyen haladó hagyomány is. A múlt hanyagsága miatt értékes hagyományok pusztulnak így el és most a mi feladatunk, a fiatalságé, hogy amit még lehet helyre hozzuk és értékesítsük a múlt értékeit új életünk építésében.”

A nagy fénnel és költséggel megrendezett 1921. évi Helikoni Ünnepek hatására hozott képviselőtestületi határozat és az irodalmi társaságok fogad-

kozásai írott malasztok maradtak. A helikoni eszme lángjának század eleji élesztetője, Lakatos Vince a tizedik évben, 1931-ben már nem tudja a hunnyadozó lángot újabb lobogásra szítani.

A mai egyetem jogelődjének, a Mezőgazdasági Akadémiának hallgatói felélesztik a georgikoni évek „Földművelő Magyar Társaságát”, megalakítva a Georgikoni Kört. Összejöveleiken szakirányú előadásokat tartanak, híven alkalmazkodva a már régen elporladt Festetics György 1807. június 24-én írásba foglalt utasításához: „Ha magyar nyelvben is akarják magukat gyakorolni, nem versek, komédiák s tragédiák és egyéb elmefuttatásokban, hanem hasznos gazdaságbeli tárgyakról való értekezésekben tegyék.”

A parkbeli nyolcszögletes emlékmű évekig figyelmeztette az arra járó embereket, hogy ebben a dunántúli városcában valamikor irodalmi ünnep, irodalmi versengés

folyt, mégis úgy látszott, mintha a helikoni gondolatot abba az emlékműbe falazták volna be, oda temették volna.

Keszthely város 1932 szeptemberében az Írók Gazdasági Egyesülete Balatoni Íróhetével kötötte egybe az általa megrendezett Helikoni Ünnepeket. Felkérése alapján az IGE irodalmi pályázatot hirdetett. Két pályadíjat adtak ki, az egyikkel Szöllőssy Ferenc novelláját, a másikkal Palasovszky Béla ódáját jutalmazták. A pályadíjak fehér márványlapra erősített koszorúból álltak, a koszorúkat ezüstből készítették.

Szeptember 9-én irodalmi estet rendeztek, a nézőtér zsúfolásig megtelt. Előadóművészek és színészek adták elő a kortárs szerzők novelláit és költeményeit. Mécs László, korának ünnepe, premontrei kanonok költője, aki előadóművésznek talán nagyobb volt, mint költőnek, három versét szavalta frenetikus sikerrel. Tamási Áron novelláját olvasta fel és a vak Szántó György regényíró műveiből felesége olvasott fel részleteket. Szeptember 10-én Habsburg Albert főherceg fővédnöksége alatt tartották meg a parkbéli Helikoni emlékműnél az ünnepséget. A keszthelyi Iparosok Dalköre adta elő Palasovszky Béla díjnyertes ódáját, az Országh Rezső által megzenésített Helikoni himnusz. A díszelnökül megválasztott Festetics Tasziló ezúttal sokkal szerényebb összegű adománnyal, 1000 pengővel támogatta az irodalmat. Az 1932-es Helikoni Ünnepek sokkal szerényebb külsőségek között nagyjából követték az 1921. évi ünnepség programját. Űde színfoltja volt a Paulini Béla által akkoriban indított „Gyöngyösbokréta” mozgalom keretében a kiskomáromi, galamboki, balatonmagyaródi, zalakarosi és sármelléki fiatalok népviseletbe öltözött csoportjainak felvonulása és bemutatott tánca. Este a Balatoni sétányra kilátogató keszthelyi polgárok a Hullám és Balaton szállók előtti tér díszkivilágításában gyönyörködhetek.

A következő évtizedek nem voltak alkalmasak a hagyományok ápolására. Az 1945 utáni rendszer azokat inkább elpusztítani, mint feléleszteni igyekezett. Kegyetlen és esztelen kezek a Helikoni emlékmű vörös gránit tábláját is széttörték. Szomorú sorsáról e tanulmány előző oldalain olvashatott az érdeklődő. Lehet, hogy kései utódaink majd építkeznek azon a területen és az alap ásásakor rátalálnak darabjaira és a velük együtt elsüllyedt oszlop töredékeire.

A Helikoni Ünnepek nagyon gyéren fellelhető anyagát három jól elkülöníthető csoportba lehet sorolni

I. A XIX. századi, klasszikusnak nevezhető ünnepek 1817–1819.

II. A XX. századi Helikoni Emlékünnepségek (1909, 1921, 1932, 1954 és 1957)

III. Az ifjúság Helikoni Ünnepei (1958-tól napjainkig)

Ezen utóbbi időszakban további négy fejlődési szakaszt lehet megkülönböztetni.

Azért is szükség van a korszakolásra, mert a legújabb kori Helikoni Ünnepek megindítása körül érthetetlen és szükségtelen rivalizálás indult meg. Többen nyíltan, vagy maibb szóhasználattal „csúsztatással” saját érdemüknek igyekeztek feltüntetni az ünnepek felújítását. Legtöbbször két évszám körül folyik a vita: 1957 vagy 1958 a felújítás éve.

Itt az ideje, hogy az ebben az ügyben egyre terjedő homályt végre eloszlassuk. Abból jó kiindulni, hogy a klasszikus és az 1958 utáni ünnepeket az ifjúság számára szervezték. Azokon ők voltak a főszereplők és a meghívottak csak a díszet adták hozzájuk. Az 1909–1957 közötti ünnepek csak megemlékezések voltak, amelyeken az ifjúság, mellékszereplőként, keretet adott az ünnepi szónoklatokhoz. Szükséges a homály eloszlatása azért is, mert az 1992-es, 1994-es és 1996-os Helikoni Ünnepek tájékoztatói azt sugalmazták, hogy az 1957. évi emlékűnnepély lett volna az ifjúság Helikoni Ünnepeinek megindítója.

Annak ellenére, hogy a felújítás minden mozzanatának részese voltam, saját megnyugtatásomra évekig kutattam az 1957-es hagyományt felélesztő tevékenység nyomai után.

Sem a Balatoni Múzeumban, sem a Helikon Kastélymúzeumban, sem a Zala Megyei Levéltárban nem került elő olyan anyag, ami igazolta volna az általunk elindított szervezés megelőzését.

A Balatoni Múzeumban, a könyvtárban, van egy meghívó H.75.15.59.1. leltári számmal jelezve. Ez a városi tanács által rendezett emlékűnnepélyre invitálja a címzetteket. 1957. szeptember 28-án a kastélyban lévő Tiszti Klubban Irodalmi Est volt. A klasszikus Helikoni Ünnepek 140. évfordulójáról megemlékezett Vargha Balázs irodalomtörténész. Szavalt Jancsó Adrienn és Török Erzsébet énekelt. Másnap megkoszorúzták a Helikoni emlékművet. Énekelt a gimnázium és a leányiskola egyesített énekkara, dr. Horváth József mondott ünnepi beszédet és Horváth Valéria szavalt. Délután 4 órakor Horváth Ferenc városi tanácselnök felavatta az akkor a premontrei kanonokok kertjéből kialakított „Várkertet”.

A meghívókat a Keszthelyi Városi Tanács V. B. küldötte széjjel. A meghívó szövegében jelzik, hogy az „Emlékűnnepséget” a Balatoni Hetek keretében rendezték meg. Így minden kétséget kizáróan igazolt, hogy az a Városi Művelődési Ház rendezőgárdája szervezte, élükön Merényi Elemér igazgatóval.

Ezeknek ismeretében már nincs jogalap arra, hogy az újkori ünnepségek megindítását azoknak a személyeknek és intézményeknek tulajdonítsuk, akik ezt hosszú ideje már magukénak hirdették.

Az 1957-es évszám azonban jelentős, de egészen más miatt.

1957 tavaszán-nyarán, a pontos dátum ma már nem állapítható meg, a Muskátli cukrászda volt tanúja annak a pillanatnak, amikor a klasszikus Helikoni Ünnepségek felújításának gondolata felvetődött. A cukrászda kis márványasztala fölött három „bús magyar” hajolt össze: dr. Sági Károly múzeumigazgató, Merényi Elemér a művelődési ház igazgatója és a Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum gazdasági vezetője, e sorok írója. Akkoriban jelent meg Keszthelyről egy ismertető könyvecske és abban Sági Károlynak a város történetét röviden ismertető írása. A kávéillatú, folyosószerű kis terem lépcső utáni jobb első asztala mellett vitatgatták, fontolgatták, lehet-e, érdemes-e a múlt századbeli Helikoni Ünnepségeket felújítani. Érdekl-e a magyar fiatalságot a magyar nyelv művelésének ügye, van-e lehetősége annak, hogy ezáltal a magyarságtudatukat megerősítsék? Az akkor 140 éve indított ünnepségek lángja csak három évig szórta fényét s akkor elenyészett, maga a helikoni eszme már negyedszázada elfelejtve, elnyomva, titokban lappangott. Az 1956-os – idegen hatalom által vérbe fojtott és mégis dicsőséges – forradalom miatti vad megtorlás idején, mikor a magyarok százait küldték bitófára

A keszthelyi Muskátli cukrászda a Kossuth Lajos utca sétáló részén. Hajdan, századunk ötvenes-hatvanas éveiben betöltötte az „irodalmi kávéház” szerepkörét is. Ma az egyetemi és középiskolai diákság kedvelt nappali szórakozó helye. Innen indult ki a klasszikus Helikoni Ünnepségek felújításának gondolata (Végh Mária fotója)

és ezreit küldték börtönbe, akkor ez a három ember azon gondolkodott, hogyan lehet a magyar ifjúságban a harcok alatt megnyilvánult nemzeti érzést megerősíteni. A kultúra két bölcs és hivatott vezetője habozás nélkül elfogadta a harmadiknak két mondatba sűrített végkövetkeztetését: „Fel kell újítani a Helikoni Ünnepeket! Ezt azonban maga az ifjúság kezdeményezze!”

Ez csak egy kipattant gondolatszikra volt. Egy szikra magában mit sem ér; se nem világít, se nem melegít, de gyúlékony anyaghoz pattanva tüzet okozhat. A tűz okosan szítva, vigyázva, irányítva munkába fogható. Ősi és igaz mondás: a tűznek nem szabad kialudnia, őrizzed és vidd tovább. Ki gondolta volna akkor, hogy ez a gondolat megindítója lesz egy olyan folyamatnak, amiből majd tíz év múlva kifejlődnek az egész ország területére szétszóródó Országos Diáknapok.

Azt a valamikori márvány asztalkát már régen kiselejtezték, de a helyét egy élelmes, menedzser

A Muskátli cukrászda sarokasztala, ahol 1957-ben elhangzott: „Fel kell újítani a Helikoni Ünnepeket! Ezt azonban maga az ifjúság kezdeményezze!”

A gondolat 1958-ban megvalósult.

Az asztal még itt látható, ott vannak a csészek is, de már nem párolog belőlük a kávé pompás illata. És hová lett a két asztaltárs? Lehet, hogy a „túlsó partról” minden páros év májusában, amikor Helikoni Ünnepekre kerül sor visszamosolyognak erre az asztalkára?

típusú vendéglátós szakember már régen emléktáblával jelölte volna meg, a kis termet elnevezte volna „Helikon teremnek” és kidíszítette volna a Helikoni Ünnepek régi és új emblémáival.

Hát igen. Ez volt a status nascens, a Helikoni Ünnepek ifjúság által véghezvitt felújításának gondolata. Mennyi akadályt kellett leküzdeni, mennyi félreanyagrázást eloszlatni és mennyi emberi munkát belefektetni, hogy eljuthassunk a diáknapokig, megélhessük az 1989 és 1996 közötti ünnepeket. Ma is csak bízhatunk abban, hogy 1998-ra nem válik a Helikoni Ünnepek a Balaton Fesztivál előrendezvényévé, ahogyan a helyi lapunk 1998. január 15-i számának első oldalán nevezi.

Egyszer már beolvasztották Keszthely ifjúságának szent kezdeményezését, a város legszebb ünnepségét, egy fesztiválsorozatba, ahol szépen, lassan elkezdték leépíteni. Ne lépünk újra rá erre az egyáltalán nem haladó jellegű útra.

Keszthely és Vidéke valamikori főszervezője, Balázs Mária Éva jó pár évvel ezelőtt nagyon hangulatos riportot készített ennek az asztalnak a történetéről. A riport készítésekor még ketten voltak életben a valamikor szereplők közül.

Az ifjúság Helikoni Ünnepei

A Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum igazgatója, Lébényi Sándor, majd az általa összehívott tantestület szívesen fogadta az ajánlatot, hogy az iskola újítsa fel a klasszikus Helikoni Ünnepeket.

Az értekezleten csak két ellenvetés hangzott el. Az első szerint az 1956 utáni zord időkben biztosan nem engedik ennek megrendezését, a második ellenvetés szerint miért egy mezőgazdasági szakirányú középiskola próbálkozzon egy kifejezetten humán jellegű ünnepély felújításával.

A javaslat felvetőjének válasza szerint követni kell Festetics György módszerét, aki a császár születésnapjára tette az ünnepek kezdetét, hogy ezzel is elaltassa a mindenhol szimatoló rendőrspiclik éberségét. Rendezze az ünnepeket az akkor szervezés alatt álló Kommunista Ifjúsági Szövetség iskolai szervezete. Ami pedig a humán jelleget illeti: Festetics is azért fogadta el Asbóth javaslatát, hogy ne szemellenzős szakbarbárokat neveljen, hanem szakismereteik mellett látókörüket a társadalmi tudományok befogadására is alkalmassá tegye. Rendezzék az ünnepeket a gimnázium tanulóival közösen, így a humán tárgyak gimnáziumi tanárai is bekapcsolódhatnak a munkába. A klasszikus ünnepeken is közösen szerepeltek a licisták és a Georgikon hallgatói.

A tantestület alaposan megtárgyalva a felújítással kapcsolatos kérdéseket, úgy határozott, hogy levelet küldenek a Vajda János Gimnázium tantestületének, felajánlva a közös rendezés lehetőségét.

Megyei György a KISZ tanácsadó tanár szívesen vállalta az ifjúság bevonásával, a városi és járási párbizottsággal, a városi és járási tanácsokkal való egyeztetés munkáját. Takács Gyula tanár pedig megbízást kapott a két érintett minisztériummal való kapcsolatfelvételtre.

A nagyváthys KISZ-esek vezetőségének kézírásos jegyzőkönyve szerint 1957. október 26-án határozták el a Helikoni Ünnepségek felújítását.

A technikum 3. b. osztályos tanulójának, Farkas Irmának dolgozata is erről a tervről tanúskodik. A dolgozat ugyan datálva nincsen, de a szövegből megállapítható, hogy 1957 végén, vagy 1958 elején írhatta.

Nem található az irattárban annak a levélnek másolata, amit a tantestület a gimnáziumnak küldött, sem a válasza, amiben azt írták, hogy e gondolattal már ők is foglalkoztak és szívesen csatlakoznak a technikum kezdeményezéséhez.

A két oktatási intézmény igazgatója, a rendezésben érdekelt tantestületi tagok és az ifjúság képviselői 1958. január 8-án ültek össze. Ezen az értekezleten megállapították, hogy az eredetileg kitűzött időpont, 1958. február 12-e túlságosan közel van s ezért a klasszikus ünnepségek májusi dátumát jelölték ki a felújítási ünnepségre.

Megállapodtak abban is, hogy az ünnepségeket minden évben felváltva rendezik, az első rendezési jogát az indítványozó Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum kapta.

A szervezés munkája azonnal megindult, Megyei György jó kapcsolatai révén a reá bízott feladatot rövid időn belül sikeresen megoldotta. Megszerezte a pártszervezetek és a tanácsi apparátus hozzájárulását.

Komoly feladatot jelentett az ünnepségek pénzügyi fedezetének biztosítása.

Takács Gyula történelemtanár által vezetett rendezőgárda ugyancsak nehéz feladatot oldott meg a rendelkezésre álló rövid idő alatt. A Mezőgazdasági és a Művelődésügyi Minisztérium állásukat féltő és ezért önálló döntésre magukat igen nehezen rászánó bürokratáit kellett meggyőzni arról, hogy az iskola kezdeményezése „haladó szellemű”, „alulról jövő”, a „dolgozó parasztság fiaitól” indult el. Nehezen, de sikerült elnyerni mindkét minisztérium támogatását.

Akadtt más akadály is, már a szervezés kezdeti szakaszában újságcikk kérdőjelezte meg, hogy egyáltalán van-e értelme az aulikus érzelmű Festetics György amúgy sem jelentős irodalmi kezdeményezésének felújításának, amit annak idején a Habsburg uralkodó születésnapjának tiszteletére rendezett. Ezen újságcikk írója biztosan nem ismerte Németh Lászlónak a Válasz és a Berzsényi Társaság kaposvári Berzsényi Dániel ünnepélyén elhangzott előadásának azt a részét, ahol elmondotta: „Szerencsésebb nemzedékek arról szoktak vitatkozni: nemzeti nagyságaik közül

„Félikoni Ünnepele.”

Iskolánk KISZ szervezete fel akarja ismítani a hagyományos „Félikoni Ünnepeleket”. A legutóbb ilyen ünnepelelt a helyi iskolák 1918. február 12-én rendezték. Ezen az ünnepelelen az iskolák navatatokkhal, népdalokkhal és sa-
ját szervezetei irodalmi művekkel szerepeltek és ezt a mondatbeli görög művészt tartózkodást helyéről Félikonnak nevezték. Ezt a kedves, hagyományos szokást akarjuk felújítani.

Célunk az, hogy haladó hagyományainkat elmélyítsük ifjúságunkban és ezen keresztül is szolgáljunk népünk, népünk és hazánk megismerésére.

Az ünnepelel megtartásában segít az M.Sz.M.P. városi és járási pártszervezete, a Barafias Népfonst városi és járási elnöksége, Keszthely városi tanácsának népművelési bizottsága, és a Balatoni Törzsi Bizottság.

Az ünnepelelt 1958. február 8-9-én rendezzük meg Keszthelyen.

Az ünnepelelt a Balaton környéki középiskolák be-
mérésével (itt gondolunk a siófoki, vesprémi, kaposvári,
balatonfüredi és keszthelyi gimnáziumok és a kerégyárdai
Technikum tanulói) részbenek megtartani.

A jól szervelel iskolák birtoklását kapunk. (vándortá-
sárlat st.)

1957 KISZ-vezetői ismertetése

Rendkívüli megbeszélés.

Céla: A KISZ-vezetői javaslatának megvalósítása.

Javaslat: Félikoni az 1918-^{évi}ben megrendezett Félikoni
ünnepelel felújítása. Az ünnepelel rendezése
febr. 12-én. Minos vármegye (napot és)
vesszél jelleget, népdal, népművelés, mona-
lat. Versenye a Balaton környéki közép- és
Balatoni közép- (D. füredi gimn. Keszthelyi gimn. Siófoki)

A tervet jól megfogalmazó dolgozat és a nagyváthys KISZ-esek kézírásos
jegyzőkönyve 1957-ből

ki volt a legnagyobb; mi már inkább a nemzeti katasztrófáinkon vitatkozunk, hogy újkori történelmünket felszabdáló szerencsétlenségek – 1711, 1795, 1849, 1867, 1920 – közül melyik az, amelyik a nemzet életébe a legmélyebben vágott. Ebbe a jellegzetes magyar vetélkedésbe mi írók, azt hiszem, 1795 mellett szavaznánk. A Vérmezőn nemcsak néhány messzelátó magyar feje hullott le, a gyönyörűen megzsendülő magyar felvilágosodás egész vetését letaposták. 1795 előtt csupa zsongás, készülődés, még az irodalomban is..., 1795 után dermedt hallgatás; az emberek a tulajdon fejükben is ott érzik a rendőrkérm szemét; a nemzeti érzés és a haladás reménye ijedten búvik a nyelv művelés meghagyott ügyébe.”

Takács Gyula tanár vállalkozott arra – az akkor nem veszélytelen feladatra –, hogy ezzel a cikkel a Helikoni Ünnepeket felújítani tervezők elé vetett gáncsot elhárítsa és Festetics György munkáját, e korszak szellemének megfelelően, megvédje. Az ő válaszcikke talán az első értékelés, amely 1945 után Festetics György munkájával foglalkozik és azt értékeli.

1.1. Az 1958. évi Helikoni Ünnepségek

A lelkes kezdeményezők, nem kis munkával, utánjárással a minisztériumok hozzájárulásával kibocsájthatták az 1958. évi Helikoni Ünnepségekre szóló felhívásukat, amit a Művelődési Közlöny 1958. március 15-i számában közölt. Kezdeményezésükhöz megszerezték a Balatoni Intéző Bizottság támogatását is. A felhívás eredményeként 10 város 11 középiskolája küldötte el jelentkezését, tíz gimnázium (Debrecen, Keszthely, Komló, Nagykanizsa, Pápa, Sopron, Sümeg, Szekszárd, Zalaegerszeg, Zalaszentgrót) és a rendező keszthelyi mezőgazdasági technikum. Tíz tanulmányt, hat elbeszélést és 13 verset küldenek be bírálatra. Ezekről a két iskola tanárai. Czerny Margit, dr. Horváth József, dr. Jánky István, Pánczél Barna, P. Nagy László, Takács Gyula és Varga Erzsébet, valamint a Balatoni Múzeum igazgatója, dr. Sági Károly készítettek bírálatot.

A város utcáin május utolsó harmadában megjelennek a kék színű plakátok, hírül adva, hogy a középiskolák felújítják régi hagyományukat. A sajtó azonban hallgat, egyedül Budapesten a Heti Hírlap május 29-i, csütörtöki számában ad előzetes hírt a készülő ünnepekről, és bejelenti, hogy Keresztury Dezső tart majd előadást „A keszthelyi Helikon” címmel.” Sajnos erre az előadásra nem került sor, Keresztury Dezső nem érkezett meg az ünnepekre.

Már szó volt arról, hogy a XIX. századi, az 1921. évi és az 1932. évi Helikoni Ünnepségek inkább az idősebb korosztály számára rendeztek s az ifjúság azon csak mint szükséges kellék szerepelt. A fiatalság első Helikoni Ünnepeire – ami egyedül az ő számukra rendeztetett meg – 1958 május 30-án érkeztek meg az

i jāk. Az állomáson népes – tanulókból és tanárokból álló – rendezőszereget várta az érkező csoportokat. Este a kastélymúzeumban ismerkedési este volt, ezen a város akkori vezetői köszöntötték az ifjúságot, Takács Gyula tanár, a rendezőbizottság elnöke ismertette az ünnepélsorozat programját, Vargha Balázs, az Irodalomtörténeti Társaság titkára, tudományos kutató emlékezett a régi Helikonokra. Az ismerkedési estén jelen voltak a felkért zsűritagok is, velük a hivatalos rész befejezése után a tanulók kötetlen beszélgetéseket folytattak. A zsűri elnöke Jankovich Ferenc (Kossuth-díjas író, az Irodalmi Tanács, majd az újjáalakult Írószövetség elnökségének tagja, a „fényes szelek” nemzedékének költője, akinek a versét: „Sej, a mi lobogónkat...” népdalként énekelte már akkoriban az ország), titkára Vargha Balázs, tagjai Takács Gyula kaposvári költő, Kanyar József, a kaposvári levéltár igazgatója, Szabó László a Földművelésügyi Minisztérium képviselője és Perlaki Géznáné keszthelyi gimnáziumi tanár voltak.

Azon a kedves, közvetlen hangulatú estén azonban nem volt, aki az illusztris vendégeknek, a múlthoz híven, adományozhatta volna a „Fautores Heliconis”, (Helikon Pártfogói) címet. Keszthely város mindenkori önkormányzati képviselőtestülete foglalkozhatna azzal a gondolattal, hogy mint a Helikoni ünnepségek gazdája, ilyen címet adományoz és hozzá illő érmét veret.

Második nap reggelén a Balatoni Múzeum előtt gyülekeztek a vendégek, a vendéglátó diákok és tanáraik, hogy közösen nézhessék meg a város nevezetességeit. Az idevalósiak lelkesen magyarázták a látnivalókat, jó hangulatú séta volt, ahol

barátságok szövődtek a tanárok és a diákok között is. Ebéd után is volt szabad idejük a versengőknek. A mezőgazdasági technikum és a gimnázium vízitelepein élvezhették a Balatont, ahol fürdés, csónakázás és vitorlázás jelentett nagy élményt a vendégeknek. A vetélkedők csak 16 óra után kezdődtek a szabadtéri színpadon. Este a Tiszti Klub nagytermében hangversenyt hallgathattak.

*Az 1958. június 1-jén felújított Helikoni
Ünnepségek megnyitóján Vargha Balázs
irodalomtörténész, a Petőfi Irodalmi Múzeum
munkatársa mondott beszédet*

Az 1958. június 1-jén felújított Helikoni Ünnepségek megnyitója (Megyei György felvétele)

Június 1-jén délelőtt koszorúzták meg a Helikoni emlékművet, ahol Vargha Balázs mondott ünnepi beszédet. Délután újból szabad szórakozás volt, s így kipihenten, jókedvűen érkeztek meg az ifjak a szabadtéri színpadhoz. Zsúfolásig megtelt nézőtér előtt nyitotta meg a város tanácselnöke a záró ünnepséget. Vargha Balázs ismertette a zsűri döntéseit, utána a díjnyertesek szerepeltek, majd Györe Imre, volt keszthelyi gimnazista, Gábor Andor-díjas költő, majd egy másik öregdiák, Búzás Huba költő mondották el egy-egy versüket.

Jankovich Ferenc szavaival értek véget – a díjkiosztás után – az első ifjúsági Helikoni Ünnepségek. A költő nagyra értékelte a keszthelyi középiskolák kezdeményezését és annak folytatására buzdította a város vezetőségét és az iskolák tantestületeit.

Ez a hagyományt felújító első rendezvény igazi diákmulatság volt. A vendégeket részben kollégiumokban, részben tantermekben, katonaságtól szerzett vaságyakon helyezték el. Kollégiumi menzákon étkeztették őket, mégis mindenki jól érezte magát, a diákok vidámak voltak és egy életre szóló jó emléket vittek magukkal. Jellemző adatként feljegyzést érdemel, hogy hivatalosan kettőezer forintot utaltak ki a rendezés költségeire.

A Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum tantestülete 1958. június 1-jén megkoszorúzza az emlékművet. Háttal Lébényi Sándor, a technikum igazgatója, felöltőben Jankovich Ferenc, a zsűri elnöke (Megyei György felvétele)

A Keszthelyi Városi Tanács Végrehajtó Bizottságának küldöttsége a Helikoni Ünnepek 1958. június 1-jei felújításán Horváth tanácselnök vezetésével. Jobbról Bíró József a Földművelésügyi Minisztérium és dr. Berke Péter egyetemi tanár az Agrártudományi Egyetem képviselőjében (Megyei György felvétele)

A Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum fiú és leány tanulói az iskola által felújított első Helikoni Ünnepségen 1958. június 1-jén (Megyei György felvételei)

Az ifjúság bátor kezdeményezése megérdemli, hogy e lapokon is megörökítődjék a bíráló bizottság határozatának díjazottakra vonatkozó része. A jegyzőkönyv a Balatoni Múzeumban van.

Költemények

I.	Majoros Attila (Nagykanizsa)	Esti Balaton,
II.	Nagy Erzsébet (keszthelyi gimn.)	Keresek valakit,
III.	Kis Ágnes (keszthelyi gimn.)	Balaton partján,
	dicséret: Horváth Valéria (keszthelyi gimn.)	Új Helikoni Seregszemle.

Prózai művek

I.	Szabolcs János (keszthelyi gimn.)	Helikoni Ünnepélyek,
II.	Dávid Piroska (keszthelyi techn.)	Nagyváthy példája nyomán,
	Kemendy Géza (keszthelyi gimn.)	Szülőföldem békés fejlődése,

A Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum által felújított Helikoni Ünnepségek 1958-as, első ízben megrendezett, gálaestjén kiosztott díjakat tekinti meg Takáts Gyula kaposvári Kossuth-díjas költő és Jankovich Ferenc zsűrielnök, ugyancsak Kossuth-díjas költő, jobb szélén a városi tanácselnök áll

<p>III. Nagy Erzsébet (keszthelyi gimn.)
dicséret: Falk Miklós (Sopron)
Kárpáti Gabriella (Nagykanizsa)</p> | <p>Malvina szerelme,
Sopron Beloianisz tér,
Szülőföldem történetének egy része.</p> |
|---|---|

Szólóéneklés:

- I. Epres Piroska (keszthelyi gimn.),
Szilák Piroska (keszthelyi techn.),
- II. Szakály Ilona (Szekszárd),
- III. díjat nem osztották ki..

Táncsoportok

- I. A szekszárdi gimnázium táncsoportja.
A keszthelyi gimnázium táncsoportja.
- II. A keszthelyi mezőgazdasági technikum táncsoportja.
- III. A zalaszentgróti gimnázium táncsoportja.

Szavalkók:

A zsűri a résztvevőket nem rangsorolta, egyformán dicséretben részesítette Leiner Mária zalaszentgróti, Herboly László keszthelyi és Szabó Ágnes zalaegerszegi gimnazistákat.

*

A lezajlott ünnepségek után Tokay György újságíró a Hétfői Hírekben 67 soros gyorshírben méltatta a nemes kezdeményezést, megemlítette azt is, hogy a következő évben országos méretűvé szeretnék fejleszteni. Tudósításának érdekessége, hogy az a június 1-jei számban jelent meg s így a záró ünnepéllal egy időben került a budapesti utcákra.

A keszthelyi Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum 1957-ben elindított kezdeményezése alapján megrendezett 1958. évi Helikoni Ünnepség külsőségeiben messze elmaradt az „öregek” ünnepeitől. Nem voltak tömegeket vonzó látványosságai, nem mozdította meg az ország irodalmi fórumait. Nem jutott el az ifjúság széles tömegeihez, a Művelődésügyi Közlönyben megjelent felhívás legfeljebb az iskolai vezetés közvetítésével érhetett el hozzájuk. Kevés volt a felkészülésre rendelkezésre álló idő és nagyon szerény volt az anyagi támogatás.

A vendéglátó keszthelyi diákok és diáklányok serényen dolgoztak a táborszerű szálláshelyek elkészítésénél, az étkezések lebonyolításánál. Így közelebb is jutottak egymáshoz a meghívottak és a vendéglátók, otthonosabb, közvetlenebb lett közöttük a kapcsolat.

A szerény kezdet hamarosan országos méretűvé fejlődött, az Országos Diáknapokban kiteljesedett és elérte kitűzött célját: elindította fiatalságunkat a magyar nyelv művelése, haladó hagyományaink felkutatása és felélesztése útján.

A szépen kiépített úton, a simára aszfaltozott burkolaton haladók sohasem gondolnak arra, hogy valamikor az ősműltban valakinek az érintetlen területen kellett az első mezsgyét törnie. Bármilyen nehéz, verejtékes volt az úttörők munkája, sohasem az úttörőket, talán a munkába belerokkantákat dicsérik, hanem azokat, kik azt a kitaposott ösvényt bejáratták, kényelmessé, könnyen járhatóvá tették. Talán ezért kellett, a megérdemelnél többet foglalkozni a kezdeményezőkkel, hogy elégtételt szolgáltatthassunk nekik.

A Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum által rendezett 1958-as Helikoni Ünnepségeknek szinte teljes írásos anyaga megtalálható a Balatoni Múzeum könyvtárában, beleértve a bíráló bizottság jegyzőkönyvét, a beküldött pályamunkákat és az azokról készített írásbeli értékeléseket.

Dr. Horváth Józsefnek, akinek elévülhetetlen érdemei vannak a keszthelyi Helikoni Ünnepségek kiterjesztésében, szíves szóbeli és írásbeli közlése szerint a gimnázium ezt megelőző munkálatairól is őriz a múzeum írásos dokumentumokat. Sajnos 1986-ban az ott végzett kutatások alkalmával ezeket nem sikerült fellelni.

1.2. Az 1959. évi Helikoni Ünnepségek

Az ünnepek múltán e két középiskola tantestülete és ifjúsága, értékelve az első ünnepség tapasztalatait, úgy határozott, hogy közös rendezőbizottságot hoznak létre. Annak elnökévé dr. Horváth Józsefet, a gimnázium igazgatóhelyettesét választották. Az új rendezőség az 1959. évi felhívást február 26-i keltezéssel indította útjára. Azt akkor már aláírták a városi, járási, megyei Kommunista Ifjúsági Szövetség bizottságai és a Veszprém Megyei Tanács Végrehajtó Bizottsága.

A második felhívásnak az előző évinél lényegesen nagyobb visszhangja támadt. E siker okai között biztosan szerepe volt az előző, úttörő rendezvény fogadtatásának is. A szervezés munkája ebben az évben már átgondoltabb, tapasztaltabb, professzionistább volt. A felhívást elküldötték valamennyi Dunántúlon lévő középiskolának.

55 iskola 538 diákját nevezte a programra, 90 tanár kísérte őket. A versenyen kívüli dalostalálkozóra több énekkar jelentkezett s így ezer középiskolás érkezésével számoltak. Bírálatra 94 pályamunkát nyújtottak be, ezek között voltak tanulmányok, novellák és versek, sőt színművek is.

Kép a keszthelyi Vajda János Gimnázium által 1959. május 29–31. között rendezett Helikoni Ünnepekről (Megyei György felvétele)

A mezőgazdasági technikum leányai Papp Tivadar tanár vezetésével (Megyei György felvétele)

1959. május 29-én reggel 9 órakor, a szabadtéri színpadon volt a megnyitó, ami egyúttal az ünnepi könyvhét megnyitójának is számított. Meggyűjtották a „Helikoni lángot”, majd több színhelyen megkezdődtek a szavalók és a szólóhangszerek vetélkedői. A második napra maradtak a szólóénekesek. Ennek a napnak estéjén lampionos felvonulás volt a kastély bejáratától a Helikoni emlékműig. A lampionos felvonulás előtt Vargha Balázs, a Petőfi Múzeum tudományos munkatársa mondott ünnepi beszédet. Az esti ünnepség után a kastélyparkban ismerkedési este volt, ahol a tánczenét a kőszegi gimnázium és székesfehérvári technikum zenekari szolgáltatták. Ezer diák és diáklány táncolt, kacagott, sétált a magas téglakerítéssel zárt és akkor még elhanyagoltságában is szép parkban, ahová annak idején – ahogy 1921-ben a pesti újságíró írta – csak szolgák és főurak léphettek be. Vasárnap hajókirándulás, fürdés, csónakázás és vitorlázás volt a program. Este nyolckor kezdődött a szabadtéri színpadon a záróünnepség. A „Helikoni láng” lobogása közben köszöntötte az ünneplő közönséget a város akkori tanácselnöke, utána dr. Horváth József a rendezőbizottság elnöke ismertette a zsűri döntését, 46 szólóénekes, 53 szólóhangszeres, 81 szavaló és 21 táncsoport közül választotta ki a szakértő zsűri a díjazottakat. Dezséry László országgyűlési képviselő, az ünnepélyek díszelnöke osztotta ki a díjakat és a dicséreteket. Ezúttal a sajtó is megemlékezett a rendezvénysorozatról. A helyi sajtónak számító Középdunántúli Napló több számában számos cikkel számolt be az eseményekről és értékelte, méltatta a rendezést és az ifjúság teljesítményeit.

A technikum leánytáncsoportja a színpadon (Megyei György felvétele)

Az 1959. évi Helikoni Ünnepeken résztvevők nagy száma, a rendezés költségeinek több nagyságrendű megnövekedése azt jelezte, hogy a hagyományok felélesztése helyes és szükséges kezdeményezés volt, de keretei már túlmentek a két középiskola lehetőségein.

Amíg az 1958. évi kezdeményezés – a mezőgazdasági technikum rendezése – hősi vállalkozás volt és munkájukban nagyrészt magukra voltak utalva, addig az 1959. ünnepek rendezését az akkor mindenható állampárt segítségével tette sikeressé. Ezt a tényt nem szabad figyelmen kívül hagyni a két ünnepség összehasonlításánál, ahogyan az a múltban több ízben is megtörtént.

Érdekes felfigyelni arra, hogy a helikoni eszme felélesztését a mindenható párt 1957-ben még tiltotta, 1958-ban eltűrte, 1959-ben segítette és 1960-ban már magának vallotta.

1.3. Az 1960. évi Helikoni Ünnepek

Az 1960. évre szóló felhívást már a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Bizottsága és Művelődésügyi Minisztérium bocsátotta ki. A rendezés teljes súlya azonban akkor még mindig a két középiskola tantestületéből kialakított rendezőbizottságra nehezedett.

Századunk egyes irodalomtörténészei Festetics György érdemeit azzal kívánták kisebbiteni, hogy az általa rendezett Helikoni Ünnepek közül – évente kettőt rendezett – az egyiket a császár születésnapjára tétette. Nem vették figyelembe azt a körülményt, hogy 22 évvel Martinovicsék kivégzése után az ország még tele volt a császári önkényuralom spiclijeivel és a titkos ügynökök figyelmét ezzel kívánta elterelni.

A történelem sajnos gyakran ismétlődik. 1957-ben még javában aratott a halál a forradalom résztvevői között, a börtönök tele voltak ítéletükre várókkal és a párt-

önkéntes titkos ügynökei árasztották el az országot. Ezért a helikoni eszme felújítói is valami hasonló utat kerestek, hogy terveiket valóra válthassák, s erre a célra legalkalmasabbnak mutatkozott az akkoriban szerveződő Kommunista Ifjúsági Szövetség. A terv bevált és a modernizált helikoni eszme elindult hódító útjára.

A felhívásban, amit az iskolákhoz kiküldöttek, figyelembe vették, hogy a szakirányú technikumokban sokkal kevesebb órában tanítják a humán tárgyakat s ezért a kulturális versenyszámokat iskolatípusonként külön-külön írták ki.

1960. május 26-án 9 órakor lobbant fel a „Helikoni láng”. Egész nap folytak a versenyek, 1000 vendégdiák és mintegy 600 vendéglátó fiatal lepte el a város utcáit. Csevegve, kacarászva, vidáman siettek az egyik versenyszám helyéről a másikra. Igazi tavaszi seregszemle volt ez a nap, amit este a Hullám Szálló teraszán tartott ismerkedési est koronázott be. Május 27-én folytatódtak a versenyek. Este a szabadtéri színpadon megnyitották a Balatoni Ünnepi Könyvetet, s azt követte az írók és az ifjúság találkozója. Veres Péter, Hidas Antal és Mesterházy Lajos voltak az ifjúság vendégei. Veres Péter volt a legnépszerűbb, őt üdvözte a legnagyobb ováció és taps, őt vették körül a legtöbben. Hidas Antal és Mesterházy Lajos urbánus szellemiségű művei nehezebben jutottak el a fiatalsághoz, mint Veres Péter írásai. Hidas is, és Mesterházy is, más-más indokból ugyan, nehezebben oldódtak fel a fiatalok társaságában; a mindig vidám, mosolygós, közvetlen Veres Pétert vette körül az ifjúságnak nagyobb serege.

Veres Péter meglátogatta a Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikumot, majd onnan az iskola vezetőivel Fenékpusztára autózott. Jellemző gondolkodásmódjára, hogy útközben azon morgolódott: azt a sok haszontalan vadgesztenyefát mind ki kellene vágatni és hasznofákat ültetni helyükre. Fenékpusztára rommezejét megismerve, nagyon sajnálta, hogy azt úgy feltúrták, ahelyett, hogy búzával vetették volna be.

Május 29-én délelőtt a zenekarok vetélkedői voltak, délután a Balaton legnagyobb hajóján 600 diák kirándult Badacsonyra. A hajó az esti órákban fényesen kivilágítva, zászlódíszben futott be a keszthelyi kikötőbe. A hajó érkezése után volt a Helikoni emlékműnél a koszorúzási ünnepség, aminek szónoka Dezséry László, a város képviselője és az Országos Béketanács titkára volt. Az ünnepséget az iskolák egyesített 600 tagú énekkarának hangjai zárták be. Az utolsó napon már csak a kórusok versengését bírálta el a zsűri. Az esti záró ünnepségen Kossa István közlekedési és postaügyi miniszter, a keszthelyi gimnázium öregdiákja nyújtotta át a 80 díszplakettet és a jutalmakat.

Ezúttal a sajtó is megfelelő terjedelemben foglalkozott az ünnepségek méltatásával. A szerény kezdeményezés így rövid idő alatt népszerű lett és a Dunántúl diákjainak ezreit mozgatta meg. A következő években már minden e területen lé-

vő középiskolában házi versenyeket rendeztek és csak a legjobbakat nevezték a keszthelyi Helikoni Ünnepségekre.

Az ünnepségek népszerűségére azonban felfigyelt az országot és annak szellemi életét hatalmában tartó, mindenható párt is és jónak látta azt erősebb ellenőrzés alá vonni.

2.1. Az 1961. évi Helikoni Ünnepségek

Az 1961. évi szervezést már az ennek megfelelően átalakított szervezőbizottság készíti elő, aminek elnöke egy pártember, dr. Horváth mint titkár vezeti tovább az ügyeket. Megszüntetik a versenyzők rangsorolását és a zsűri csak az iskolákat rangsorolja. Az egyes versenyszámoknál szinteket állapítanak meg arany, ezüst és bronz fokozatokat. Átalakítják a zsűrit is és tagjai közé nagyobb gyakorlattal rendelkező és főleg párthű szakembereket hívnak meg.

Az 1961. évi ünnepségeket május 25-e és 28-a között rendezték meg, megváltoztatva elnevezését is, az ünnepség már nem városi kezdeményezés, hanem egy országos mozgalom tájjellegű rendezvénye: „Kulturális Szemle Helikoni Ünnepségei” elnevezés szerepel a meghívóján. Mindez nem von le semmit a mozgalom igazi értékéből, festhetik azt akár vörösre is, az a magyar ifjúság ünnepe marad. Hatvan dunántúli iskola 2500 diákja, 150 kísérő tanárral érkezett, 143 irodalmi pályaművet küldöttek be. A verseny színvonalára jellemző, hogy például a 17 énekkar közül kilencnek értékelte teljesítményét arany fokozattal a Juhász Frigyes által vezetett zsűri.

Az ünnepségek programja hosszú éveken keresztül alig változott. Az ünnepségek második napján fáklyás felvonulás és tűzijáték tette színesebbé az ifjúság szórakozását. Az ünnepi beszédet dr. Benczédy József, a Művelődésügyi Minisztérium Középszkolai Főosztályának vezetője mondta. A Hullám Szálló teraszán felállított és mind a tizenhét énekkar énekését tömörítő kórust Bárdos Lajos Kossuth-díjas karnagy vezényelte. Ifjú írók és költők látogatták meg az ifjúság ünnepét Demény Ottó, Tabák András és Várhegyi Mihály személyében, körülöttük mindig akadt érdeklődő diák.

Vasárnap a műsoron első ízben szerepelt irodalmi színpad. A keszthelyi Helikoni Ünnepségeken az első évtől kiemelkedően szereplő szekszárdi Garay János Gimnázium diákjai mutatták be, egyelőre versenyen kívül, de kezdeményezésük már a következő évben követőkre talált, azon már 12 irodalmi színpad mutatta be műsorát. A záró estén dr. Vargha Balázs, a Petőfi Irodalmi Múzeum tudományos munkatársa, a Helikoni Ünnepségeknek a kezdetektől, 1958-tól hűséges résztvevője, egyik szellemi irányítója mondott beszédet és osztotta ki a plaketteket és a jutalmakat.

A diktatúrák tudtak ünnepeket rendezni, gondoljunk csak Hitler berlini felvonulásaira, vagy a moszkvai Vörös tér ünnepségeire, de akár a Rákosi korszak Hősök terén rendezett ünnepségeire. Az odavezényelt tömegek szinte szétnyomták a tereket. Mióta senki sem ellenőrzi, hogy beosztottjai közül ki nem vett részt: jeles napjaink ünnepségein, egyre gyéresebb a jelenlevők száma.

2.2. Az 1962. évi Helikoni Ünnepségek

Az 1962. évi ötödízben megrendezett és ennek okán jubileuminak nevezett Helikoni Ünnepségek részvételére készülő ifjúságot a rendezőbizottság titkára már a Magyar Rádió adásában köszöntötte. Az újságok nagy terjedelemben foglalkoztak annak beharangozásával. Abban az évben 77 dunántúli iskola 3000 diákja jelentette be érkezését, 300 költeményt, 80 helyismereti tanulmányt, 50 irodalmi riportot és 35 néprajzi pályaművet küldöttek be. Ezt a tömeget képtelenség volt a városban elhelyezni és ezért a Művelődési Ház munkatársai Keszthelytől Balatongyörökgig igénybe vettek minden üdülőt. Reggelente autóbusz karavánok indultak a szereplők beszállítására és este ugyanilyen hosszú sorban vitték szállásaikra a fáradt ifjú vendégeket.

Az első és második nap a megszokott módon zajlottak le az ünnepség programjai. A zsűri szívesen fogadta, hogy a pályaművek közt akadt csoportosan készített munka is. A nézőközönség számára újdonság volt a társastáncnak a versenyszámok közé sorolása és ilyenek voltak az irodalmi színpadi bemutatók is. Az írók és a diákok hagyományos találkozója abban az évben Demény Ottó, Kalász Márton, Papp László, Szakonyi Károly és Csanádi János érkeztek. A harmadik napon a hazánkban tanuló külföldi diákok közül egy madagaszkári, egy ghánai és egy kubai diák köszöntötte a Dunántúl középiskolás ifjúságát.

A Helikoni emlékmű megkoszorúzását kiadás zápor mosta el, elmaradt a Kommunista Ifjúsági Szövetség Központi Művészegyüttesének kísérete mellett tervezett 1400 fős monstre énekkar szereplése is. Ezt Maklári Józsefnek kellett volna vezényelnie.

1962. évben a Helikoni Ünnepségek fénypontja a Balatoni Intézőbizottság által a városnak adományozott „Helikon” szobor felavatása volt. Kocsis András alkotását a Balaton-partra állították. Szembenéz a Balatonnal és kőfúrtjeit azóta simogatja a parti szél. Mikor az átadás alkalmával lehullott a lepel, az ünneplők sorában álldogáló, vékony, kisportolt testű, modern alakú diáklányok kis idegenkedéssel szemlélték a dús formájú, kezében lantot tartó, kőbe álmódott helikoni nimfát. Eleinte a város lakóinak nagy része is furcsállotta a szobrot; az elmúlt évek során már megszokták, s ma már szívükhöz is nőtt a jó arányú, a környezet-be jó illeszkedő szép szobor.

A VIII. Világifjúsági Találkozók és az 1962. évi Helikoni Ünnepségek jelmondatával búcsúzott a záró ünnepségen Ralaiozinasy Maheri madagaszkári diák: „Béke és Barátság!” Ezt hangoztatta dr. Benczédi József, az MM főosztályvezetője is méltatva a keszthelyi kezdeményezést és annak országos jelentőségét.

A Veszprémi Napló 1962. július 2-i számában lelkendezve írja: „Az új Helikonnak soha nem álmódott széles tömegbázisa van a középiskolások seregében! – forrása ezért kiapadhatatlan ... a Helikonnak évente nem négy, hanem háromszáz napig kell tartania a középiskoláinkban.” A Veszprém megyei KISZ-bizottság kiadványának 1962. évi 5. (májusi) számában megjelent egy írás „Új Helikon” címmel, jellemző frazeológiával a következőket olvashatjuk: „Mi a tartalma, mi a jelentőséget adó súlya, mi a széles kisugárzást biztosító belső energiája az új Keszthelyi Helikonnak, s köztül az ideinek is? Az a vitathatatlan tény, hogy ezek az évente visszatérő s egyre nagyobb fénnel lobogó keszthelyi napok részét, nagyon fontos részét képezik az egyetemes magyar, szocialista kulturális forradalomnak. Nem üres frázis a hasonlat: a kulturális forradalomnak egy-egy nagy csatája minden évben a Helikon.”

Jankovich Ferenc az Élet és Irodalom című lap 1962. július 2-án megjelent számában másként értékeli. „Hány óra” című cikkében elmarasztalja korának középiskolás ifjúságát, pár kemény és nagyon fájó vesszőcsapást mér a keszthelyi Helikoni Ünnepségekre is. A legkevésbé várt oldalról érkezett ez a súlyos támadás, hiszen írója díszvendége volt a hagyományt élesztő 1958-as ünnepségeknek.” ... S eszembe jut, mielőtt útra keltem, kaptam meg a dunántúli helikoni ünnepségek feltűnően pazar kiállítású monstruózus műsorát. Ott is dunántúli irodalmi diákszínpadok vetélkedő tömkelege, a diákok ármádiái Keszthelyen, a Dunántúl szinte valamennyi városából. Irodalmi szabadgyakorlatok, irodalmi szertornamutatók, szaváló-, dalos-, zenész- és táncversenyek: napokon át, majdnem egy álló hétig. Költéseket viselik a szülők. Úristen, hát mi ez? Miféle nagyképűség a mai Keszthelyen, ahol annak idején a világ legszerényebb költői és tudósai helikonoztak? S ezeket az új helikoni ünnepségeket éppen én indítottam útnak, egészen más tartalommal, jó pár évvel ezelőtt!... Miért ez a nagyarányú felhajtás? Megmondom: az emberek – tanár, diák egyformán – mind szerepelni, feltűnni, szerepelni szépet és nagyot tenni szeretnének: megmutatja az arányaiban kirívóan túlméretezett, műsorában pedig csak ocsúval kevert, nagy tömeg-átlag-színvonal, a hiú erőlködés és mutatványozás. A helikoni eszme igen szép: de csak a megszabott, szerény és hamisítatlan keretek között, – nem alkalom semmiféle dáridóra és lepényevésre: mint ahogyan a dudafejük gondolják.”

Kemény vesszőcsapások ezek és félő volt, hogy az új Helikon ligetének még fiatal és nőni hivatott fáit kivédhetetlen károsodás éri általuk. Elgondolkodtató, hogy a „fényes szelek” nemzedékének egyik vezéralakja, aki akkor 55 éves, miért sújt ilyen erővel a fiatalság felé? Talán tudomást szerezhetett az akkoriban köz-

szájon forgó eseményekről, hogy a KISZ központi és megyei bizottságainak kiküldött rendezői közül egyesek, az ünnepségek költségfedezetének terhére valóban dárídóztak, s megbízatásukkal visszaéltek. Jankovich sorából a féltés hangja csendül ki, kemény szavai a gyermekei jövőjéért aggódó apa szigorú dorgálása. „Sej a mi lobogónkat...” kezdetű ifjúsági induló költője nem volt, nem lehetett, fiatalságunk ellensége.

Az 1962. évi Helikoni Ünnepségek két keszthelyi gimnazista résztvevője, Nagy Katalin és Gelencsér József páros táncot mutat be (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Nem így értékeli azonban a keszthelyi szervezők, akik a kemény vesszőcsapásokra bizony doronggal válaszolnak. A veszprémi Napló 1962. július 6-i számában Koncz István: „Válasz Jankovich Ferencnek a fiatalok nevében.” című glosszájában megvédi a fiatalok „kultúrforradalmi” kezdeményezését és sértett hiúsággal vádolja a neves költőt. Mérsékeltbben válaszol Jankovichnak Vargha Balázs, az Élet és Irodalom 1962. június 9-i számában. „Távol a Helikontól” című írásában magát tartja a válaszádsra legilletékesebbnek, mert ő a Helikoni Ünnepségek mindegyikén jelen volt. Írása szerint azok évről-évre fejlődtek és közben levetkőzték kezdeti provincializmusukat is. Az irodalmi újság szerkesztősége pár soros véleményt csatolt eme íráshoz, amiben megjegyezte, hogy az 1962. évi ünnepségek külsőségei valóban túlméretezettek tűntek.

Dezséry László június 17-én a rádióban kommentálja Jankovich írását, de nemcsak az inkriminált cikkel foglalkozik, hanem magának az embernek támad, megkérdőjelezve Jankovich jóindulatát, sőt már-már demokratizmusát is.

A vita egyre szélesebb mederben folyik. Az egyedül uralkodó párt keszthelyi székházában az 1962. évi ünnepségeken részt vett tanárok számára értekezletet tartanak. A vitát Dezséry László vezette. Javaslatát az egybegyűlték elfogadták, valamennyien aláírásukkal hitelesítették, tiltakoztak és visszautasították a Jankovich cikkében foglaltakat, és – furcsa még leírni is – követelték, Jankovich vonja vissza állításait, köteleztessék arra, hogy vegyen részt a következő Helikoni Ünnepségeken és utána mondja el véleményét. Nyílt levelükben elmarasztalták az irodalmi lap szerkesztőségét is, mert helyt adott Jankovich cikkének, de azért is, mert „egy bizonytalan értelmű és hamis tényanyagokra épülő szerkesztőségi nyilatkozat után a vitát le akarja zárni.” Dobozy Imre, az „ÉS” főszerkesztője, magánemberként ugyan, nagyon mérsékelt hangon foglalkozik a lapját ért támadással. „Egy élet vagy egy cikk?” című válaszában leszögezi, nem akarja védeni Jankovich nehezményezett írását, de egy rossz, vagy akár rosszmájú írás tévedései nem tehetik semmivé egy költő életművét, mint ahogy a legjobb írás sem teheti semmivé az élet tévedéseit.

2.3. Az 1963. évi Helikoni Ünnepségek

Keszthely 1963-ban is készül a diákseregek érkezésére, restaurálják az emlékművet, készítik a szálláshelyeket és a diákok érkeznek is. Az előző évi hírlapi csata úgy látszik jó reklámnak bizonyult, mert 96 középiskola 3800 diákját és 260 kísérő tanárát láthatták vendégül. Beérkezett 451 irodalmi pályázat, 345 képzőművészeti alkotás és 45 néprajzi tanulmány. Dunántúl megyéiben és Pécs városában előzetes vetélkedőket rendeztek és az ott jól szerepeltek jöhettek el Keszthelyre. Figyelembe véve azt, hogy abban az évben már Sárospatakon és Gyulán is rendeztek diák kulturális szemléket, túlzás nélkül írható, hogy a keszthelyi helikoni eszme több tízezer diákot kapcsolt be a magyar kultúra művelőinek, barátainak körébe.

Az írószövetség megbízásából Simon István Kossuth-díjas költő, Csanádi János, Fodor András, Györe Imre és Pákolitz István látogatták meg a diákokat. A Fiala Magyar Képzőművészeknek a Balatoni Múzeumban rendezett kiállítását Hincz Gyula Kossuth-díjas festőművész nyitotta meg, egyúttal ő volt a beküldött képzőművészeti pályamunkákat bíráló zsűri elnöke is. Közülük a sikerültebbeket a kiállításon is bemutatták.

Az ünnepségek harmadik napján, a hagyományos koszorúzás után, a Hullám Szálló teraszán az 1000 tagú kórust Vásárhelyi Zoltán Kossuth-díjas karnagy vezényelte.

Az utolsó nap délutánján közel 300 középiskolai igazgató és tanár vett részt a számukra rendezett konzultáción, amin élénk vita bontakozott ki. Javaslatok hangzottak el, hogy a jobb felkészülés érdekében kétvétenként rendezzék meg az ünnepeket. Többen nyilatkoztak úgy, hogy a keszthelyi Heli-

Az 1963. évi program hivatalos elnevezése: KULTURÁLIS SZEMLE HELIKONI ÜNNEPSÉGEI, KESZTHELY

konra készülés olyan kulturális mozgalmat indított meg iskolájukban, amilyenre eddig nem volt példa. A készülődés láza egyformán elkapja az ifjúságot és a tantestület érdekelt tagjait: eredménye az iskolák kultúréletének nagyarányú fejlődése. Szinte egyöntetű volt az a vélemény, hogy abban az évben a színvonal magasabb, s főleg egységesebb volt az eddigieknél.

A záró ünnepség ünnepi beszédét Lugossy Jenő művelődésügyi miniszterhelyettes tartotta, meleg szavakkal méltatva a Helikont. Az újságok az 1963. évi keszthelyi Helikoni Ünnepeket „Ezüst Helikon” névvel díszítették fel, megírva, hogy 126 arany, 285 db ezüst és 255 bronz plakettet osztottak ki. Írhatták volna a „Kossuth-díjasok Helikonjának” is, hiszen a zsűriben közreműködők között három Kossuth-díjas is volt.

Az újságokban megjelent méltató cikkek öt nappal az ünnepek befejezése után is foglalkoznak vele, firtatva azt, hogyan tovább, keresik a tovább vivő utat és vitába szállnak a kétvétenkénti megrendezés gondolatával. E vitákban azonban nem az újságíróké, és nem az évenként találkozni akaró diákoké az utolsó szó, mint ahogyan a döntés joga sem az övék.

Az egyetemi és főiskolai csoportok első, 1964. évi kulturális szemléje

A Kulturális Szemle Országos Bizottsága, felmérve az összes igényeket és egyeztetve azokat a reális lehetőségekkel, megbízást adott a Keszthelyi Agrártudományi Főiskola ifjúsági szervezetének, hogy 1964. májusában, Helikoni Ünnepek

elnevezéssel, rendezze meg az egyetemi és főiskolai csoportok kulturális szemléjét. Egyben határozatot hozott, hogy ezentúl a páros számú években egyetemi és főiskolai, a páratlanokban középiskolai Helikoni Ünnepségeket kell rendezni. A május 14-én kezdődött ünnepségekre 20 hazai egyetem és főiskola, valamint a Német Demokratikus Köztársaságban lévő hallei Luther Márton Egyetem Mezőgazdaság-tudományi Kara küldötték el művészeti csoportjaikat.

1100 hallgató érkezett 20 kísérővel. Ezek közül 43 szavaló, 16 szólóhangszeres, 9 szólóénekes, 8 énekkar, 8 tánczenekar, 3 kamarazenekar, 15 irodalmi színpad és 7 népi tánccsoport szerepelt. A nyitó ünnepségen, a köszöntések után dr. Keresztury Dezső az Országos Széchényi Könyvtár fősztályvezetője tartott előadást Zrínyi Miklós halálának 300 éves évfordulójáról. Délután a Helikon Kastélymúzeum könyvtárában Zrínyi emlékkiállítását nyitottak meg.

2.4. Az 1965. évi Helikoni Ünnepségek

A Helikoni Ünnepségek 1963. évi nagy sikere után a sajtónak és a keszthelyieknek is az volt a véleménye, hogy azzal jutottak el az ünnepségek a csúcra, azt felülmúlni már nem lehet. E hiedelmeket alaposan megcáfolta az 1965. évi rendezvény. Ennek sikerében közrejátszhatott a felkért védnökök személye: Kodály Zoltán és Illyés Gyula vállalták e feladatot, valamint az a tény, hogy erre az ünnepségekre hívták meg először a szakmunkásképző iskolákat is.

Kodály Zoltán vállalta az éneklő ifjúság feletti védnökséget; az ifjú költők és versmondók védnöke Illyés Gyula lett volna.

Kodály Zoltán hozzájárult, hogy legújabb kórusművének ősbemutatója a keszthelyi Helikoni Ünnepségeken legyen. A részletek megbeszélésére 1965. április 2-án fogadta a rendezőbizottság küldöttségét, melynek tagjai voltak Váry Andor, a keszthelyi Agrártudományi Egyetem lektorátusának vezetője, dr. Horváth József, szakközépiskolai igazgató, Ivasivka Mátyás, pécsi karnagy, Komlósi Piroska és Éliás Anna, pécsi gimnazisták. E látogatás lefolyásáról Éliás Anna kézírásos megemlékezése és dr. Horváth József szíves szóbeli közlése alapján készülhetett a beszámoló.

Kodály bevezetőjében már aggodalmait fejezte ki a Helikkal kapcsolatban, mert – ahogyan mondotta – nem szereti művészeti ágazatokban a „lőversenyhez” hasonló vetélkedőket, mert azok ellentéteket szülnek. Közölték vele, hogy a versengéseket megszüntették, erre az ünnepségre már az iskolák rangsorolásától is eltekintenek, helyette arany, ezüst és bronz fokozatú plaketteket osztanak ki. Gyanakodva kérdezte, hogy ezek valódi nemesfém-ből készültek-e, mert ha nem, akkor helyesebb lett volna réz, bronz és vas plaketteket hirdetni és osztani, mert azok

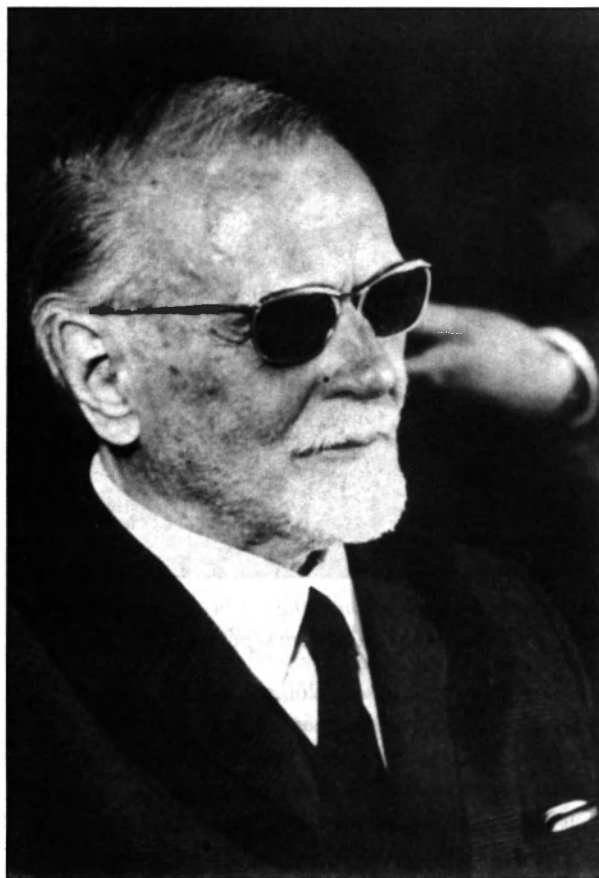
Kodály Zoltán és felesége az 1965. évi Helikoni Ünnepeken a zenei tagozat versenyzőit hallgatják (A Keszthely és Vidéke Fényképész Ktsz felvétele)

nem lettek volna hazugok. Érdeklődött a kórusok felől, és kifejtette, hogy a kórusban éneklés a legönzetlenebb dolog, ami sajnos már halóban van, pedig a szóló számokkal szemben ezt kellene felvirágoztatni, mert azok ifjúságunkban csak az egyéni hiúságot és a túlzott öntudatot növelik. Véleményt nyilvánított a népi tánc-csoportokról is, ami szerinte nem igazán a népé, mert már nem népszerű szórakozás.

Éliás Annát nagyon meglepte a világhírű mester közvetlen beszéde, mert úgy tudta róla, hogy zárkózott és szűkszavú.

Mikor a Helikonra felajánlott művére került a beszélgetés sora, egy félreértést kellett tisztázni. Mikor a felkérést elfogadta, a rendezőbizottsághoz írt levelében intette őket, hogy a mű betanulásába előbb kellett volna belekezdeni, és mivel ezt latinul fejezte ki: „Debuisset pridem” (hamarabb kellett volna), a bizottság tagjai ezt úgy olvasták: „Debussy pridem”, és így Debussyvel kapcsolatos műre gondoltak.

Az ősbemutatóra felajánlott műve a Mohács volt, melyet Kisfaludy Károly versére komponált. Ez a vegyes karra írott mű 10 oldalas és betanulása igen nagy munkát és főleg igen jó kórust igényel. A mű címe a rendezőbizottság kiküldötteit meglepett. Nem látszott politikus dolognak a háború befejezésének 20. évfordulóján Mohácsról énekelni. Kodály Zoltán azonban a nagy szellemek nyugodt derűjével magyarázta meg, azért választotta ezt a művet, mert ahogyan népünk –

Kodály Zoltán 1965. május 28-án Mohács című oratóriumának ősbemutatóját hallgatja a Balatoni Múzeumban. A pécsi gimnáziumok egyesített énekkarát Ivasivka Mátyás vezényelte (A Keszthely és Vidéke Fényképész Ktsz. felvétele)

legnagyobb katonai veresége után – elpusztított hazáját felépítette, igaz akkor évszázadok múlva, úgy a második világháború nagy kataklizmája után népünk újra megújodott, és ehhez már nem kellett közel két évszázad, elég volt két évtized is. Ezzel a művével ő népünk életrehivatottságát kívánta megünnepelni.

A felújítása óta eltelt 35 év alatt (1993-mal bezárólag, amikor a kötet ezen sorai íródtak) 20 középiskolai és 12 felsőoktatási Helikoni Ünnepeket rendeztek. Ezek közül az 1965. évi volt a legnépesebb, és talán a leg tartalmasabb is. Ez volt az utolsó, amelyiken az egész Dunántúlról 110 középisko-

lából 4000 diák érkezett, 300 tanár kíséretével. Beküldtek 565 irodalmi pályaművet, 64 néprajzi pályázatot, 174 képzőművészeti alkotást. Benevezett 135 vers és prózamondó, 85 hangszeres szólista, 65 szólóénekes, 15 társastáncos pár, 30 énekkar, 12 hangszeres kamaraegyüttes, 7 zenekar, 31 néptáncsoport, 14 irodalmi színpad, 11 szellemi öttusa csapat, 14 irodalmi vetélkedő csapat. Az előkészületek során hármass szűrőn: kerületi, megyei, és természetesen elsőként

iskolai szűrőn kellett bizonyítaniuk, csak a kiemelkedőt teljesítőket nevezték be a keszthelyi Helikonra.

Kodály Zoltán, ígéretéhez híven, felesége társaságában mind a négy napon megjelent. Érthetően főleg a kórusok érdekelték. Május 28-án este volt az általa komponált énekkari mű ősbemutatója a Balatoni Múzeumban. A pécsi gimnáziumok egyesített énekkarát Ivasivka Mátyás vezényelte. Az ősbemutató jól sikerült, Kodály a karnagynak és a kórus valamennyi tagjának elismerését fejezte ki.

Az 1965. május 27–30 között megtartott ünnepségeken Illyés Gyula sajnos, más irányú elfoglaltsága miatt, nem tudott megjelenni. Jelen volt viszont Váci Mihály, aki nagyon élvezte, a nézőtér első sorában ülve, a műveiből összeállított műsort, amit Rauch Jenőné segítségével Cséby Géza – a Művelődési Központ jelenlegi igazgatója, akkori gimnazista – társaival adott elő. A költő este sokáig beszélgetett műveinek tolmácsolóival.

Nem maradt el a hajókirándulás sem. Megkoszorúzták a Helikoni emlékművet. Ünnepség volt a Balaton-parti szabad színpadon. Este fáklyás felvonulás következett a tó partjáig és ott színpompás tűzijáték. Este az egyesített nagy kórust Bárdos Lajos vezényelte, a hallgatóság soraiban ott ült Kodály Zoltán és felesége is. A napot a Hullám Szálló összes helyiségeiben megtartott karnevál zárta be.

A záró napi délelőtti konzultáción a művelődési és társadalmi intézmények vezetőinek bevonásával konzultációt tartottak a szereplők és tanáraik számára. A záró ünnepségen Lugossy Jenő művelődésügyi miniszterhelyettes mondott beszédet és ő osztotta ki a plaketteket és a tiszteletdíjakat.

Az 1965. év volt az új Helikoni Ünnepségek csúcsa. Akkor lángolt és fénylett legjobban a helikoni láng, amit Festetics György gyújtott meg és oly nagy szeretettel ápolgatott. Ami 1965 után következett az már a lassú, de tervszerű sorvasztása volt.

*

A következő esztendő, 1966 a felsőoktatási intézmények kulturális ünnepségeinek éve volt. A keszthelyi Agrártudományi Főiskola abban az évben is igen nagy gonddal rendezte meg azokat.

2.5. Az 1967. évi Helikoni Ünnepségek

1967-ben Keszthelyre már csak öt dunántúli megye: Baranya, Somogy, Veszprém, Zala és Tolna középiskolái küldötték el képviselőiket; a többi dunántúli megye diákjai már Sopronban szerepeltek. Az az év a jubileumok éve volt, 150 évvel ezelőtt rendezték meg az első Helikoni Ünnepséget. A Georgikonban ugyan 1807

*Az 1967. évi ünnepségek
emblémája, rajta jelzés, hogy ez
az év a klasszikus Helikoni
Ünnepségek 150 éves
évfordulójának éve is*

óta tartottak nyilvános vizsgákat, de 1817 volt az az év, amikor – Asbóth georgikoni archon (igazgató) javaslatára – azokat ünnepélyesebbé tették és először erre hívták meg Berzsenyit, Kisfaludy Sándort, Pálóczi Horváth Ádámot és Dukai Takács Judit kisasszonyt.

Erre az évre kiküldött meghívókon hármass jubileumot jeleznek, azok közül kettő valós, a Helikon 150 éves és az orosz forradalom 50 éves évfordulója. A harmadikat, az új Helikoni Ünnepségek 10 éves évfordulóját azonban nem látjuk igazoltnak. Az valós, a tanulmány előbbi oldalain is olvasható, hogy a keszthelyi Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum tantestülete és ifjúsága 1957-ben kezdte meg e szép hagyomány felélesztésének munkálatait, de az első ilyen ünnepség 1958-

ban zajlott le. Az azóta eltelt időben 8 középiskolai és 2 felsőoktatási ünnepséget rendeztek, azok meghívóin is az 1958-as ünnepséget jelölték meg elsőnek.

Abban az évben hirtelen megjelent a meghívón, és egyes visszaemlékezésekben is, egy 1957-ben a gimnázium által megrendezett Helikoni Ünnepség semmivel sem dokumentálható emléke. Ennek nyomait sem az akkori újságokban, sem a Balatoni Múzeum, sem a Művelődési Ház archívumában nem sikerült fellelni. Nem emlékeztek meg arról az 1957 telén a mezőgazdasági technikum ifjúságához intézett választlevelemben sem, pedig ha ilyen lett volna, biztosan maguknak követelik a primátusságot. E tévedés még a következő években is felbukkan, de nem megy át a köztudatba.

1967 az első év, mikor a Helikoni Ünnepségek már nem önálló rendezvény, hanem csak az Országos Diáknapok (ODN) egyik vidéki helyszíne. Ez időtől kezdve már az ODN rendezőbizottsága intézkedik minden kérdésben. Első ízben rendelkeznek úgy, hogy a különféle pályamunkákat ezúttal nem az egyes városokban működő rendezőbizottságokhoz, hanem a központilag megadott címre kell elküldeni. Eddig a legszorgalmasabb kutatással sem sikerült megállapítani, hogy ebben az évben és a következő években mennyi pályamunka érkezett be.

A keszthelyi ünnepségekre 70 iskola 3200 diákja érkezett 250 kísérő tanárral. A diákok közül 80 szavaló, 57 szólóhangszeres, 46 szólóénekes szerepelt, 16 zenekar, 30 kórus, 18 népi táncsoport, 12 társas táncsoport és 8 irodalmi színpad mutatta be felkészültségét.

Simon István költő nyitotta meg az Ünnepi könyvhetet. Emlékfát ültettek Kodály Zoltán emlékére. Dr. Polinszky Károly mondotta az ünnepi beszédet. Keszthely Város Tanácsa a Helikoni Ünnepségek 150. évfordulója alkalmából emlékülést tartott és emléklappal jutalmazta az ünnepségek felújítóit.

Az események a már megszokott program szerint zajlottak. A zsűri elnöke Petrovics Emil volt. A zsűri megállapítása szerint a zenei rész teljesítménye kiváló volt, a népi táncosok, irodalmi színpadok, társas tánckarok, táncdalénekesek nem érték el az előző évek színvonalát. A záró napon természetesen megtartották a már hagyományos konzultációkat is.

Minél magasabbra csapnak a „helikoni lángok”, minél nagyobb területet világosítanak meg fényei, annál nagyobb az ünnepségek rendezésével kapcsolatos gond. A keszthelyi művelődésügy hivatásos gondozója, az azóta elhunyt Gyetvai Ferenc közlése szerint 1969-ben már intézkedéseket kellett tenni annak érdekében, hogy ne emelkedjen magasabbra a Keszthelyre érkezők száma, mert már Balatonberénytől Balatongyörökgig minden üdülőt igénybe vettek s a szálláshelyek száma már alig szaporítható. Ezért az érdekelt 5 dunántúli megye tanácsának, a megyei pártbizottságoknak és ifjúsági szövetség titkárainak 1969 januárjában Veszprémben megtartott értekezletén elhatározták, hogy az iskolák minden évben, azokban is, amikor nincs Helikon, körzeti bemutatkozókat rendeznek. Innen jutnak a jobbak a megyei döntőkhöz, és az azokon kiemelkedők mehetnek a keszthelyi Helikonra. A kórusokat már abban az évben is csak egy napra hívták, hogy csökkenthessék a város és környéke terhelését.

A keszthelyi diákok által 1958-ban útnak indított kezdeményezés nagyszerűségét mutatja az a tény is, hogy 1969-ben az Országos Diáknapok rendezőbizottságának közlése szerint öt városban: Sopronban, Keszthelyen, Gyulán, Egerben és Sárospatakon rendeztek több napos kulturális rendezvényeket a középiskolások számára. A páros számú években a felsőoktatási intézmények hallgatói számára rendezendő ünnepségek színhelyeinek számát is felemelték. Méltóképpen emlékezik meg erről a városunkban rendezett ünnepségek megnyitóján beszédet tartó politikus is, aki egy időben az ország miniszterelnök helyettese is volt, kiemelve: az 1958-as keszthelyi Helikon szélesedett ki Országos Diáknapokká.

2.6. Az 1969. évi Helikoni Ünnepségek

1969-ben is Simon István volt az ünnepségek védnöke. Ez alkalommal nyitották meg Keszthely Szendrey telepén a Szendrey Júlia emlékszobát, aminek berendezésében, az emléktárgyak összegyűjtésében a róla elnevezett általános iskola pedagógusainak és tanulóinak nagy érdemei vannak. S még egy érdekes újítás:

Sándor János városi művelődésügyi osztályvezető főszerkesztősége és diákszerkesztők munkája nyomán első ízben jelent meg a Helikon című alkalmi újság. A stencilezéssel készült lapot a belé ragasztott fényképek, a diákriporterek helyszíni tudósításai színesítik, utcai árusítással hamarosan elfogynak példányai.

2.7. Az 1971. évi Helikoni Ünnepségek

Az 1971. évi ünnepeket az teszi megkülönböztethetővé, hogy ebben az évben az öt megyéhez Budapest egyes kerületeinek iskoláit is hozzácsatolták. Így alkalom nyílt a vidék és a főváros diákjainak a kulturális munka terén való összehasonlítására. Emiatt az iskolák száma 93-ra, a diákoké 3400-ra, a kísérő tanároké pedig 260 főre emelkedett.

Először létesítettek megyei klubokat, azokon kis kiállításokat rendeztek és rövid előadásokkal mutatták meg egymásnak megyéik nevezetességeit. Az odalátogató más megyebeliekkel baráti beszélgetésekben cserélték ki tapasztalataikat. Jó kezdeményezés volt, új színekkel bővítette a Helikoni Ünnepségek amúgy is ezer színben pompázó palettáját. E klubokban mindig telt ház volt, a honismeretre nevelés fontos fórumai lettek. Színesedtek az ünnepek külsőségei is. A megnyitó ünnepségen ünnepélyes lánggyújtás volt, miközben harsonák zengték a „helikoni szignált”. E szignál kiválasztása azonban csak tévedésen alapulhatott, valószínű a dal szövege miatt:

„Széles a Balaton vize
Keskeny a híd rajta...”

Mindmáig csak a Nap „épített hidat” a Balatonon, amit a tó partján lakók aranyhídnak neveznek, időnként a Hold is épít, de nagyrészt csak vöröset. E kedves népdalnak hazája nem a Balaton környéke, hanem a palóc táj, hiszen ott folydogál a Balaton patak. A jó palócaink ajkán formálódott népdallá, ott gyűjtötte évtizedekkel előbb Tolnay Klári művésznő és tette országos hírűvé a palóc népdalok éneklése közben. Sokszor lehetett hallani palóc dalait a rádión keresztül.

Abban az évben a zsűri szigorúan bírálta el a beküldött irodalmi pályázatokat. Megállapításaik szerint a versek és a prózai művek színvonala visszaesett az előző évekhez képest. Véleményük szerint a jövőben az eddiginél sokkal szigorúbb rostát kell alkalmazni. A zsűri szövivője szerint a színvonal „jó közepesnek” mondható, nincs kiemelkedő munka. Az irodalmi alkotások között a versek dominálnak, leginkább szabadvers formában. A zsűri egybehangzó véleménye szerint a szabadvers forma nem segíti az íráskészséget és könnyen elhanyagolhatókká válnak a vers elemi szabályai. Javasolják, a következő években írják elő, hogy a diákköltők beküldendő versei közül legalább kettőnek hagyományos versformában kell íródnia.

Ugyanakkor a helytörténeti és néprajzi pályázatokat feltűnően jónak találták. Nagyra értékelték az iparművészeti alkotások közül a batik és a kerámia munkákat.

A zsűri ítéletét láthatatlanban kell elfogadnunk, mert az 1958-as – Balatoni Múzeumban őrzött – helikoni pályamunkákon kívül ezideig nem sikerült nyomára bukkanni a következő évek pályamunkáinak. A városi KISZ-bizottságon nem őriztek ilyeneket, tájékoztatást sem tudtak adni arról, hol lehetne azokat megtalálni. Az Országos Diáknapok rendezőbizottsága 1969-től a sárvári Tinódy Sebestyén gimnáziumot bízta meg az irodalmi pályázatok zsűrizésével. Ugyanakkor intézkedett a többi pályamunka központi zsűrizése érdekében is, azokat kijelölt országos gyűjtőhelyekre küldette. Az 1969-ig beérkezett pályamunkák hollétéről dr. Horváth József sem tudott felvilágosítást adni. Szíves szóbeli közlése szerint azokat az iskolában gyűjtötték. Az általa vezetett iskola gazdasági vezetőnőjének elmondása szerint minden iratot az igazgató vitt magával. A sárvári Tinódy Sebestyén gimnázium igazgatóhelyettesének 1986. június 13-án keltezett levele szerint a pályamunkák nincsenek meg, azokat: „... részben a szerzők, részben a zsűri, részben az újságírók stb. „széthordják” – sajnos (sic!!).

Az általunk gyűjtött adatok és dr. Szabó Endre sárvári gimnáziumi igazgatóhelyettes adatai szerint, az 1986-ig megrendezett 17 középiskolás Helikoni Ünnepekre mintegy 8500 irodalmi pályamunkát (vers, novella, tanulmány stb.) küldhettek be. Ez a hatalmas anyag, ha rendelkezésre állana, a jövő kutatói számára becses dokumentumgyűjtemény lehetne. Feldolgozásuk során kirajzolódhatna korunk középiskolásainak szellemi felkészültsége, érdeklődési köre és még sok társadalmi struktúránkra jellemző adat.

A hagyományt teremtető első ünnepségről írottaknál helyet kapott a zsűri értékelése, érthető, hiszen kevés pályamunka volt. A közbenső években, hely hiányában, az értékelések közzétételére már nem volt lehetőség.

Tájékoztatásul álljon itt az 1971-ben elnyert fokozatok felsorolása: az irodalmi pályamunkák közül arany fokozatot nem ért el egy pályázó sem, 3 ezüst és 18 bronz fokozatot állapítottak meg; a néprajzi munkák alkotói között 8 arany, 8 ezüst, és 18 bronz fokozatot osztottak ki; a helytörténeti munkák szerzői közül 7 fő arany, 10 fő ezüst és 4 fő bronz fokozatú minősítést kapott; a műfordítások beküldői között 5 arany, 11 ezüst és 9 bronz fokozatot osztottak ki.

Egyebekben az ünnepségek az első évek alkalmával kialakult protokoll előírásainak megfelelően zajlottak. E műsorrend kialakításához minden bizonnyal felhasználták az 1921 évi rendezvénysorozat jól megtervezett programpontjait. A felvonulás, fáklyával, vagy anélkül, napszaktól függően, a monstre énekkar, a tűzijáték és az ifjúság táncos összejövele nem maradhatott el. Ugyan a felvonulást, a hatalmas kórus műsorát, talán még a tűzijátékot is elmoshatta egy zápor, de a táncmulatságot nem.

2.8. Az 1973. évi Helikoni Ünnepségek

A megyei sajtó a szokásosnál többet foglalkozott az 1973. évi helikoni előkészületekkel. Beszámolt a körzeti rendezvényekről, tudósított a megyei döntőkről és kiemelten foglalkozott az Országos Diáknapok rendezőbizottságának azzal az utasításával, hogy a rendezvények alakuljanak át fesztiválakká. Eme divatos szónak több jelentése közül biztosan a seregszemle magyar változatára gondolhattak. A kommunista párt ifjúsági szervezete hamar észrevette, hogy milyen nagy lehetőségek rejlenek a nemzeti alapokon szerveződő helikoni mozgalomban, és ezért évek óta törekedett annak nemzeti jellegét tompítva, teljes kisajátítására. Abban az évben az öt dunántúli megyéből és a főváros kijelölt kerületeiből 94 iskola 3000 diákjával képviseltette magát. Megalakultak a megyei klubok és azokban igazi fesztiváli hangulat alakult ki.

Egy, az utcán meginterjúvott diáklány sóhajtva mondta: „Két Helikon, ennyire futja egy középiskolásnak!” E bús sóhajból kicsendül a szavakkal ki nem mondott kritika is, hogy a kétévenkénti rendezés miatt sok élménytől esik el a most élő diák.

Az ünnepeket kiegyensúlyozott mezőny jellemezte. Az újságírók szerint az ünneppsorozat már nagykorúvá vált és így már bírálni is lehetett. Kifogásolták a zsűri munkáját és szeretnék, ha az 1975-ös ünnepeken a zsűri munkájában egységesebb álláspont alakulna ki. Erősen kifogásolta a „Csonka Helikon” című cikk, hogy az ODN nem tudta megoldani a pályázatok megfelelő központi zsűrizését. Például az irodalmi pályázatok zsűrije elkésve jelent meg az ország legtávolabbi helyeiről beérkezett pályázók előtt. Az újságíró érdektelenséget, nemtörődömséget érzett ki a zsűri munkájából, amit érthetetlennek talált, hiszen a pályanyertesek korosztályuk legtehetségesebbjei. Helyesebb rendszer volt, amikor Keszthelyen értékelték a beérkezett pályamunkákat.

**Az egyetemi és
főiskolai csoportok
1974. évi kulturális
szemléje**

Időközben a felsőoktatási intézmények Helikoni Ünnepségeinek rendje is megváltozott. Az elmúlt időszakban újabb

*Részlet a főiskolások és egyetemisták folklór fesztiválja
műsorfüzetének borítójáról, 1974*

egyetemi városokat vonták be a rendezésbe és szakosították az egyes helyszíneket. Keszthelyre a folklór rendezvények kerültek. 1974. március 31-e és április 2-a között folytak a „Helikon 1974 Országos Egyetemi Folklór Fesztivál” rendezvényei. 34 felsőoktatási intézmény 23 néptánc csoportja, 9 népzenei együttese, 25 szólóénekes, 3 szólóhangszerese és 2 népzene kara adta elő műsorszámait. A népviseletbe öltözött csoportok igen kedvelt fotótémát nyújtottak külföldi vendégeknek.

2.9. Az 1975. évi Helikoni Ünnepségek

Az ODN rendezőbizottsága 1975. évi kiírásának készítésében dr. Horváth József szakközépiskolai igazgató – akinek elévülhetetlen érdemei vannak a keszthelyi Helikoni Ünnepségek szervezésében és a helikoni szellem kiterjesztésében – már nem vett részt. Nem értett egyet a helikoni gondolat politikai tartalommal való felhígításával.

Az 1975. május 13-tól 16-ig tartó Helikoni Ünnepségek Keszthely napfényes napjai voltak. Az utcákon diákköszöntő karnevál, a zsúfolásig megtelt termekben napfényes hangulat. Parádés felvonulás, a Balaton-parton „ezer száju kórus” énekel. Ifjúsági nagygyűlés. Tűzijáték, és betetőzésül a fényes napnak igazi karnevál „Diákköszöntő 74” címmel.

Nem volt vetélkedés, minden megye saját műsorral szerepelt és azokkal „tájoltak” a közeli falvakban.

Népes írócsoport érkezett és vegyült a diákok közé: Berkes Erzsébet, Ágh István, Czakó Gábor, Marafko László, Pécsi Gabriella, Péntek Imre és az előző alkalommal még helikoni pályázatot nyert Asztalos István, volt veszprémi diák.

Az újságok beszámolóiban kevesebb a dicséret és több a bíráló, féltik a hagyományt, nem vették-e el a helikoni lángtól a tűzét. Az újságírók szerint a Helikon ereje nem az ilyen-amolyan elhatározásokon múlik. Sokkal inkább azon a belső feszültségen, a „szeretném magam megmutatni” ifjú héven, ami a muzsikáló kezeknek, éneklő szájaknak, versmondó szívveréseknek, táncoló lábaknak művészi ihletettséget parancsol.” (Balogh Ödön „Helikoni tűnődés. Láng és füstje.” című cikkéből idéztünk, mely a Veszprémben megjelenő Naplóban látott napvilágot.)

A rendezők másként szemlélték az új rendszerű ünnepeket. Legnagyobb érdeküknek tartották, hogy a megyék műsorainak falvakba vitelével a Helikoni Ünnepségek közelebb kerültek magához a néphez.

3.1. Az 1977. évi Helikoni Ünnepségek

A következő évek Helikonjai érezhetően politizálódnak. Műsorfuzeteket nézve egyre több „haladó szellemű” hazai és külföldi szerző művével találkozunk, az előadott művek egyre internacionalistábbak. Fesztiváldíjakat alapítanak, aminek látható jele az ODN által terveztetett kisplasztika és a 10.000 Ft. díj kulturális célokra. A fesztiváldíjak odaitélésénél fontos szempontok az országos diáknapokon való szereplés, annak előkészítése, közösségi élet, magatartás, a pályamunkák és a tömegsportban való részvétel. Az ünnepségek költségvetése egyre magasabbra emelkedik s már hatszámjegyű, annak is az utolsó negyedében. Rég elmúltak már azok a romantikus idők, amikor iskolai osztálytermekben, tornatermekben, katonaságtól kölcsönzött vaságyakon, szalmazsákokon, vagy legjobb esetben is gumi-matracokon sínylődtek a helikoni vendégdíákok és menzakostrtkokkal kellett meg-

elégedniük. Ahogyan kulturálódottak a diákok elhelyezésének körülményei, egyre jobban kidomborodott az ünnepségek mozgalmi jellege és egyre hátrább szorultak a kezdetek irodalmi értékei. 1977-től már a május 1-jei ünnepléssel kapcsolják össze, hogy ezzel is emeljék az elhalványulóban lévő május 1-jei felvonulások fényét és tömegét.

*

Kár volt a hagyományok felbomlasztása. A keszthelyi Helikoni Ünnepségek és az azok nyomán az ország több városában megtartott ünnepségek évről évre igazolták, hogy a diákságban él az igény képességeik kibontakoztatására. A felkészítő tanáraik számára pedig megtisztelő feladat ennek segítése. Ez a segítség nem volt könnyű feladat, mert hogy jól végezze feladatát egy-egy tanár, nemcsak tanítványa szellemi látókörét, hanem a sajátját is minél szélesebbre kell

‘Az 1977-re „fesztivállá” alakult Helikoni Ünnepségek megnyitója (A Goltsmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Táncház (1977) (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

tágítania. A helikoni szellem munkálkodása így a diák és a tanár szellemi fejlődését egyaránt segítette.

A helikoni szellemről már beszéltek e kötet oldalai, nyilatkoztak írók, tanárok, rendezők, most szóljon egy valamikori helikoni diák, aki csak pár éve hagyta el az iskola padjait. Asztalos István veszprémi diák sorait idézzük: „A hagyomány – még a legnemesebb is – mindig a folytatókban él tovább. Régi és nehéz igazság ez: belátni könnyű, tartani nehezebb. ... Nem elcsépelt szólam, nem agyonkoptatott közhely: ez a helikoni szellem. Fiúk és lányok vidámak és befelé fordulók, szavalók, dalosok és néptáncosok, száz és száz fiatal, s ahány annyfféle. Ami összefűzi őket, a helikoni gondolat, a pajzán és hetyke, a játékos és komolyan elszánt nagyot akarárás.” Eme írás első lapjai másként fogalmazták meg a helikoni gondolat lényegét, igaz írójuk nem is húszéves.

Az 1977. április 29-e és május 2-a között megrendezésre került Helikoni Ünnepekre öt dunántúli megye és Budapest 61 iskolája csak 2000 diákot küldött. Úgy látszik hatott az előző évi figyelmeztetés, hogy magasabbra kell állítani az előzsűrizés mércéjét. Minden szóban elhangzott és újságban leírt értékelés legnagyobb elismerés hangján foglalkozott az ezévi ünnepekkel. Szép volt a május 1-jei felvonulás és újdonságként hatottak a sportversenyek.

A keszthelyi Helikoni Ünnepeken résztvevő iskolák névsorát böngészve jellemző tünetként állapítható meg, a kisebb iskolák nem szívesen jelentkeznek a Helikonra. Ennek az lehet az oka, hogy a költségeket nem tudják előteremteni, de oka lehet a pedagógusok tartózkodása is.

3.2. Az 1979. évi Helikoni Ünnepségek

1979-ben újabb megye iskoláit csatolják máshova, ennek ellenére 64 iskola jelentkezik, több mint 1977-ben az akkori öt megyéből, de a diákok száma már csak 1500 fő. Az ünnepségeken egyre jobban kidomborodik annak fesztivál jellege. Megyei bemutatók követik egymást, amikkel a már szokott módon felkeresik a falvakat is. Új magyar film ősbemutatóját tartják, utána az alkotókkal és a színészekkel találkozhattak a résztvevők. A szereplők között akadt egy keszthelyi diák is: Csoma Zoltán. Az Ifjúsági Magazin főszerkesztő-helyettese, Czippán György beszélget az ifjúsággal. Ekkor találkoznak a diákok első alkalommal Zala megye kiküldöttével, hiszen Keszthely Veszprém megyéből Zalába került. Az új megye végrehajtó bizottságának elnöke köszönti őket, megígéri, hogy mindent elkövetnek a Helikoni Ünnepségek továbbfejlesztése érdekében. A város tanácselnöke szerint sok gondot okoz az ünnepségek megrendezése, azonban mégis nagy megtiszteltetést jelent a város számára. Helyettese pedig azt kívánja, hogy a város ifjú vendégei felejthetetlen napokat töltsenek el itt és ennek emléke hozza majd vissza őket idős korukban is. A vendégek közül Ivasivka Mátyás pécsi karnagy nyilatkozata a legérdekesebb:

„1960 óta veszek részt a Helikonon. 1962-ben Juhász Frigyes budapesti zeneszerző Csanády János versére komponált Helikoni dalt; a Vajda János, a pécsi Nagy Lajos és a Janus Pannonius gimnáziumok egyesített kórusával szoktuk azt előadni, és azóta állok szoros kapcsolatban a keszthelyi gimnáziummal. Mindig nagy élményt jelent számomra három ilyen kiváló kórust vezényelni.

Még egy dolgot feltétlenül meg kell említenem. Mi, pécsiek úgy látjuk, hogy akkor voltak igazán szellemileg tartalmas Helikonok, amikor csak a keszthelyiek vezették és irányították a szervezést, a rendezést, sőt a szállás lefoglalását is. Amikor az „távírányítással” folyt Veszprémből, illetve Budapestről, egyre jobban veszített kedves atmoszférájából és a hagyományaiból.”

3.3. Az 1981. évi Helikoni Ünnepségek

Mi újat adhattak az 1981-es Helikoni Ünnepségek? A program minden alkalommal ismétlődik: nyitó ünnepség, azon fellobban a helikoni láng... beszédet mond: ..., szereplések ..., hajókirándulás..., lampionos felvonulás..., diszkók..., tűzijáték..., monstre kórus, vezényel: ..., sportvetélkedők..., záróünnepség a fesztiváldíjak kiosztásával és végül: hunyjon ki a helikoni láng.

Ebben a néhány sorban rengeteg szervezőmunka összefoglalása olvasható, a rendezőség munkája, a résztvevő diákok munkája, a felkészítő tanárok munkája. Bizony két évig kell keményen dolgozni, míg végül megérkezik, ha megérkezik a

keszthelyi Helikonra szóló meghívás és a zsűri elé lehet állni. Addig izgulhat a diák és felkészítő tanára. A felkészülésbe sok energiát kell mindkettejüknek belefektetniük és persze szükséges némi tehetség is. A keszthelyi ünnepségeken részt venni és azon jól szerepelni, egy életre szóló nagy élményt jelent, de lehet-e szavakba foglalni egy ilyen élmény kialakulását? Avatottabb fogalmazók is csak dadogva teszik, ha egyáltalán vállalkoznak erre, ha megpróbálkoznak vele.

1981. április 29-én a megnyitó beszéd, többek között arról szólt: „... a diákság nemes hagyományait, hétköznapijait és ünnepnapjait – vagyis a diákélet teljességét igyekszünk felidézni...” Az ODN rendezvénysorozata – ha kimondjuk, ha nem – nevelni akar. Elsősorban példamutatással azok számára is, akik még nem látnak ki az iskolapadból, vagy a katedra asztala mellől, hogy észre vegyék: csak így érdemes.”

A megyehatárok megváltoztatása miatt létrehozott új rendezőség vezetője szerint: „Az Országos Diáknapok Helikoni Ünnepségei már nem versengések – sereg-szemlék, ahol a legjobb 1200 tiszte egy korosztály képviselte: művészeti bemutaton, vagy éppen a szabadidős programban. ...És tanítani, szereinket kinyitani a szépre, fülünket a jóra, lelkünket a vállalni érdemesre – az élet nagy és kis csodáira. Értünk, s hogy önmaga is több legyen, ha általa mi erősödhetünk.”

A zsűri tagjai közel sem voltak ilyen lelkesek. Várnai Ferenc szerint a színvonal emelkedett is meg nem is. Orsovszky koreográfus a néptánc kategóriában visszacsúszást tapasztalt. Szerinte a gyerekek egyszerűen „oda vannak téve a színpadra”. Elsősorban képzettebb szakemberek és pedagógusok kellenének a csoportok vezetésére. Az elmúlt rendszer pedagógusképzésének hiányait, ezek szerint, már húsz-egynéhány évvel ezelőtt is megállapították.

Huszonhárom év telt el a Helikoni Ünnepségek felújítása óta az 1981-es ünnepségekig. Elegendő idő arra, hogy versenyző diákokból felkészítő tanárokká válhassanak valamikori résztvevők. Hogyan ítélték meg akkor az ünnepségeket maguk a tanárok és a diákok, akik számára azokat felújították. A tanár: „Nagyon szeretném, ha a Helikon »klasszikus« hangulata megmaradna: mert én ide mindig örömmel jövök, számomra a Helikon mindig szent volt és az is marad.” S ragadjunk ki pár mondatot az ünneplő utcán sürgölődő diákok beszédéből: „... ez a fesztivál a miénk, értünk és nekünk szervezték...” „Nagyon szívesen jöttem, két évvel ezelőtt jó tapasztalataim voltak.” „...és még van egy kívánságom a legközelebbi Helikonon – ha csak nézőként is – szeretnék itt lenni.”

„Hol vannak a város lakói? Jobban kellene tájékoztatni őket a Helikon eseményeiről, ennyit igazán megérdemelne ez a kedves város!” Ez utóbbi mondatot egy jó megfigyelő, budapesti diáklány mondotta és nagyon igaza volt. Az idegenforgalmi szervezeteknek is jobban kellene foglalkozniuk a Helikoni Ünnepségekkel, azok programjaival és színhelyeivel. Az ünnepségek alatt gyakran találkozhatott az utcai járókelő hatalmas fényképező felszereléseket és videofelvévét célzó kül-

földivel, akik izgatottan érdeklődtek, hogy hol lehet ezt a nyüzsgő diáksereget, színpompás népviseletbe öltözött csoportjaikat színpadon látni és fényképezni.

A város lakóitól távol áll az a gondolat, hogy az i júság derűs és nekik rendezett hagyományt őrző ünnepségeit külföldi, vagy belföldi turistáknak eladják, de ha már amúgy is itt vannak, ha szívesen hívogatják és fogadják őket, inkább a fiatalág kavalkádját, népi csoportjaik színpompás öltözetét örökölték meg, semmint – ahogy most teszik – a sétáló utcában, vagy a kastély kapujában kéregető, akarattal hiányosan öltöztetett, szutykos gyermekeket, vagy randalírozó, italos huligánokat. A sok csillagos szállodákat nem helikonozó diákoknak és kísérőiknek építették, nem árt ha ezzel a látnivalóval kitágíthatják az itt bizony szűkre szabott idegenforgalmi időszakot.

Az 1981. évi Helikoni Ünnepségektől búcsúzni a fesztivál újságjának 9. oldalán található „Elköszöntő” szavaival érdemes: „Jó volt együtt lenni, izgulva felállni a színpadra és megkönnyebbülten, boldogan jönni le a közönség tapsai mellett. Jó volt együtt táncolni a táncházban, szorongani az ebédlőben, közönségként izgulni a többiek sikeréért, ... Jó volt felvonulva, szerepelve érezni, ez a fesztivál a miénk, értünk és nekünk szervezték.”

3.4. Az 1983. évi Helikoni Ünnepségek

Az Országos Diáknapok rendezőbizottsága ajánlása szerint 1983-ban már csak a három Balatont ölelő megye diákjai jöhetnek a keszthelyi Helikoni Ünnepségekre. Sok, évszázados diák hagyományokkal rendelkező város igyekszik bejutni az ODN

1983-ban ilyen emblémával köszöntötték a résztvevőket

fesztivált rendező városok sorába, mégis méltánytalan és érthetetlen az olyan szervezés, amelynek eredményeként évről-évre csökkentik a Helikon városának valamikor az egész Dunántúlra kiterjedt vonzási körzetét. Különösen érthetetlen volt ez 1983-ban, mivel az az év volt, a később az egész országra kiterjedt kulturális mozgalmat elindító keszthelyi Helikoni Ünnepségek felújításának negyedszázados évfordulója. Az újságcikkek zöme nem értett egyet ezzel az új szervezéssel. Először is nem tartották méltó eljárásnak leépíteni a kezdeményezőt.

Szerintük is inkább a rangját kellett volna nemcsak visszaállítani, hanem emelni is, egészen más lenne a keszthelyi ünnepség, ha azon tényleg az ország legjobbjai szerepelnének. Inkább a többiek fölé emelni, mint elsorvasztani illene a kezdeményezőt, a Helikon ősi városát.

Az 1983-ra megmaradt három megye már nem tudott az előző évekhez hasonló tömegeket felvonultatni. Megváltozott a műsorok rendje is és külsőségei is. A somogyi diákok piros, a veszprémiek fehér és a zalaiaiak zöld sapkát viseltek, május 1-jén a város kivezényelt dolgozóival vonultak fel. Abban az évben is Czippán György, az Ifjúsági Magazin főszerkesztő-helyettese beszélgetett velük. Megtekintették a Rock története című filmet és elbeszélgettek annak alkotóival, főleg Sánthy László főrendező és Benkő László az Omega együttes vezetője került az ifjúság kérdéseinek kerestüztébe. A Művelődési Központban teaházat rendeztek be és a Vendéglátó Szakközépiskolában polkaszinót. Mindkettőt szívesen látogatták a „helikonisták”.

Az évek óta vitatott fesztivál lebonyolítási mód védelmére szót emeltek a zsűri tagjai is. Keresztes Szilvia, Gála Tibor és Horváth Ottó helyesnek tartották, hogy nem voltak versenyjellegű fellépések. Véleményük szerint a régi Helikonokon divatban volt szakági bemutatói között a közönség szétszórt volt és folyton cserélődött, amiatt nem is kaphattak átfogó képet az egészről. Az új lebonyolítási formában egy-egy megye szerkesztett műsora színházi produkcióvá válik és végig élvezhető.

Nem lehet elfogadni ezeket a megállapításokat kritika nélkül. Azok a megyei szerkesztett műsorok sok szint elhalványítottak, sok szín pedig végleg el is tűnt a Helikoni Ünnepségek valamikor ezerszínű palettájáról.

Az egyetemi és főiskolai csoportok 1984. évi kulturális szemléje

Emlék az 1984. évi találkozóról

Berzsenyi Dánielt idézi az Egyetemi és Főiskolai Kulturális Napok 80 oldalas, szép kiállítású 1984. évi műsorfüzete: „Itt a kék Balaton partja virárynain,... / Itt a Keszthelyi zöld parton emelkedik / A csendes Helikon”

A Helikon '84 – Keszthely elnevezésű rendezvény fővédnöke, a kihagyhatatlan megyei pártembereken kívül, Keresztury Dezső akadémikus. Tizenegy védnöke közt jeles írók és képzőművészek nevei fénylenek. Az ifjúságot 26 felsőoktatási intézményből érkező 2014 hallgató képviselte, akik 8 színhelyen mutatták be művészetüket, jól megtervezett, előre összeállított feszes program szerint. A rendezvényt sorozat április 28-án 11 órától 30-án 13 óráig tartott. Legtöbb résztvevőt, 213 főt a pécsi Janus Pannoniusról elnevezett egyetem, legkevesebbet, 6 főt az Állatorvosi Egyetem küldött.

Az ünnepségeken fellépett 17 szólóénekes, 36 szólóhangszeres, 42 szavaló és 9 prózamondó, bemutatta tudását 14 kórus, 4 zenekar, 8 pol-rock együttes. Szerepelt 17 irodalmi színpadi együttes, népes tábora volt a néptánc, népzene művelőinek: 17 néptáncsoport, 8 népdalénekes, 2 népzenekar, 3 citerazenekar, egy dudás és egy tekerőlantos. Az utcán és az előadó teremben is nagy közönségsikere volt a Kongói táncsoportnak és a kelet-veszfáliai népi együttesnek.

Az ünnepségek már említett 80 oldalas jól megszerkesztett műsorfüzetének előszava azt a célt tűzi ki a rendezőség elé, hogy jó alkalmat és lehetőséget teremtsen a résztvevők számára az egyetemi és főiskolai művészeti mozgalom törekvéseinek megismeréséhez, a különböző művészeti ágak amatőr és hivatásos képviselőinek találkozásához, az aktív kikapcsolódáshoz és szórakozáshoz.

A szakmai zsűrik tagjainak kiválasztásában gondot fordítottak arra, hogy országos szaktekintélyek mellett képviselve legyenek a helybéli szakértők is. A zsűrizéssel mindenki elégedett volt. A szakmai megbeszéléseken valóban jó tanácsokat kaptak és használható tapasztalatokat gyűjthettek az egyes csoportok művészeti vezetői.

Az egyetemi és főiskolai kulturális napok programjain a nézőközönség nem érezhette annyira a mozgalmi jelleget, mint a középiskolásoknál. Itt hiányoztak a „szájbarágó” műsorszámok, a Keszthelyi Agrártudományi Egyetem munkatársaiból és a helyi politikai szervezetek tagjaiból összeállított rendezőgárda jobban ellent tudott állni a felülről jövő és mindent a pártpolitika szemszögéből néző kívánságoknak. Annyiban könnyebb dolguk is volt, hogy a bemutatott előadások túlnyomó része a néphagyományhoz kötődő volt.

Varga Zoltán koreográfus, aki annak idején mint iskolája néptáncsoportjában szereplő mutatkozott be a Helikoni Ünnepségeken, 1984-ben már több produkció koreográfusaként tette ismertté a nevét.

Úgy látszik, hogy a felsőoktatási intézmények Helikoni Ünnepségei egyre inkább a folklór irányába tolódnak el. Ez érthető fejlődési vonal, hiszen ezekben az intézetekben folyó tudományos munka, a tudományos diákkörök révén, az érdeklődőbb hallgatókat a szakmai érdeklődés felé orientálja, és csak a megmaradó, a tudományos kutatásra kihasználatlan szellemi energiát engedi a művészeti ágak felé mozdulni.

3.5. Az 1985. évi Helikoni Ünnepségek

A következő évben megrendezett középiskolás Helikoni Ünnepségeken már csak három megye fiataljai jöttek össze. 1985-ben is megmaradt az ünnepségek fesztivál jellege és ez is a megszokott program szerint zajlott. Nagyon kevés újdonságot hozott. Az emlékműnél megtartott megnyitón a város tanácselnöke átadta a Helikoni Diáktanácsnak a város jelképes kulcsát és 72 órára a diákok városává nyilvánította Keszthelyt.

Beszédével a gyéren jelen volt keszthelyiek szívében, különösen a korosabbakéban, kedves húrokat pengetett meg, hisz a várost a századforduló óta, mint az iskolák városát szerették emlegetni.

A megnyitó ünnepségen olasz és finn küldöttség is képviseltette magát, ugyanis az 1985-ös év a Világifjúsági Találkozó éve is volt.

A koszorúzásra való felvonuláson kis zászlócskákat és léggömböket vittek magukkal a felvonulók.

A Fő téren utcabál volt, s közben a megyék műsorát nézhették végig a szabadtéri színpadon az érdeklődők.

Az emlékműnél megtartott megnyitón a város tanácselnöke, Tóth István átadta a Helikoni Diáktanácsnak a város jelképes kulcsát és 72 órára a diákok városává nyilvánította Keszthelyt (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

1985-ben is megmaradt az ünnepségek fesztivál jellege (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

A következő napon karikatúra rajzverseny volt. Szerepelt Nagy Bandó András és a Varga-Turbovszky együttes, bemutatkozott a Randori kaszkadőr csoport. A sétahajó sem ment már el Badacsonyig, csak az öbölben körözött. A diákriporterek tanáraikat interjúvolták meg. Egyikük elmondta, hogy 10 éve figyeli az ünnepségeket, s megállapította, hogy annak produkciói egyre közelebb kerülnek az ifjúság igényeihez, nőtt a humor és a könnyű műfajok szerepe. Sajnálta, hogy egyre kevesebb komoly zenei teljesítménnyel találkozhatni a valamikor olyan szép hegedűszólóiról híres ünnepségeken.

Erős kritikát gyakorolt Lángi Péter a Mezőgazdasági Szakközépiskola igazgatóhelyettese is. Joggal tehetette, hiszen diákként két Helikonon is szerepelt, 1960-ban szavalt, 1961-ben énekelt. Az ünnepségek akkoriban nagyon rangos rendezvénynek számítottak. Székesfehérvári diákként érkezett és csodálattal figyelte, hogy a város milyen izgalommal és milyen szeretettel várta az egész Dunántúlról érkező diákokat. Büszkén jött tanárnak a Helikoni Ünnepségeket felújító iskolába, most azonban szíve fáj, hogy olyan kevesen juthatnak el ezekre a valamikori nagy élményt nyújtó ünnepségekre. A hetvenes években kialakult megyei zsűrizés nagyszerű élménytől fosztotta meg a várost, de a Dunántúl diákságát is.

1985-ben sem maradt el az utcából (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Az egyetemi és főiskolai csoportok 1986. évi kulturális szemléje

A KISZ, a Művelődésügyi Minisztérium és az Állami Ifjúsági Bizottság megbízása alapján 1986. április 25–27-én rendezi meg az Agrártudományi Egyetem az Egyetemi és Főiskolai Kulturális Napok Folklor fesztiválját. Az ünnepség emblémáján ugyan még szerepel a „Helikon” szó, de már említés sem történik arról, hogy ez tulajdonképpen Helikoni Ünnepség lenne. A helyi rendezők ugyan a már csak szerényen 50 oldalas és nem nyomtatott, csak stencilezett műsorfüzetben említést tesznek erről is. Abban az évben már kizárólag folklor műsorszámok szerepelnek a programban. 38 felsőoktatási intézmény 29 néptáncgyűjtése, 18 népzenei csoportja, 2 népdalköre és 42 szolista mutatta be tehetségét. A Magyar Néphadsereg Zalka Máté Katonai Műszaki Főiskola érkezett a legtöbb szereplővel, a tanítóképzők és óvónőképzők viszont legnagyobbreszt csak 1 vagy 2 szereplőt küldtek. Különleges látványt nyújtottak a Gödöllői Agrártudományi Egyetem szovjet hallgatóinak moldvai néptáncai és a Laoszból érkezett hallgatók laoszi dalai és táncai. A fesztivál produkcióit nem minősítették, mégis a legkiemelkedőbb teljesítményt oklevelekkel és pénzjutalmakkal honorálták.

Az 1986-os Országos Egyetemi és Főiskolai Kulturális Napok emblémája

Sajnálattal vehető csak tudomásul, hogy az 1958-ban felújított Hélikoni Ünnepségek egyre többet vesztenek eredeti szépségükből, varázsukból. A húsz évvel ezelőtt, 1966-ban megrendezett felsőoktatási intézmények Hélikoni Ünnepségein 31 intézmény 1500 hallgatója jelent meg, de eljöttek a merseburgi főiskola, a hallei Luther Márton és a drezdai műszaki egyetem küldöttei is. 130 külföldi egyetemista vett részt a jó hangulatú, jól rendezett bemutatón. Az ünnepeket Bartók Béla emlékének szentelték. Emlékművet helyeztek el a Balaton parkban és az emlékmű mögé „Bartók kőrisfát” ültettek. Ezt a kőrisfa fajtát az egyetem Növénytani tanszékének dol-

A keszthelyi Georgikon Együttes fellépése (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

gozói fedezték fel a Keszthelyi-hegységben és nagy zeneköltőnkről nevezték el. Az emlékmű avatáson részt vett fia, ifj. Bartók Béla is. Elmondotta: „Ma még nem értékeli mindenki Bartókot. Az idő azonban ezt a zenét igazolja. Erre példa a keszthelyi fesztivál is. A fiatalok számára jó alkalom, hogy apám művészetének szépségeit bemutassák.”

A Magyar Posta külön emlékbélyeget adott ki és külön bélyegzőt használt az ünnepség napjain. Az ünnepek programjaiban komolyzenei produkciókban győnyörködhettek a közönség tagjai.

3.6. Az 1987. évi Helikoni Ünnepségek

Az 1985. évi ünnepségek után igen komoly elemzések jelentek meg az érintett megyék lapjaiban. Egyre többen kifogásolták a megváltozott lebonyolítási rendszert. A megrendezett megyei bemutatókat „irányítottan megrendezett megyei bemutatóknak” titulálták. Ez a rendszer nem alkalmas a helikoni szellem ápolására. Ebben a lebonyolítási rendszerben elsikkad az eredeti gondolat és csak arra alkalmas, hogy kiszolgálhassa az egypártrendszert. Abban mindenki, aki csak foglalkozik e kérdéssel – akár újságíróként, akár csak egyszerű nézőként – egyetért, hogy a helikoni eszmét nem szabad megölni. Az egyik újságcikk írta: „félő, hogy maga a műsorelv, meg a szervezési huzavona öli meg lassan a találkozót.”

Már 1985 után meg lehetett állapítani, hogy a Helikoni Ünnepségek másokká lettek, mint kezdetben voltak, és ez a másság előnytelen változást hozott, semmi esetre sem fejlődést. Már szó volt arról, hogy az értékek csökkentek és a műsorok szórakoztató irányba tolódtak. Összeszűkült az irodalmi és a komolyzenei rész, uralkodóvá váltak a látványosságok. El kellett gondolkodni azon is, érdemes-e így folytatni a Helikoni ünnepeket. A diákságban rejlő alkotó energiát és a pénzt másra is fel lehetne használni. A város úgy látszik kezdett már fáradni és ezt észrevették az újságírók is, célozva arra, hogy a tanácselnök átadta az 1985-ös ünnepség nyitó ünnepségén a város jelképes kulcsát. Egy pápai patrióta egyenesen azt írta: „Pápa nem egy, de »kilenc kulcsot« örökölt a régi diákcéhektől és így ma kilenc kaput nyithatna meg, hogy az ősi diákváros jegyében hívja meg a megye más rokon városainak diákseregét!”

Úgy látszott akkor, hogy ez volt a mélypont. Az 1957-ben eltervezett és 1958-ban megindított, kicsit fellengzősen országosnak tervezett, s kezdetben csupán a Dunántúlra szorult, Helikoni Ünnepekből – az Országos Diáknapiak keretében – valóban országos megmozdulás lett. A gondolatot elindító város azonban egyre jobban a háttérbe szorult. Közszájon forgó mondás – ámbár nem igaz – a történelem megismétli önmagát. 1920-ban a Dunántúli Irodalmi és Művészeti Egyesületek Szövetsége Sopronban, Szombathelyen, avagy Győrben akarta

megrendezni a Helikoni Ünnepeket, s lám hatvanöt évre rá Veszprém és Pápa vállalná szívesen.

Az 1987-es esztendő azonban rácsfolt arra a hiedelemre, hogy 1985 volt a mélypont, rácsfolt, de olyan értelemben, hogy bebizonyította van még annál is mélyebb pont. Előzőleg a megmaradt három megyében megtartották az előzsűrizéseket és Keszthelyre már csak 200 diák érkezett. Itt előadták megyei műsoraikat, aminek időtartama nem haladhatta meg a két órát. Működtek a megyei klubok, volt műsor a Sétáló utcában, a kastély tükörtermében és a szabadtéri színpadokon, de elmúltak már azok a szép napok, amikor a város nyüzsgött a diákok seregeitől. A fesztivál díját a zsűri Somogy megyének ítélte oda. Jellemző volt az, hogy a megyei újság, amelyik addig oldalakat szentelt a Helikonnak, ezúttal a megye május 1-jei megmozdulásairól írt beszámolójában mindössze 120 sort szentelt a keszthelyi Helikoni Ünnepegeknek.

4.1. Az 1989. évi Helikoni Ünnepek

Lassan fordultak a történelem kerekerei, de a lassúság ellenére is 1989-ben élénk szelek, „fényes szelek” fújdogálták az ifjúság lobogóit, melyek ezúttal mind háromszínűek voltak.

A meghívó leveleket ezúttal a megyei és a városi tanács, valamint a városi ifjúsági szövetség küldötte szíjjel. Ez volt a felújítása utáni 19. középiskolás Helikoni Ünnepe. Az ifjúsági szövetség rendezői ezúttal felkeresték az 1957-es kezdeményezőt és előzetesen megkonzultálták a lebonyolítás részletkérdéseit. Elgondolásuk az volt, hogy vissza kell állítani a régi rendszert, vissza kell helyezni az ünnepeket a régi fényébe. A megújulás jelképeként, a furcsa alakú, nagyon is modern pegazus helyett más jelképet választottak és ez az új jelkép nagyon is régi volt, az 1921. évi ünnepség tiszteletére felállított helikoni emlékmű rajza a dicsőség tölgyfa- és babérlevél koszorújával keretezve.

Az 1989-es Helikoni Ünnepeknek van egy nagyon jellemző politikai érdekessége is. Az ünnepeket, az elmúlt évek hagyományainak megfelelően a KISZ rendezte meg, ezúttal a rendezés a keszthelyi városi bizottság egyedüli feladata volt. A rendezőbizottság tagjai – fiatal koruk ellenére – nagy politikai érettségről tettek bizonyosságot azzal, hogy ezt a tényt nem verték nagy dobra, szerényen a háttérben maradtak és az egész ünnepségnek városi jellegét domborították ki. Veér Miklós tanácselnök a város nevében köszönti a helikoni vendégeket, akik abban az évben négy megyéből, Baranya, Somogy, Vas és Zala megyéből érkeztek. Köszöntője megjelent a Keszthelyi Hírlap szerkesztőségében, diákújságírók közreműködésével készült „Helikoni Ünnepek Keszthely, 1989.” című alkalmi újság 1. számában. A Balázs Mária Éva felelős szerkesztő irányí-

tásával megjelenő újságban megfogalmazódnak mindazok a kívánságok, amik a fesztiválzálódás óta a résztvevők gondolataiban mindig is jelen voltak, de nyilvánosságot nem sikerült addig kapniuk: az egyéni megmérettetés és az összehasonlítás lehetőségének biztosítása.

A szakértőkből álló zsűri a vers- és prózamondóknál, diák írók, diák költők csoportjában, népzene és népdal, néptánc kategóriákban, de még a modern táncoknál is takarékosan bánt a helyezések és dicsérő oklevelek kiadásával. A zenei rész zsűrije a szólistáknál 3 arany, 3 ezüst és 3 bronz

oklevelet, valamint hat dicsérő oklevelet osztott ki; a kórusoknál 2 arany, 1 ezüst, 1 bronz oklevelet és 1 dicséretet.

Laczó András Móricz Zsigmond-díjas kaposvári író a már említett alkalmi újságban foglalkozik a beérkezett 116 pályamunka rövid értékelésével. Véleménye szerint Zala megye két városában, Nagykanizsán és Zalaegerszegen, úgy tűnik, műhelymunka folyik, jó szaktanári munkát tükröznek az onnan érkezett pályamunkák. A valamikor volt irodalmi önképzőkörök felújítását, vagy valami hasonló intézmény szervezését javasolná, hogy legyen hol találkozniuk az ifjú irodalmároknak, és ahol megoldható lenne azok szelektálása is, műveik szigorú megbírálása

Az 1989. évi új jelkép nagyon is régi volt, az 1921. évi ünnepség tiszteletére felállított Helikoni emlékmű rajza a dicsőség tölgyfa- és babérlevél koszorújával keretezve

útján. Véleménye szerint: „... az iskolai tanulmányok megkerülésével, annak ellenére formálódik ki egy régies, álnépies ízlésvilág!”

„A verseknél a rím, a ritmus, a képek és a jelzők szinte teljesen ismeretlenek.” Ennek ellenére: „Nagy számú pályázat mégis jó..., a nagy számok törvényéből következően felbukkannak tehetségek, akiket biztatni, segíteni szükséges.” Végül megemlíti, hogy alapos válogatás után érdemes lenne kis antológiát e pályaművekből megjelentetni.

Szavai olvastán újból fájdalmasan kell emlékezni arra, hogy az 1958-as Helikon gerjesztette országos diáknapokon több ezerre tehető azoknak a pályázatoknak a száma, amelyek elsikkadtak, nemcsak a mozgalom kutatói, hanem az ország irodalmi kutatói elől is. Ismételten és nyomatékosan rá kell mutatni, hogy mérhetetlen vesztesége ez irodalmi, de akár politikai életünknek is. Értő szemű és tudású kutatók számára kincses bánya lehetett volna annak megállapítására, hogy az elmúlt rendszer nyomása alatt nőtt-e, s ha igen, mennyit nőtt, és milyen irányba, ifjúságunk zsege pálmája.

Ismeretes, hogy napjainkban nagyon kicsi a kulturális intézményeink anyagi lehetősége, mégis módot kellene találni arra, hogy a még valahol az egykori ifjúsági szövetségek irattáraiban porosodva lappangó, esetleg az Országos Diáknapokat rendező városok művelődési házainál még fellelhető pályamunkákat összegyűjtsék, és a jövő kutatása számára tárolják. Arra talán még volna némi remény, hogy legalább a díjnyertes pályamunkák előkerüljenek.

Nehéz, de nagyon nemes feladat lehetne ez például a Keszthelyi Kastélymúzeum könyvtára számára. Talán az országos napilapokban közzétett, rádióban és televízióban közölt felhívással elindítható lenne ez az értékmentő akció.

A díjkiosztó záró ünnepségen a rendezőbizottság emléklappal ajándékozta meg a Helikoni Ünnepségeket felújító és a felújításban segédkező személyeket. Dr. Szabolcs András, dr. Sági Károly és Takács Gyula személyesen vehették át, az elhunyt Merényi Elemér helyett két leánya vette át a plakettet. A betegeskedő dr. Horváth József számára a rendezőség küldöttsége vitte el.

Összegzés (1958-1989)

Az 1989-es Helikoni Ünnepségekkel lezárult a Kommunista Ifjúsági Szövetség által rendezett korszaka a Helikoni Ünnepségeknek. Ha értékelni akamánk az 1958 és 1989 között megrendezett tizenkilenc ünnepélyt, azzal kezdhetnénk, hogy a felújítót már az indításkor két rejtett elgondolás vezette, tanulva Festetics Györgytől, aki amint írtuk, az elnyomó hatalom ellen magát a hatalmat állította segítőtársul, amikor az első ünnepélyt az elnyomást megszemélyesítő születésnapjára időzítette. (Érthetetlen, hogy Süle Sándor A keszthelyi Georgikon 1797–1848 című könyve

206. oldalán és Négyesy László a Pallas Nagy Lexikona 9. kötete 699. oldalán Helikoni ünnepek címszó alatt írt ismertetésük összeállítása közben nem vették észre, vagy ha észrevették, nem érzékeltették az időpont választásának zseniális voltát, sőt császárhú, aulikus főúrnak állították be Festetics Görgyöt.)

1957-ben szerveződött újjá a kommunista párt ifjúsági szervezete. A nehezen induló szervezést – 1956 után – nagyban segíthette az, ha e mozgalomnak nem internacionalista elgondolásait, hanem nemzeti jellegét hangsúlyozzák. Megke-restük tehát az utat a Kommunista Ifjúsági Szövetséghez. Takács Gyula mezőgaz-dasági technikai tanár szerepéről már írtunk, ő sikeresen oldotta meg a feladatát. A hatalom birtokosai, kezdeti húzódkodás után, szívesen vették az ifjúság szer-vezésének ilyen oldalról várható segítségét.

A másik rejtett elgondolás pedig az ifjúság érdeklődését – a Helikoni Ünnepségek útján – olyan útra terelni, amelyik erősíti bennük a nemzeti hovatartozásuk érzését. Növeli magyarságtudatukat, megszeretteti velük a magyar nyelvet, irodalmat, zenét és a magyar hagyományokat. Félve írjuk le a „nemzeti érzés” és a „magyarságtudat” kifejezéseket, mert az utóbbi években a nyomtatott, de a sugárzott sajtó is néha pejoratív jelzőként használja, „magyarkodásnak” és „nemzetieskedésnek” perszif-fálva azokat.

Az elmúlt évek során az elgondolások megvalósultak, sőt megvalósult a kezdetkor nagyfokú naivságot magában hordozó elgondolás is: a mozgalom országossá való kiszélesítése, ha nem is abban a formában, ahogyan akkor elgondolták. 1967 és 1987 között tizenegy alkalommal rendeztek Országos Diáknapokat, s ezek meg-indításának ösztönzője a keszthelyi Helikoni Ünnepségek sikerei voltak. Már 1958-ban érkezett nevezés Debrecenből és Komlórról.

Ha az 1958–1989 közötti rendezvényeket alaposabban megvizsgáljuk, akkor négy fejlődési szakaszt észlelhetünk közöttük.

1. Első szakaszba a keszthelyi középiskolák által rendezett első hármat helyez-hetjük. (Kötetünkben 1.1., 1.2., 1.3. sorszámú fejezetcím alatt tárgyaljuk ezt az 1958–1960-ig tartó időszakot. A kiadó.) Az iskolák lelkes tanárai nemcsak a részt-vevők felkészítésével, hanem a szervezés, rendezés nehéz feladataival is megbir-koztak.

2. 1961 után a KISZ szervei vették át az irányítást, felhasználva a helyi rendező-bizottság tagjainak tapasztalatait. 1975-ig még dr. Horváth József maradt a rendezőbizottság élén. (Ezt az 1961–1975-ig tartó szakaszt kötetünkben 2.1., ... 2.9. sorszámú fejezetcím alatt tárgyaljuk. A kiadó.)

3. 1977-től az irányítást átvette a megyei KISZ-bizottság és a helyieknek, még a városi bizottság tagjainak is, csak részfeladatokat adott. Az ifjúság versenyeztetése fokozatosan leépült és kialakultak a fesztivál jellegű ünnepségek, ahol már csak a kijelölt szereplők és csoportok tarthattak bemutatókat. (Kötetünkben 3.1., ... 3.6. sorszámú fejezetcím alatt tárgyaljuk ezt az 1977-től 1987-ig terjedő időszakot. A kiadó.)

4. A negyedik csoportba az 1989. évi ünnepséggel induló sorozat kerül, 1989-ben a fiatal rendezőgárda visszatért az ősi (1958–1961) formákhoz. Ez az időszak a Helikoni Ünnepségek megújulásának időszaka. (Ezt az 1989-től tartó szakaszt kötetünkben 4.1., ... 4.4. sorszámú fejezetcím alatt tárgyaljuk. A kiadó.)

A városi KISZ-bizottság tagjai Isky Zsolt és Komoróczy Lajos vezetésével nagyon jó munkát végeztek.

A szakaszokba sorolás egyúttal értékelést is tartalmaz. Mivel nem vagyunk irodalomtörténészek, sem kultúrtörténészek, mások által készített értéktételeket kellett alapul vennünk. Az első két csoportnál kézenfekvő volt Jankovich Ferencnek az Élet és Irodalom 1962. július 2-i számában cikkében foglaltakat elfogadni. A középiskolák által rendezettekéről írja: „... ezeket az új helikoni ünnepélyeket éppen én indítottam útnak, egészen más tartalommal, jó pár évvel ezelőtt!” Majd később: „A helikoni eszme igen szép; de csak a megszokott, szerény és hamisítatlan keretek között, ...”

Az 1961 utáni KISZ rendezésről már lesújtó a véleménye. Foglalkoztunk azzal már az 1962. évi események leírásánál; most kiegészítésül még egy kiragadott mondatát idéznénk: „... az ünnepségek programja arányaiban túlméretezett műsorában pedig csak ocsúval kevert...”

A KISZ igen nagy összeget biztosított a Helikoni Ünnepségek rendezésére, ezért válhatott külsőségeiben túlméretezetté; tartalmilag, a rendezőgárda hozzá nem értése miatt, viszont igénytelenebbé. Igaz Jankovich azon állítása is, hogy a tanár is, és a szereplő tanítvány is bizonyítani akart s ez nem mindig a teljesítmény értékesebbé formálásában, hanem a politikai megbízhatóság bizonyításában nyilvánult meg.

Az 1977 után következő ünnepségekről a szereplők és az újságírók véleményéből válogathatunk. A Napló című veszprémi napilap 1977. május 6-i számának 4. oldalán Bölcs Csaba írja: „Ez a mostani Helikon, már nemcsak a kultúrán és a művészetben keresztül politizál, hanem közvetlenül is.” 1977-ben az ünnepségeket Szekeres Imre, a Veszprém megyei KISZ-bizottság első titkára nyitja meg és az ünnepi beszédet dr. Gosztonyi János, az MSZMP KB tagja, az Oktatási Minisztérium államtitkára mondja el. Abban az évben Eger, Sopron, Sárospatak, Gyula és az elindító Keszthely voltak az Országos Diáknapok seregszemléjének színhelyei.

A politikusok mellett üde hang Asztalos Istváné, aki az elmúlt Helikonon még szereplőként, most költő vendégként vett részt: „Nem elcsépett válasz; nem agyonkoptatott közhely, ez a helikoni szellem! Fiúk és lányok, vidámak és befelé forduló, szavalók és dalosok, néptáncosok, száz és száz fiatal, s ahány annyiféle. Ami összefűzi őket, a helikoni gondolat, a pajzán és hetyke, a játékos és komolyan elszánt nagyot akarás!”

A Népszabadság 1977. április 29-i számában visszatekint a Helikoni találkozók múltjára: „Politika, kultúra és a sport – ezek a fő témái...”

Ahogy a múltak az évek egyre inkább kidomborodnak az ünnepségek mozgalmi útra terelésének vonásai és szörül háttérbe kezdeti irodalmi, kulturális ihletése. Az ünnepségek időpontját május végéről áthelyezik május elsejére, ezzel is jelezve, nem a nemzeti jelleget kell kihangsúlyozni, hanem az internacionalizmus értékeit. 1977-ben Újvári Sándor a Zala megyei Tanács elnöke a helikon résztvevőinek már a „fesztivál” sikereihez kíván szerencsét. Abban az évben harmadik alkalommal lett karnevál a keszthelyi Helikonból. Az országos diáknapi rendező városaihoz csatlakozott abban az évben Székesfehérvár is. Varga László – akkor a Zala megyei KISZ-bizottság első titkára, ma a Zala Megyei Önkormányzati Közgyűlés elnöke – a következő, 1979-es Helikoni Ünnepségeken már azt mondja: „Az értékes szellemi kulturális örökségre fogékony ifjúság már a KISZ zászlóbontásakor meglátta, magáénak vallotta és a kor kívánta tartalommal töltötte meg a nemes mozgalmat.”

Bakony Anna zalaegerszegi népművelő szerint: „Egy Helikon soha nem lehet ennyire szervezett, mert eltűnik belőle a romantika... Bízom abban, hogy valami más rendszer alakul ki... Ebben a rendszerben egy nagykanizsai sohasem tudja meg milyen egy sárospataki zongorista.”

Lángi Péter szakközépiskolai igazgatóhelyettes azt válaszolja a kérdező riporternek: Két Helikonon, az 1960-ason és az 1961-esen mint résztvevő voltam jelen. A keszthelyi Helikon már akkor is nagyon rangos rendezvénynek számított. Az akkori városi polgárság lázas izgalommal várta az egész Dunántúlról ide érkező diákokat. Örül annak, hogy az Országos Diáknapi mozgalmat az egész országra kiterjedt, sajnálja viszont, hogy a fesztiválok szerkesztett programjára nagyon kevés szereplő diák jut el. Ez a hetvenes években kialakult rendszer, a megyei előzsűrízésekkel és minősítésekkel, egy nagyszerű élménytől fosztotta meg a diáksereget.

Megújuló Helikoni Ünnepségek, régi tartalommal

4.2. Az 1992. évi Helikoni Ünnepségek

A politikai rendszerváltozás után a helyi újságban több cikk jelent meg, sürgetve a Helikoni Ünnepségek folytatását. Ezt egyformán kívánták az indítása körül annak idején bábáskodó és még életben maradt öregek, és maga a fiatalság is. Dr. Czoma László, a Helikon Kastélymúzeum igazgatója, országgyűlési képviselő volt a házigazdája annak az 1990 késő őszen összehívott előkészítő értekezletnek, amin dr. Szelestei Tamás polgármester elnökölt, és részt vettek mindazok, akik a múltban a Helikonnal foglalkoztak, részt vettek a fiatalok is. Nem minden meghívott lelkesedett az ünnepségek felújítási tervének hallatán. Sőt horribile dictu – kimondani is szörnyű – akadt olyan középiskolai igazgató, aki az érettségi vizsgákra való felkészülést látta veszélyeztetve a tavaszi Helikoni Ünnepségek miatt.

Vita alakult ki a rendezőbizottság összeállítása és az ünnepségre invitáló szöveg megfogalmazása körül. A régiek, akik a rendezésből az elmúlt évek során kiszorultak, most helyet követeltek maguknak, és régi meghívójuk elfogadását erőltették, a fiatalok érthetően a saját útjaikat akarták járni. Végül is a legöregebb résztvevő javaslatára úgy határoztak, hogy a rendezőbizottságot az i. j. kból állítják össze, s majd az új rendezők írják meg a meghívót. A rendezőbizottság elnöke Tar Ferenc muzeológus, a városi képviselőtestület kulturális bizottságának vezetője, titkára pedig Cséby Géza, a Goldmark Károly Művelődési Központ igazgatója lett. A bizottság tagjait a város középiskoláinak képviselőiből és egyéb kulturális intézmények fiataljaiból választották. Nem kerültek be a bizottságba az 1989-es, nagyon jól megrendezett ünnepségek kulcsemberei, akik kapcsolataik és összeköttetések birtokában sokat segíthettek volna az új rendezőgárdának. A szervezőmunka neheze így teljes egészében, mint már annyiszor, a művelődési központ szakértő gárdájára nehezedett.

Isky Zsolt az Újsági Szervezet vezetője bejelentette, hogy 1989-ből maradt 200.000 forint ellátmány és azt a következő Helikoni Ünnepség rendezésére felajánlotta.

Az első feladat a rendezéshez szükséges pénz megszerzése volt. Az előző évekből ismert összeg hét számjegyű volt. A felajánlott összeg elég volt az indításhoz, de csak az irodai kiadásokat, nyomtatványokat, levelezések költségeit fedezte. A várható szállás- és étellemezési költségek, még a város saját intézményeinél is, nagy mértékben megemelkedtek. Dr. Szelestei Tamás, a város polgármestere szívügyének tekintette a Helikoni Ünnepségek újraindítását és személyesen ellenőrizte az előkészítés munkáját és számon kért minden határidőbetolódást is.

Készségesen segített viszont, amikor az ő tekintélyére volt szükség valamilyen váratlan akadály leküzdéséhez.

Miután az alapelveket sikerült tisztázni, a rendezéshez szükséges pénz nagyrészt rendelkezésre állt, elküldhették – szerényen csak a három szomszédos megye középiskoláihoz – a legújabb kori Helikoni Ünnepekre invitáló meghívókat. Harminc iskola válaszolt igennel. Beneveztek 100 vers- és prózamondót, 77 szólóénekest, szólóhangszerest és kamaraegyüttest, egyéb kategóriában 33 jelentkező volt, 11 néptáncsoport, 2 népi zenekar és 13 szólótáncos kívánta összemérni tudását, 17 kórus és 4 diák színjátszó csoport zárta e rangos jelentkezési sort.

Az ünnepekre érkező diákok 112 oldalas ismertető füzetet kaptak. Dr. Szelestei Tamás polgármester köszöntője után a Festetics György gróf által 175 éve indított Helikoni Ünnepekről olvashattak ismertetést, valamint megismerkedhettek a XX. században rendezett ünnepélyekkel is.

A füzet 57. oldalán dr. Horváth József visszaemlékezésében újból említést tett az általa elsőnek ítélt felújításról, az 1957-es ünnepségről. Cikkében idéz a Balatoni Múzeumban található meghívó szövegéből is nyolc sort. Ennek első mondata: „Ez a nagyhatású jubileumi ünnepély döntően járult hozzá az iskolában már korábban érlelődő tervek megvalósításához...” A Balatoni Múzeumban végzett munkánk során mi is megszereztük az általa hivatkozott meghívó fénymásolatát, írtunk is erről az 1957-es eseményeknél, de sem a meghívón, sem máshol nem találtuk meg az általa idézett szöveget. Az ő ismertetésében szereplő idézet valószínűleg más forrásból származhatott. Ez a téves hivatkozás írásának értékéből azonban nem von le semmit, mert az a továbbiakban tényszerűen számol be az eseményekről. Elhelyezett ugyan benne egy kis „tűszúrást” is, leírja azt is, hogy a Nagyváthy János Mezőgazdasági Technikum, idézzük: „kávéházi beszélgetésből” kapott indítékból hasonló tervekkel foglalkozott.

A „Helikon Keszthely 1992.” Szerkesztője, az ismertető füzetke 85. oldalán közölte jelen tanulmány írójának írását is, abban leírta ennek a kávéháznak csúfolt beszélgetésnek és következményeinek valós történetét. Az általa leírt változat valódiságát igazolhatja az a tény is, hogy a két iskola vezetőségének megbeszélése után a felújítandó ünnepségsorozat nyitó rendezvényét nem a gimnáziumra, ami kézenfekvő lett volna, hanem a mezőgazdasági technikumra bízták.

Mindez ma már teljesen értelmetlen vita, kizárólag az érintettek hiúságát borzogatja. A való mégiscsak az, ahogyan már sokszor leírtuk: a Helikoni Ünnepek felújításának nem volt „szülőatyja”. A helikoni eszme lángja ott parázslott minden keszthelyi ifjú szívében és csak egy szikra kellett a lángra lobbantásához. Hogy ki csiholta azt a szikrát, az elmúlt negyven év alatt senkit sem érdekelt, s maga a csiholó személye még ma is ismeretlen, az is kellett legyen, nehogy „osztályidegen” származása miatt veszélyeztesse a Helikoni Ünnepeg-

sorozat várható sikereit. Ő maga, ha kérdezik, azt válaszolja, Edmond Rostand: Cyrano de Bergerac című darabjában a főhős búcsúszavaiból kiragadott idézetekkel: „... én mindig súgtam, s mindig hátul álltam...” „... szép volt Krisztián és bölcs Moliere...”

Mindezt, utolsó élő tanúként, csupán a történeti hűség kedvéért és ezúttal utoljára írtuk le, mert egy a lényeges: a keszthelyi Helikoni Ünnepeket ma is két évenként megrendezik és azok ma is országos jelentőségűek.

1992-ben csak diák előadó művészek szerepeltek, mert irodalmi művekre nem írtak ki pályázatot.

A Balázs Mária Éva szerkesztette Keszthely és Vidéke hetilap három számában is nagy terjedelemben hozott beszámolókat, tudósításokat. Az újságból értesülhettünk arról is, hogy Habsburg Ottó, az utolsó magyar trónörökös levélben mentette ki magát távolmaradása miatt és egyben üdvözölte az ünnepség résztvevőit. A meghívott zsűritagok névsora mutatta, hogy a rendezők a mércét magasra kívánták emelni. A vers- és prózamondóknál Bánffy György, Bayer Nagy Anna és Fodor András; a diákszínjátszóknál Szinetár Miklós, Takács Vera és Keszler Imre; a zenei előadóknál Mihály András, Fellegi Ádám, dr. Pilláry Endréné; folklór kategóriában a keszthelyi származású, valamikori helikonos Varga Zoltán, Botos József és Kneifel Imre; a kórusoknál Zámbo István, Mohayné Katanics Mária; az egyéb kategóriákban Bocz Jenő, Kovács Tünde, Fülöp Szilárd, Benkő László, Lerh István és Nagy Ákos voltak a zsűri tagjai.

A munkájukat nemcsak a megmérettetett versenyzők, hanem a kísérő tanárok is a legnagyobb elismerés hangján említették. Nem számítottak arra, hogy ezek az országos hírvételek annyi segítőkészséget tanúsítanak és annyi energiát fordítanak az előadók értékelésére. Egész életre szóló élményt jelentett diáknak és tanárának egyaránt például Bánffy György több órán át tartó összefoglalója, Szinetár Miklós kritikus és mégis jóindulatú tanácsainak sora, Mihály András emberséges és Fellegi Ádám derűs, oldott hangulatot teremtő, mégis bíráló, a további művészi munkát segítő előadása.

Az időjárás is ünnepi fénytel köszöntötte a megújulni készülő ország első Helikoni Ünnepeit. Hétára sütött a nap, amikor dr. Pálfi Dénes, a Zala Megyei Községi elnöke, az ünnepségek egyik védnöke, köszöntötte a Helikoni emlékmű előtt összegyűlt versenyző diákokat, tanáraikat és a város közönségét.

A Helikoni ünnepségek napjaira időzítették a Balatoni évad megnyitóját is.

Dr. Tarján Lászlóné államtitkár, dr. Czoma László múzeumigazgató, országgyűlési képviselő és dr. Szelestei Tamás polgármester is részt vettek a megnyitón. Motoros hajó vezette vitorlások konvoja tett tiszteletkört a Keszthelyi-öbölben, s menet közben a vezérhajóról ősi hagyományként megkoszorúzták a Balatont, engesztelésül nehogy sok áldozatot raboljon el a fürdőzők, a hajózők közül. Megjelent az ünnepségek rendezvényein dr. Festetics György herceg feleségével együtt.

Az 1921-ben megrendezett centenáriumi ünnepségek után ez volt az első alkalom, hogy a Georgikont alapító és a Helikoni Ünnepségeket megindító nagy Festetics György leszármazottja megjelent egy ilyen ünnepségen.

Az 1921-es ünnepségeken a rendezés munkáját megosztva végezték a Festetics hitbizomány és a város. A centenáriumi ünnepség után újabb háromnegyed századot kellett várni arra, hogy ismét a város vehesse kezébe a rendezés munkáját. Ezúttal azonban nem állt a rendezőbizottság mögött a hitbizomány ura mérhetetlen vagyoni lehetőségeivel. Az anyagi fedezet előteremtése nehéz feladatot jelentett, de sikerrel megoldották.

A rendezőbizottságnak még arra is volt gondja, hogy a város fiatalabb és élemedettebb korosztálya számára is lehetőséget biztosítson a versengésre. Ezúttal ugyan nem voltak vitorlás és úszó versenyek, de volt egy városon keresztül vezető kerékpárverseny és volt Keszthely–Hévíz–Keszthely útvonalon lebonyolított futóverseny.

A Helikoni Ünnepségek megindításának 175. évfordulója egybeesett az IGE (Írók Gazdasági Egyesülete) által Keszthelyen, 1932-ben rendezett ünnepségek 60. évfordulójával. A Hani alapítvány házában május 2-án ünnepi megemlékezést tartottak. Fodor András, Jókai Anna, Konrád György, Laczkó András, Monoszlóy Dezső, Tamás István, Varga József és Pete György szerepeltek ezen a meghívott műértő közönség előtt.

Az ünnepségek három napja bebizonyította, hogy a város egykori ura, gróf Festetics György által elvetett mag nem hullott köves talajra, az általa készített vetés egy és háromnegyed évszázad múlva is – ugyan kisebb-nagyobb kihagyásokkal – újabb és újabb terméseket növel.

A nagyszerű zsűri munkája alapján a harmadik nap délutánján a szabadtéri színpadon megtartott díjkiosztó záró ünnepségen sok díjat és jutalmat osztottak ki.

Az 1992. évi Helikoni Ünnepségek díjazottai:

Ének kategóriában *arany* fokozatú oklevelet nem adtak ki.

Ezüst fokozatot kapott Németh Krisztina nagykanizsai és Nagy Eszter zalaegerszegi diáklányok.

A szóló hangszeresek közül *arany* fokozatot kapott Kocsis Gergely keszthelyi, Kárász Péter nagykanizsai diák. *Ezüst* fokozatot Hertelendy Attila Keszthelyről és Albrecht Péter Zalaegerszegről. *Bronz* fokozatot kapott Pék Rita Keszthelyről.

A vers- és prózamondóknál *arany* fokozattal jutalmazták Négyessi Bernadettet Balatonfüredről, *ezüst* fokozatot kapott Vidák Vénusz Tapolcáról, *bronz* fokozat Lukács Andrea Keszthelyről.

A kamarazene kategóriában *arany* fokozatot vehetett át Kajos Zsuzsa, Török Eszter, Gyenge Mónika a zalaegerszegi Zrínyi gimnáziumból. *Ezüst* fokozatot a zsűri nem adott ki, *bronz* fokozatú minősítést kapott a tapolcai Kereskedelmi Ipari Szakmunkásképző Intézet rézfúvós sextettje.

A diákszínjátésszók közül *arany* fokozatot kapott a keszthelyi Vajda gimnázium „Szilánk” együttese. *Ezüst* fokozatban részesült a zalaegerszegi Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Szakközépiskola „Kapa-színpad” együttese, *bronz* fokozatot kapott a zalaegerszegi Ságvári gimnázium „Reflex Színpada”.

A kórusok és kamarakórusok versenyében *arany* fokozatot ért el a zalaegerszegi Zrínyi gimnázium vegyeskara és a nagykanizsai Batthyány gimnázium kamarakórusa, *ezüst* fokozatban részesült a balatonfüredi Lóczy gimnázium kórusa és a nagykanizsai Batthyány gimnázium kórusa, *bronz* fokozatot kapott a zalaegerszegi Deák szakközépiskola kórusa.

A néptánc kategóriában *arany* fokozatot a Nagyváthy János Mezőgazdasági Szakközépiskola táncsoportja ért el, *ezüst* fokozatot kapott a nagykanizsai Széchenyi Szakmunkás és Szakközépiskola táncsoportja, *bronz* fokozatban a fonyódi Mátyás király gimnázium táncsoportja részesült.

A könnyűzene kategória *arany* fokozatát a zalaegerszegi Kis Lorenzó rockegyüttes kapta, *ezüst* fokozatban a balatonfüredi Czingeráber Eszter, *bronz* fokozatban a zalaegerszegi Varga Ágnes részesült.

A Keszthely városa által felajánlott vándorserleget a zalaegerszegi Zrínyi gimnázium nyerte el, mert az összesítésben ők érték el a legmagasabb pontszámot. A serleget dr. Szelestei Tamás polgármester nyújtotta át a gimnázium egyik diákjának. (Végh Mária felvétele)

A díjkiosztó és gála közönsége (Végh Mária felvétele)

A mozgásművészeti kategóriában *arany* fokozatot kapott a sümegi Kisfaludy gimnázium, *ezüst* fokozatban részesült a zalaegerszegi Csány szakközépiskola, *bronz* fokozatban pedig Dubics Anett és Borsi Hajnalka a keszthelyi Vajda gimnáziumból.

A Keszthely városa által felajánlott vándorsерleget a zalaegerszegi Zrínyi gimnázium nyerte el. A serleget dr. Szelestei Tamás polgármester nyújtotta át a gimnázium egyik diákjának.

Ez az ünnepi aktus zárta az 1992. évi Helikoni Ünnepeket.

1992 három verőfényes napján ifjúsággal teltek meg újra a régi város utcái, ezeken a napokon valóban az ifjúságé volt Keszthely. 30 iskola 1500 diákja töltötte meg életvidámsággal, velük együtt ünnepelt a felvidéki Hidaskürt és az erdélyi Székelykeresztúr magyar nyelvű iskoláinak küldöttsége

Az 1992. évi Helikoni Ünnepek emlékérmé, Szabolcs Péter alkotása

és a városnak ajándékozott életvidámságért cserébe ők maguk is feltöltődtek ezer élménnyel, a magyar és az egyetemes kultúra kincseivel.

A város közönsége a versengés bemutatón kívül élvezhette a tapolcai bányász i júsági zenekar és a hohenschwangau-i zenekar térzenéit.

A város lakói büszkék lehetnek ezekre a szép napokra és elfelejthették a megelőző napokat, amikor a Helikoni emlékmű márvány tábláját két ízben is szétverték bár-bár kezek és a Csengey Dénes emlékére ültetett fát, a park más fáival együtt, derékba törték.

Emlékeztetéssé tette e napokat az is, hogy a város országgyűlési képviselője, dr. Czoma László az Országgyűlés következő ülésnapján, napirend előtti felszólalásában megemlékezett róluk, s többek között elmondta: „...az i júság készül a stafétabot átvételére. Tudja hol vannak a gyökerei, hol keresse azt a tiszta forrást, melyből merítve a nemzeti felemelkedést szolgálhatja.” Szavait azzal fejezte be: „A helikoni diákság seregszemléje legbiztatóbb jele az egészséges vetélkedésnek, a pártviszályoktól mentes társadalom újjáépítésének!”

*

1993. április 25-én zártuk le kéziratunk 1986 nyarán készített változatának az 1985., 1987., 1989. és 1992. évi Helikoni Ünnepségek adataival kiegészített átdolgozását.

1997-ben újból elővettük a munkát, hogy az 1994-ben és az 1996-ban rendezett ünnepségek adataival kiegészítve teljessé tegyük tanulmányunkat.

Korábban idéztük egy helikonos diáklány fájdalmas panaszát: Sajnos egy mai gimnazistalány életébe – a kétévenkénti rendezés miatt – legfeljebb két keszthelyi Helikon fér bele, pedig itt életre szóló élményekben lehet részünk.

A város első polgármesterének, dr. Szelestei Tamásnak is csak két ünnepség adatott ahhoz, hogy az általa is nagyra becsült és a város fejlődése számára is nagyon fontos ünnepségek előkészítésében szívvel-lélekkel részt vállalhasson és a rendezőgárda munkáját koordináló Goldmark Károly Művelődési Központ munkatársait elismerő szeretetével irányítsa.

S ezen a ponton meg kell szakítanunk beszámolónk írását, hogy írásunkkal is méltó emléket állíthassunk a művelődési központ már nem élő munkatársainak és elismerésünkről biztosíthassuk a ma is fáradtságot nem ismerő elszántsággal, elhivatottsággal rendelkező munkatársait azért a munkájukért, amit a keszthelyi Helikoni Ünnepségek rendezése közben elvégeztek, és ma is elvégeznek. Merényi Elemér igazgató és munkatársa, Gyetvay Ferenc áldozatos munkája nélkül soha nem jutott volna olyan nagy elismerésre a rendezvénysorozat. A rendezőbizottság – tudjuk – nem könnyű feladatok előtt áll a szervezéskor, 1961 óta a városi művelődési központ irányítja, végzi ezt a munkát.

A hadsereg munkáját a vezérkar irányítja és hajtja végre, a keszthelyi Goldmark Károly Művelődési Központ munkatársai képezik a város kulturális életének vezér-

karát. Ahhoz, hogy azt olyan szinten végezheték és ma is végzik, szükséges, hogy legalább olyan műveltségük, szakmai felkészültségük legyen, olyan fegyelmezetten, olyan munkabírással és olyan munkaakarással végezzék munkájukat, mint a katonáéknál a vezérkar tisztjei. Közülük a munka végzése közben már elhunytak emlékét őrizték meg ezek a sorok. A kultúra frontján ma harcban állókat pedig fényszerítsék olyan csillogóvá, hogy mindenkinek példát mutassanak.

4.3. Az 1994. évi Helikoni Ünnepségek

1994-ben „Helikon 1994 Keszthely” címmel újból megjelent az ismertető füzet, ezúttal már 3200 példányban. Az ünnepségek vetélkedőire benevezett 78 vers- és prózamondót az országosan ismert és kedvelt Bánffy György színművész, Bayer Nagy Anna és Kovács Tibor zsűritagok hallgatták meg, majd tartottak számukra szakmai tanácsadást.

A 64 hangszerszólístát, a 26 énekest és a 16 kamarazenekart Sziklay Erika és Gulyás István minősítették.

A 23 színjátszó csoportot Szinetár Miklós, Gabnai Katalin, Kerényi Miklós Gábor hallgatta meg és értékelte.

40 kórus teljesítményét Mohayné Katanics Mária és Csík Miklós kamagy zsűrizte.

102 résztvevője volt a néphagyományt őrző kategóriának, őket Tímár Sándor, Varga Zoltán és Halmos Béla figyelte és rangsorolta.

A könnyűzenei csoportban Varga József, Vikidál Gyula és Jeszenszky Endre voltak a zsűri tagjai; ők 63 bemutatót bíráltak el: 15 könnyűzenei együttest, 16 könnyűzenei szólót, 7 egyéb mutatványt, 14 mozgásművészeti csoportot és 11 szóló mozgásművészt.

*Az alkalomra megjelent kiadvány
borítója*

Molnár Jenő szobrászművész alkotta azt a bronzba öntött érmet, amit az arany fokozatú okleveles szereplőknek szántak ajándékkul (Felirata: HELIKONI ÜNNEPSÉGEK KESZTHELY 1994)

Az 1994. évi Helikoni ünnepségeknek nem volt nagy sajtóvisszhangja, nem mintha az újságírók nem találtak volna gyönyörködni valót a diákművészek előadásában, hanem mert a választás éve volt. Az 1994. május 6-i számában a Zalai Hírlap egy képet közölt Festetics Györgyről és 72 kurta sort az ünnepségekről. Valamivel többet szánt a Hévíz-Keszthely és Vidéke című helyi lap 1994. május 13-i számában az eseményeknek. Öt képet és két részben egy oldalnyit kitevő szöveges beszámolót, az első részt a címloldalon, a többi az ötödiken.

Május 5-én a Helikon emlékmű előtt volt az ünnepség megnyitója, dr. Festetics György herceg, az ünnepélyeket megindító nagy

Festetics György ükunokája olvasta fel megnyitóját. A herceg még nem beszélt tökéletesen magyarul és segítséget kért gondolatainak magyarosításához. Beszéde végén Cséby Géának és dr. Czoma Lászlónak megköszönte ezirányú segítségét. Szavait azzal zárta: „Beérte a XVIII. században ültetett fa gyümölcse.” A délután 13 órakor kezdődő versengéseken a vers- és prózamondók a moziban, a színjátszók a színházban, a könnyű műfaj művelői a Csokonai Művelődési Központban, a komoly zene művelői a zeneiskolában, a kórusok pedig a Balatoni Múzeumban léptek fel. Este a Csokonai ÁMK-ban Rock Színházi Koncert volt, s azzal egy időben a város polgármestere állófogadást adott a csoportokat vezető tanároknak, a zsűri tagjainak és a város kulturális élete képviselőinek. Pénteken folytatódtak a versengések a már ismert színhelyeken. Este a Balaton-parton, már hagyományos módon, a szereplő iskolakórusok egyesített kórusa Ivasivka Mátyás pécsi karnagy vezényletével szerepelt. Ivasivka karnagy 1965-ben írta be nevét – sajnos csak képletesen – a Helikoni Ünnepségek aranykönyvébe, amikor Kodály Zoltán reá bízta „Mohács” című oratóriuma helikoni ősbemutatójának vezényletét.

Sokszor keseregünk írásunk közben, hogy a Helikoni Ünnepségek dokumentációját, a beküldött pályaműveket nem sikerült megtalálnunk. Milyen értékeket őrizhetett volna meg az „Aranykönyv”, ha a rendezőknek eszükbe jutott volna megindítani és természetesen meg is őrizni.

A kórus fergeteges sikere után tűzijáték és utána Balaton-parti bál tette felejthetlenné az 1994-es Helikont.

Szombaton délelőtt a sportrendezvényeket bonyolították le. A kastélymúzeum tükörtermében a díjnyertes versenyzők ünnepi hangversenyt adtak versenytársaiknak és a város zeneértő közönségének. Délelőtt a szabadtéri színpadon is bemutató zajlott: „Tiéd a színpad” címmel a határainkon túlról érkezett vendégiskolák fiataljai szerepeltek. Délután a színpad a díjkiosztó ünnepségnek adott helyet. A nézőteret betöltő fiatalok nehezen viselték el a díjkiosztás kezdetének elhúzódását, amit a város polgármestere is nagy hibának tartott. A rendezők tehetetlenek voltak és egyúttal vétlenek is, mert az egyik csoport zsűrije nagyon nehezen és igen nagy késéssel tudta csak döntését meghozni.

Keszthely városa által alapított vándorserleget 1994-ben a pápai Türr István Gimnázium nyerte el. A serleget dr. Szelestei Tamás polgármester adta át.

Polgármesteri fogadás az 1994. évi Helikoni Ünnepségek alkalmából. Balról jobbra: Tar Ferenc történész, a rendezőbizottság elnöke, dr. Szelestei Tamás, Keszthely polgármestere, középen Gacsályi Ágnes, a Kereskedelmi és Hitelbank fiókjának igazgatója, dr. Czoma László országgyűlési képviselő, Cséby Géza, a Goldmark Károly Művelődési Központ igazgatója, a rendezőbizottság titkára (Végh Mária felvétele)

*Kötetlen beszélgetés a nyitó ünnepség után. Középen
Dr. Festetics György herceg (Végh Mária felvétele)*

Az 1994. évi Helikoni Ünnepségek díjazottai:

A néptánc kategória szóló táncosainak csoportjában *arany* oklevelet kapott Fischl Balázs és Szarka Renáta Keszthelyről, Derzsy Gábor és Miskey Tamás Győrből.

A hangszeres szólisták csoportjában a zalaegerszegi Zrínyi gimnázium népzenei együttese nyert.

A népdaléneklést Nemes Szilvia és Molnár Anna, a fonyódi gimnázium kettőse nyerte.

A néphagyomány művelőit értékelő zsűri a résztvevők nagy száma, avagy kiemelkedő teljesítménye miatt nehezen döntött, ez okozhatta az eredményhirdetés késedelmét is. A néptáncs csoportokat is két osztályba sorolták és mindkét osztályban több arany fokozatú oklevelet adtak ki.

A néptánc kamaraegyütteseknél a Lengyel Melinda, Lengyel Szabolcs, Szilágyi Enikő, Csombók Péter csornai gimnazistákból álló csoport és a nagykanizsai Zsigmondy-Winkler műszaki középiskola táncegyüttese kaptak *arany* oklevelet.

A néptánc nagyegyütteseknél három *arany* fokozatú oklevél talált gazdára: a tapolcai Batsányi gimnázium, a keszthelyi Nagyváthy szakközépiskola és a mohácsi Marek szakközépiskola táncs csoportjai nyújtottak egyaránt jó teljesítményt.

A könnyű műfaj szereplőit hat *arany* fokozatú oklevéllel tüntették ki. A mozgásművészeti csoportban a nagykanizsai Mező gimnázium csoportját, a könnyűzenei együtteseknél a zalaegerszegi Zrínyi gimnázium együttesét. A könnyűzenei szólistáknál Lukács Pétert a pápai Türr gimnáziumból, valamint Mahler Zitát a balatonfüredi Lóczy gimnáziumból értékelték *arany* fokozatú oklevéllel. A mozgásművészeti szólószámok kategóriájában Nagy Gabriellát, a Győri Balett Kísérleti

Szakközépiskola diákját hirdették ki nyertesnek. A könnyű műfaj egyéb csoportjában a veszprémi Vetési gimnázium ugrócsoportját jutalmazták *arany* fokozatú oklevéllel.

A komolyzenei kamarazenekarok közül a kaposvári Táncsics gimnázium fuvola duója, a szólóénekesek csoportjából Fodor Gabriella, a pápai Türr gimnázium énekes, a hangszeres szólisták közül Papp Dániel, a kaposvári Toldi gimnázium hegedű szólistája érdemelte ki az *arany* fokozatú oklevelet.

A vegyeskarok közül a pécsi Leőwey gimnázium vegyeskara, a női karok közül a pécsi Kodály gimnázium női kara, a kamarakórusok közül a pécsi Széchenyi gimnázium fiúkara szerzett *arany* fokozatú oklevelet.

A színjátszó csoportok között a győri Révay gimnázium színjátszói voltak a legjobbak.

A vers- és prózamondók között Halasi Adelaida, a veszprémi Vetési gimnázium tanulója lett az első.

Molnár Jenő szobrászművész alkotta azt a bronzba öntött érmet, amit az arany fokozatú okleveles szereplőknek szántak ajándékkul.

Korábban keveselltük a sajtóvisszhangot, mert a megnyitó napjáról csak pár sorban emlékezett meg a megyei sajtó.

A teljesség kedvéért be kell számolnunk arról is, hogy a Zalai Hírlap már az 1994. május 2-i számában is

Az 1958 évi Helikoni Ünnepek szervezői közül Takács Gyula, dr. Szabolcs András és dr. Sági Károly látható az 1994. évi Helikoni Ünnepek megnyitóján készült felvételen (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Ivasivka Mátyás pécsi karnagy, az ünnepség diszvendége vezényel az 1994. évi megnyitón. Ivasivka Mátyás karnagy 1965-ben írta be nevét – sajnos csak képletesen – a Helikoni Ünnepségek aranykönyvébe, amikor Kodály Zoltán rá bízta „Mohács” című oratóriuma helikoni ősbemutatójának vezénylését (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

foglalkozott az ünnepséggel, 5. oldalán „Hat megye diákrandevűja Keszthelyen” címmel.

Lokálpatrióta elfogultságom kevesellte az újság reagálását, s talán az is, hogy az előző években oldalszám foglalkozott az akkor még erősen irányított sajtó a Helikoni Ünnepségekkel. A Zalai Hírlap rövid beszámolóiban is kirajzolódik hogyan vélekedtek az 1994-es rendezvényekről a résztvevők. A május 7-i szám első oldalán „A nagy számok Helikonja” címmel számol be arról az újság, hogy 2400 diák érkezett Keszthelyre. A 3. oldalon a zsűritagokat szólaltatja meg. Varga Zoltán néptáncos, koreográfus mondta: „Fantasztikusan érezzük magunkat, de felvetődött bennünk a gondolat, hogy megérné ezt a csodálatos rendezvényt legközelebb másként csinálni. ... A rendezvény remek, a fiatalok szeretetre méltóak és tehetségesek, de szerintünk a Helikoni Ünnepek ma már többet érdemelnének ennél a három napnál.” A május 9-i szám 19. oldalán Drahos Béla zsűritag szerint: „Óriási öröm és meglepetés. Nem hittem volna, hogy ennyi fiatal foglalkozzék komolyzenével és mer vállalkozni arra, hogy a színpadra lépjen.”

Bánffy György megállapítja: „Sokkal színesebb és változatosabb volt a versválasztás... Az egésznek az általános színvonala lényegesen magasabb, mint két évvel ezelőtt. Kiugró, nagyszerű teljesítmények szerencsére nem születtek – ezt nem véletlenül mondom, mert nem szeretem, hogy ha az ilyen tiszta és szép versen-

gésre árnyék vetül úgy, hogy valaki a profizmus irányába hajt és ezzel a fiatal, nagy létszámú csapatnak a légkörét megkeserítheti.”

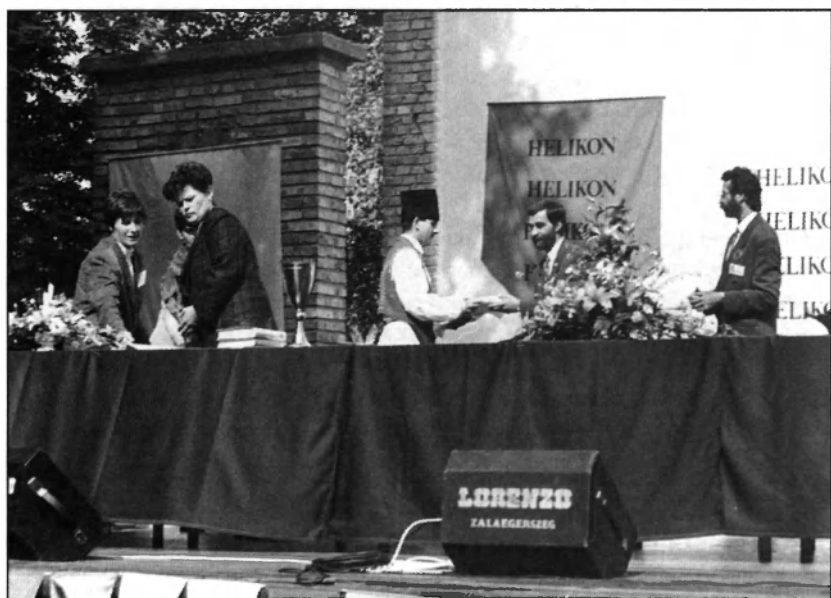
Szinetár Miklós színikritikus mondta: „Előzsűrizés nélkül ez a dolog nem megy, nagyon nagy a szóródás, egészen elsőrangú együttesek és rettenetesen gyenge színvonalúak vegyesen vannak a mezőnyben. ...Nem ízlésben, nem gondolatban, nem hozzáállásban van a baj, hanem szakmai minőségben.”

Bánffy Györgynek adnánk igazat, aki nem előzsűrizést kívánt: ő meghallgat minden versenyzőt, nagyon mélyrehatóan foglalkozik minden szereplővel és a kiválasztódást reábízza a kultúra jó értelemben vett „szabad piaci versenyére”, s boldogan mondhatja, ahogy mondotta is: „... az általános színvonal lényegesen magasabb, mint két évvel ezelőtt.” Ez a javulás már az ő munkájának eredménye is. A diákok és tanáraik is sokat tanultak az előző ünnepségen általa tartott végső értékelésen, igyekeztek a korábbiánál elfogadhatóbb teljesítményekkel jelentkezni.

A keszthelyi Helikoni Ünnepségek szellemi színvonalának emelése nem kirekesztéssel, hanem a teljesítmények áldozatos, hozzásegítő értékelésével emelhető a legmagasabbra.

A könnyű műfaj kategóriában versenyzők közönsége (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Az 1994. évi gála és díjkiosztás (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Varga Zoltán néptáncos, koreográfus két nappal előbbi nyilatkozatát a május 9-i lapszámban közöltekkel még fokozta, és megfogalmazta aggodalmait is: „Egyszerűen elragadó, ami itt ma történt. Tizenkét óra alatt száz valahány produkciót láttunk, melyeket egyszerűen képtelenség befogadni. A fellépések tömegéhez viszonyítva a kiosztható díj is kevés. ... A népdalnál már voltak gondok. Másrészt ez a műfaj akkor lesz művészet, ha a dal teljes egészében az előadóé, ha birtokba veszi és örömet szerez magának azzal, hogy énekel. Ennek ellenére ez a versengés is magas szintű volt, egyedül a hangszeres zenében nem leltünk senkit, aki »hűdejő« lett volna.”

Igen figyelemre méltó Varga Andornak a Zalai Hírlap 1994. május 10-i száma 5. oldalán megjelent glosszája. Már a címe is figyelemfelkeltő: „Helikont az ifjúsághoz!” Meglátása szerint az ifjúság három napos ünnepe alatt a felnőttek kezéből kisiklottak a dolgok. „Talán maguk sem gondoltak bele igazán, hogy mekkora rendezvényt is hoztak tető alá, a sokszor megfogalmazott magasztos célok – a kultúra és a magyarság – tán elnyomták azt a tényt, hogy a várost majd háromezer, tiszteletlen, szemtelen, szertelen fiatal lepte meg.

Ez a fiatalság csak a zsűri közelében kezelhető szép szavakkal, de ha lezárul fellépése föl-le záguld, s a felnőtt társadalom kulturált rétegénél meg nem engedhető

dolgokkal foglalkozik. A rendezők döntési helyzetben vannak, át kell gondolni, milyen Helikont is szeretnének. Csinálhatnak 96-ban ultra-komoly művészeti találkozót, de akkor legyen előválogatás, legyen rosta, s hívja Keszthelyre azt a néhány igazán profit, akik három rendezővel könnyen gardírozhatók. Vagy maradjon ez a grandiózus ünnep, ahol sokan kiállhatnak az amatőrség tisztaságával, a fiatalság bájjával – meg persze lendületével. Az idén ugyanis mintha a nagyon régi Helikonok szelleméhez szeretnék volna formálni az egybegyűlt ifjakat. Ez pedig nincsen jól.”

A glossza ki nem hangsúlyozott, de mégis kiolvasható alapgondolatával egyetértünk. Az 1957-es Muskátlí cukrászdai – szerénytelenséggel akár városunkban kultúrtörténeti jelentőségűnek nevezhető – kijelentésünk óta nem a kiváltságos, vájt fülű kultúrsznoboknak, hanem a magyar fiatalság egészének szerettük volna megrendezni a keszthelyi Helikoni Ünnepeket.

Az 1994-es ünnepek rendezését azonban másként láttuk és értékeljük, mint azt annak idején Varga Andor tette. A 14 tagból álló rendezőbizottság munkáját segítették a szereplő diákokat kísérő tanárok és az erre a célra beszervezett 100 diák is. Mivel a rendezőbizottság óvakodott a „túlrendezéstől”, láthatta a glosszairó szabadosabbnak a vidáman ünneplő fiatalokat. Az 1990-ben alakult rendezői gárda új szellemet hozott magával és semmi körülmények között nem akar a túlfegyelmezett régi Helikonokhoz hasonlítani.

4.4. Az 1996. évi Helikoni Ünnepek

A Dunántúl 9 megyéjéből 130 iskola 3000 diákja versengett már 14 kategóriában, ugyanis abban az évben irodalmi és képzőművészeti munkákra is pályázatot írtak ki. A Zalai Hírlap 1996. május 3-i számának 1. oldalán „Fellobbant a helikoni láng” címmel két képpel és 17 sorral, vastag betűkkel nyomtatva, az első lapon, egy képpel és 76 sorral a második lapon ismerteti az ünnepek nyitó napját. A következő számában több képpel és majdnem egy teljes oldalnyi szöveggel emlékezik meg az eseményekről. Megemlíti többek között, hogy egyedül Veszprémből 700 diák érkezett. Ezt igazolják a rendezőbizottság elnökének és titkárának visszaemlékezései is. A kisebb és távolabbi városok gimnáziumaiból kevesebben érkeztek, mint a közeli megyeszékhelyek nagyvárosaiból.

A legújabb kori Helikonokon 1992-ben csak a szomszédos három megyét, 1994-ben már hatot tudott a rendezőbizottság meghívni, s 1996-ra már vendégünk lehetett az egész Dunántúl. 1996. május 2-án a Helikoni emlékműnél dr. Kulcsár Péter polgármester köszöntötte ünnep résztvevőit. Dr. Festetics György herceg mondotta a nyitó beszédet és ezúttal már nem volt szüksége a „magyarító” segítségre. Szeretettel emlékezett az ünnepeket megindító híres őseire és dicsérte a hagyományait ápoló várost. Délután kezdődtek a vetélkedők, amik két napon át foglal-

*Az alkalomra megjelent kiadvány
borítója*

koztatták a felkért zsűri tagjait. Az ide érkezett diákok közül 106 vers- és prózamondó a moziban, 44 színjátszó együttes a roskadozó színház még ép klubtermében, 13 pedig a Helyőrségi Művelődési Központban; 88 komolyzenei jelentkező a zeneiskolában; 14 kamarakórus, 13 női kórus és a 11 vegyeskar a Balatoni Múzeumban, a 44 népdalénekes, 3 népzenei együttes és a 41 néptáncscsoport Hévízen az Illyés Gyula Általános Iskola sportsarnokában, 59 egyéb művészeti ágba tartozó résztvevő a Csokonai Általános Művelődési Központban lépett fel.

Abban az évben megváltozott a díjak odaítélésének rendszere is. E változásban közrejátszott az 1994-es záróünnepének időzavara is, amikor az egyik kategória bírálóbizottsága nem tudott időre elkészülni a nyertesek kiválasztásával. Három szintet állapítottak meg és a teljesítményt a szintek szerint díjazták arany, ezüst, vagy bronz elnevezésű oklevelekkel. Minden szinten több oklevelet is ki lehetett adni. Reméljük e díjazási rendszert

nem szánták lépcsőnek a múltban annyira megkritizált fesztiválódás felé. Vigasztaló, hogy – a rendezőbizottság titkára – Cséby Géza kijelentése szerint kategóriánként „a legjobbak legjobbjá” kapja majd műfajának fődíját.

A színjátszók csoportját a nagy létszám miatt kellett szétoasztani, 13 csoport a Helyőrségi Művelődési Központban mutatta be tudását.

Az ünnepségek második estjén a 38 kórus egyesített vegyeskara mutatkozott be a Balaton-parton, felejthetetlen élményt nyújtva a város polgárainak és az ide gyülekező 3000 dunántúli diáknak és kísérőiknek. I jú vendégeinek három napra ifjúvá varázsolják ősi városunkat, amelyik 1997-ben ünnepelte várossá válásának 750 évfordulóját. Joggal ünnepelhetné akár több ezer éves létét is, hiszen mióta Földünk e tájékán megjelent az ember és a vadon élő állatok nyomát követve kikaposta a több égtáj felé vezető ösvényeit, majd földrészeket átszelő útjait felépítette, kihasználta az itteni kereszteződéseket, illetve az azok által adott lehetősé-

geket. Előbb bizony csak rablásra, majd később, finomulva az erkölcsök, vámszedésnek álcázva, az úton járó kereskedőknek megsarcolására használja a lehetőségeket. Majd a római impérium ideje alatt „burgust” telepítenek ide, amit castellumnak is neveznek, a mai kastély helyén állt épülettől kaphatta városunk a nevét is. A római őrség által biztosított nyugalom ide vonzotta a kereskedőket, s máris felépült a város. Az első város településeit a népvándorlás viharai pusztították el oly nagy sikerrel, hogy már nem is emlékezünk voltára. Nyomára is csak nagy ritkán, közműépítések alkalmával bukkannak a régészek.

A történelem ősködéből azonban siessünk vissza a közelmúlthoz, ott nem ragadhatnak el ennyire fantáziánk vadul száguldó lovai, hiszen nyomtatott betűkre hivatkozhatunk. Ámbár ma azok sem szilárd támaszok már – olvashattuk ezen tanulmány sorai közt is –, mert hajlamosak az „irányított” emlékezésére.

A megkoszorúzott Helikoni emlékmű előtt Cséby Géza mondja el Dukai Takács Judit: Serkentés a magyar műzsákhöz című költeményét (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

1996-ban is Molnár Jenő szobrászművész alkotta azt a bronzba öntött érmet, amit az arany fokozatú okleveles szereplőknek szántak ajándékkul (Felirata: HELIKONI ÜNNEPSÉGEK KESZTHELY 1996)

adott és általános tanulságok levonásától sem tartózkodott. Hangsúlyozta a versválasztás fontosságát. Hiányolta a XIX. század verseit, például Vajda Jánoséit. Szerencsésnek mondotta az olyan választást, amikor a mű illik az előadó egyéniségéhez, alkatahoz, korához. Hangsúlyozta: a pódiumi szereplés más, mint a tanteremben való előadás. Szerinte, aki a színpadra lép, tolmácsolni egy költő, vagy író szavait, annak kötelessége arra törekedni, hogy a szavak el is jussanak a hallgatósághoz. A Bánffy György munkájáról írottakat zsűritársa, Bayer Nagy Anna a Versmondó című lap 1996 augusztusi számának 21. és 22. oldalán megjelent írásából kölcsönöztük. A cikk megérdemelné, hogy teljes terjedelmében idézzük. Cséby Géza irodalomtörténész mesélte, hogy egy ismeretlen soproni második gimnazista lány egy a zsűri tagjai előtt ismeretlen művet (Jancsó Ildikó Vég Borbála szentestéje) adott elő. „A mű pontos értelmezéssel, remek stílusérzéssel, hatásos szünetekkel, drámai hangulatának felidézésével tökéletes művészi élményt nyújtott. A második gimnazista soproni lány méltán és egyhangúlag nyerte el a verseny fődíját (Bayer Nagy Anna szövegéből)”. Az előadást követő döbbszent csend jelezte, hogy az lenyűgöző hatást gyakorolt a hallgatóságra. Majd olyan jelenet következett, amely páratlan a Helikonok történetében. Az idős, országos hírv színész, a szavalás és a szép magyar beszéd professzora odamegy a csitri leányhoz, letérdel hozzá és az akkor már zokogó soproni evangélikus gimnazista lánykának kézcsókkal köszöni meg az előadást.

A zsűri munkájáról már írtunk az 1994. évi dicséretesen magas színvonalú tevékenységüket értékelve. Külön kell foglalkoznunk Bánffy György színművész módszerével. Ő már harmadik alkalommal vezette a zsűri munkáját a vers- és prózamondók csoportjában. Minden alkalommal hihetetlen türelemmel hallgatta végig a versengők hosszú seregét. Mikor az értékelésre került sor – az utolsó széket is elfoglaló, sőt állva is szorongó hallgatóság előtt – egy versmondást tanító egyetemi előadásnak, vagy akár akadémiai székfoglalónak is beillő előadást tartott. Minden előadóval külön foglalkozott, személyre szóló bölcs tanácsokat

A hallgatóság bővülten figyelte az felejthetetlen jelenetet.

Amikor később azt kérdezték, mit érzett abban a pillanatban, amikor Bánffy hozzálépett, a kislány azt felelte: „egy ilyen pillanatért érdemes élni”.

Kálmánné Bodó Edit, a rendezőbizottság irodavezetője ehhez hozzátette: „és egy ilyen pillanatért érdemes vállalni a Helikoni Ünnepségek rendezésének rengeteg gondját, baját, munkáját és a miatta szenvedett álmatlan éjszakákat is.” Kálmánné szerint a mai fiatalság zöme nem léha, nem műveletlen, nem romlott és nem haszonleső. A mai fiatalság nyitott a szépség, a jóság, a művészet, a tudomány felé. A mi magyar fiatalságunk megérdemli, hogy a mai felnőttek, áldozatok vállalásával is, biztosítsák számukra az odavezető utakat. Ilyen utat jelentenek a keszthelyi Helikoni Ünnepségek. A mai rendezőbizottság már az induláskor azzal az elhatározással indult, hogy a Helikoni Ünnepségeket kivezeti a provinciálizmus felé vezető irányból és magas színvonalú, országos jelentőségű rendezvény-

A Helikoni emlékműnél dr. Festetics György herceg mondotta a nyitó beszédet és ezúttal már nem volt szüksége a „magyarító” segítségre (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Bánffy György értékeli a vers- és prózamondók teljesítményét (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

sorozattá fejleszti, nem engedve a regionalitás langyos fürdőjében kifulladásni. Jó gondolat volt már a kezdetekkor a bíráló bizottságok tagjait országosan elismert szakemberekből válogatni. Mihályi András, az operaház igazgatója, Fellegi Ádám zenetudós, Bánffy György színművész és a többi ugyancsak nagy hírű zsűritag ítélete biztosítja, hogy országszerte ismert és elfogadott lett az általuk kibocsátott arany fokozatú oklevél. Egy Duna-Tisza közötti város gimnáziuma már kérte: „Nem tudná-e a zsűri őket átvinni a Dunán, hogy ők is részt vehessenek a keszthelyi Helikonon.”

1996-ban is tehát a vers- és prózamondás bírálóbizottságát Bánffy György színművész vezette, tagja volt Kiss László, a Versmondók Országos Egyesületének titkára és Bayer Nagy Anna pedagógus.

A kategória nagydíját Danis Lidia a soproni Evangélikus gimnázium diákja nyerte el. Rajta kívül még 15-en kaptak arany fokozatú, 18-an ezüst fokozatú, 20-an bronz fokozatú oklevelet. Ez a közel 50%-os díjazotti szám nagyon jó eredmény.

A színjátszók bírálóbizottsága Tóth Zsuzsanna, a Magyar Művelődési Intézet munkatársa, Bérczes László zenekritikus és dr. Eleess Béla kritikus, valamint Kereszturi József, a Diákszínjátszók Szövetségének elnöke részvételével dolgozott. A kategória nagydíját a győri Révay gimnázium színjátszóinak ítélték az általuk

bemutatott két jelenetért. Rajtuk kívül még 8 fellépés kapott arany fokozatú, 8 ezüst fokozatú és 10 bronz fokozatú oklevelet.

A kórusokat dr. Baross Gábor, Berkesi Sándor és Mohayné Katanics Mária rangsorolta. Nagydíjat kapott a pécsi Ciszterci Rend Nagy Lajos Gimnázium vokál együttese, a pécsi Leőwey gimnázium női kara és a pécsi Széchenyi gimnázium vegyeskara. Rajtuk kívül még 5 kórus kapott arany fokozatú, 10 ezüst fokozatú és 8 bronz fokozatú diplomát.

A három nagydíjas együttes és az arany fokozatú okleveles kórusok közül még további kettő pécsi iskola azt jelzi, hogy a város zenei kultúrája igen magas. Vonatkozhatik ez az egész Dunántúlra, a benevezett 36 kórus közül 26 volt a díjazott.

Hangszeres szóló és kamarazene kategóriában Matuz István elnöklte alatt Falvai Sándor és Gábor József voltak a bírálók. Nagydíjat kapott Papp Dániel, a kaposvári Toldi gimnázium diákja, a marcali Berzsenyi gimnázium és a szombathelyi Kanizsai Dorottya gimnázium kamara együttese, rajtuk kívül még 13 arany fokozatú, 18 ezüst fokozatú és 20 bronz fokozatú oklevelet osztottak ki. A 87 benevezett előadásból 54 díjazása azt mutatja, hogy ennél a kategóriánál volt a legmagasabb a színvonal, vagy ebben a kategóriában működött a legmegértőbb zsűri.

Görög táncház a Csokonai ÁMK-ban (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

Az 1996. évi Helikoni Ünnepek rendezőbizottsága tagjainak csoportja balról jobbra: Kálmánné Bodó Edit ügyvivő, Cséby Géza titkár, Dombiné Mirolya Erzsébet kislányával, N. N., Sarkadi Szilvia, ifj. Bertalan Zoltán, Hardi Tamás, Kocsis Zsuzsa, Belovári József, Unger Mihályné, Tar Ferenc elnök (A Goldmark Károly Művelődési Központ fotógyűjteményéből)

A népdal, néptánc kategória dicsekedhetett a legnépesebb mezőnnyel. Tímár Sándor és Varga Zoltán koreográfusok, Halmos Béla zenekritikus 5 nagydíjat osztottak ki: Szabó Sándor és Vickó Péter szőlőtáncosok megosztva, a veszprémi ipari szakközépiskola és gimnázium, valamint a mohácsi Marek szakközépiskola ugyancsak megosztva. Osztatlan nagydíjat kapott a Székesfehérvári József Attila Gimnázium népdaléneke. Rajtuk kívül 13 arany fokozatú, 18 ezüst fokozatú és 17 bronz fokozatú oklevelet osztottak ki. E kategória zsűrizési gondjairól Varga Zoltán véleményét már leírtuk.

Az egyéb kategóriában Frenreisz Károly zeneszerző, Ungár Anikó bűvész, Jeszenszky Endre balettmester és Benkő László zenész voltak a zsűri tagjai. Mindössze 3 nagydíjat osztottak ki, az egyiket Somogyi Szilvia, a veszprémi Lovassy gimnázium diáklánya szőlőtáncáért, a másikat a balatonalmádi kéttannyelvű gimnázium Hajdú-Hal énekkettőse és a harmadikat a keszthelyi Xantia zenekamark, rajtuk kívül 12 arany fokozatú, 11 ezüst fokozatú és 9 bronz fokozatú érem talált gazdát.

Az 1996. évi Helikoni Ünnepségek díjazottjai

Vers- és prózamondás

Fődíjas Danis Lidia (soproni evangélikus gimnázium).

Különdíjasok Alsea Anita (nagyatádi Ady gimnázium), Biki Katalin (kaposvári Munkácsy gimnázium), Turbéli Bernadett (kaposvári Toldi gimnázium) és Üveges Andrea (pécsi református gimnázium).

Arany fokozatot kapott

Fodor Eszter (pápai Petőfi gimnázium), Gyurom Krisztina (pápai Türr gimnázium), Hámos László (esztergomi Hell szakközépiskola), Kádár Miklós (pápai református gimnázium), Martényi Melitta (pécsi Leőwey gimnázium), Rózsa Beáta (veszprémi Lovassy gimnázium), Ragasits Aliz (keszthelyi Vajda gimnázium), Soponyai Dóra (pécsi Babits gimnázium), Szántó Sándor (paksi Vak Bottyán gimnázium), Szakács Izabella (pápai Acsády szakközépiskola), Varga Attila (nagykanizsai Széchenyi szakközépiskola).

Ezüst fokozatot nyertek

Gragger Zita (győri Bercsényi gimnázium), Horváth Nóra (szombathelyi Kanizsai Dorottya gimnázium), Jakus László (győri Rejtő szakközépiskola), Kelemen Orsolya (siófoki Perczel gimnázium), Klepe Anita (tapolcai szakközépiskola), Marton Ildikó (nagykanizsai Batthyány gimnázium), Polgár Eszter (ajkai Bánki szakközépiskola), Pottyondy Nóra (győri Révai gimnázium), Sófalvi Katalin (székesfehérvári József Attila gimnázium), Schenck Ágnes (tatai Eötvös gimnázium), Szluka Bernadett (székesfehérvári Vasvári gimnázium), Wettstein Tamás (zalaegerszegi Báthory szakközépiskola).

Bronz fokozatot nyertek

Bánkuti Gábor (pécsi Széchenyi gimnázium), Balogh József (balatonboglári Mathias szakközépiskola), Cseh Georgina (győri Kazinczy gimnázium), Czelleng Brigitta (pápai Batthyány szakközépiskola), Fehér Gábor Gergő (pécsi Nagy Lajos gimnázium), Fun Mónika (győri Kossuth szakközépiskola), Fűsz Mónika (kaposvári Táncsics gimnázium), Heiter Róbert (veszprémi Táncsics szakközépiskola), Holics Szilvia (veszprémi ipari szakközépiskola és gimnázium), Huszár Ildikó (mosonmagyaróvári piarista gimnázium), Káldi Mariann (veszprémi Vetési gimnázium), Kocsis Orsolya (hévízi Bibó gimnázium), Papp Sára (tatai Talentum gimnázium), Salamon Tímea (nagykanizsai Zsigmondi szakközépiskola), Szekrényes Zita (balatonfüredi Széchenyi szakközépiskola), Szontágh László (pécsi Kodály gimnázium), Tarsoly Eszter (zalaegerszegi Zrínyi gimnázium), Végh József (hévízi Bibó gimnázium), Vajda Edit (pápai Jókai szakközépiskola), Wayda Veronika (zalaegerszegi Zrínyi gimnázium).

Színjátszók

Fődíjban részesült a győri Révai gimnázium.

Arany fokozatot kapott a pécsi Széchenyi gimnázium III.E. osztálya.

Egyéni játékáért *különdíjat* kapott Kiss Péter (székesfehérvári Vasvári gimnázium és Pap Lujza (ajkai Bánki ipari szakközépiskola).

Egyéni játékáért *arany* fokozatot kapott

Csepély Balázs (veszprémi ipari szakközépiskola), Liszits Ágnes (székesfehérvári Vasvári gimnázium), Pálfay Andrea (győri Révai gimnázium), Varju Nándor (győri Révai gimnázium).

Ezüst fokozatot kapott a balatonalmádi kéttannyelvű gimnázium, a győri Jedlik szakközépiskola, a pápai Türr gimnázium, a paksi Energetikai szakközépiskola, a székesfehérvári Teleki gimnázium, a székesfehérvári Vasvári gimnázium, a szombathelyi Szentgyörgyi gimnázium, a veszprémi Tancsics gimnázium.

Bronz fokozatot nyertek az ajkai Bánki Donát szakközépiskola, az esztergomi Temesvári gimnázium, a győri Bercsényi szakközépiskola, a győri Krúdy gimnázium, a pápai Batthyány szakközépiskola, a pécsi 500 sz. szakközépiskola, a pécsi Tási gimnázium, a sárbogárdi Petőfi gimnázium, a székesfehérvári József Attila gimnázium és a veszprémi Lovassy gimnázium.

Kórusok

A *fődíjat* megosztották a pécsi Nagy Lajos gimnázium férfi vokálegyüttese, a pécsi Leőwey gimnázium női kara és a pécsi Széchenyi gimnázium vegyeskara között.

Arany fokozatot kapott a dunaújvárosi Széchenyi gimnázium kamarakórusa, a pécsi Leőwey gimnázium vegyeskara, a pécsi Nagy Lajos gimnázium női kara, a székesfehérvári Vasvári Pál gimnázium kamarakórusa és a veszprémi Lovassy gimnázium kamarakórusa.

A Bárdos Lajos Társaság *különdíját* a veszprémi Lovassy gimnázium vegyeskara és a soproni evangélikus gimnázium vegyeskara kapta.

Ezüst fokozatot kapott a balatonfüredi Lóczy gimnázium vegyeskara, a balatonfüredi Lóczy gimnázium kamarakórusa, az esztergomi Dobó gimnázium női kara, a soproni Berzsenyi gimnázium vegyeskara, a székesfehérvári József Attila gimnázium női kara, a tatabányai Bárdos gimnázium vegyeskara, a veszprémi Lovassy gimnázium vegyeskara, a veszprémi Vetési gimnázium vegyeskara, a zalaegerszegi Deák gimnázium női kara és a zalaegerszegi Zrínyi gimnázium vegyeskara.

Bronz fokozatot kapott az ajkai Bródy gimnázium kamarakórusa, a balatonalmádi gimnázium női kara, a balatonalmádi kétnyelvű gimnázium kamarakórusa, a dunaujvárosi Széchenyi gimnázium vegyeskara, a keszthelyi Vajda gimnázium kamarakórusa, a mohácsi Kisfaludy gimnázium kamarakórusa, a tatabányai Árpád gimnázium kamarakórusa és a veszprémi Vetési gimnázium kamarakórusa.

Hangszeres szóló előadók

A fődíjat Papp Dániel (kaposvári Toldi gimnázium) kapta.

Arany minősítést kapott

Cartoletti Emerita (székesfehérvári Vasvári gimnázium), Göcző Anita (paksi energetikai szakközépiskola), Hajdú Melinda (balatonalmádi kéttannyelvű gimnázium), Lakatos Éva (székesfehérvári József Attila gimnázium), Mihalics János (siófoki Perczel gimnázium), Tóth Anikó (keszthelyi Nagyváthy szakközépiskola), Tóth Viktor (szekszárdi Ady középiskola) és Tóth Zoltán (siófoki 523 ipari szakközépiskola), Turbék Bernadett (kaposvári Táncsics gimnázium).

Ezüst minősítést kapott Bíró Angéla (kaposvári Munkácsy gimnázium), Börcsök Réka (pécsi Kodály gimnázium), Demkó László (pécsi Janus Pannonius gimnázium), Hakli Tünde (marcali Berzsenyi gimnázium), Kőműves Kinga (keszthelyi közgazdasági szakközépiskola), Mátyás István (zalaegerszegi Zrínyi gimnázium), Nagy Boglárka (veszprémi Lovassy gimnázium), Puskás Péter (kaposvári Csokonai gimnázium), Rigó Mariann (nagykanizsai Batthyány gimnázium), Rompos Patricia (balatonfüredi Lóczy gimnázium), Szabó Gabriella (pécsi Leőwey gimnázium), Tamás Georgina (szombathelyi Kanizsai Dorottya gimnázium) és Tax Zoltán (veszprémi ipari szakközépiskola).

Bronz fokozatot nyertek

Antal Zsuzsanna (pápai református kollégium), Bögyös István (székesfehérvári József Attila gimnázium), Horváth Zoltán keszthelyi Vajda gimnázium), Imre Alíz (keszthelyi Vajda gimnázium), Nagy Enikő (tapolcai Batsányi gimnázium), Pod-

horszky Gábor (zalaegerszegi Ságvári gimnázium), Rajnai Judit (balatonalmádi kétnyelvű gimnázium), Salzer Erika (mosonmagyaróvári piarista gimnázium), Somodari Gergely (veszprémi közgazdasági szakközépiskola), Vajda Emese (soproni evangélikus gimnázium), Vasas Mónika (keszthelyi Vajda gimnázium), Velegi Dániel (veszprémi közgazdasági szakközépiskola) és Zrinyi András (győri Deák szakközépiskola).

Kamarazenekarok

Amegosztott *fődíjat* a Kárpáti–Vörös–Csoba (marcali Berzsenyi gimnázium) és Tamás–Cziczér–Handler–Pálkövi (szombathelyi Kanizsai Orsolya gimnázium) összetételű zenekar kapta.

Arany minősítést kapott az Ütő Együttes (marcali szakközépiskola), a Borbély–Zalavári (veszprémi Lovassy gimnázium), a Sziklay–Fertály–Kusz (kaposvári Munkácsy gimnázium) és a Tax–Reizinger (veszprémi ipari szakközépiskola) alkotta együttes.

Ezüst minősítést a következők kaptak: Blockflöte együttes (hévízi Bibó gimnázium), Quartette (balatonfüredi Lóczy gimnázium), Quartette (kaposvári Toldi gimnázium), Quintette (pécsi Babits gimnázium) és a Varga–Vasas páros (keszthelyi Vajda gimnázium).

Bronz minősítést nyertek

Bacska Vanda – Hakli Tünde (fonyódi Mátyás király gimnázium), Fekete–Móricz (sárbogárdi Petőfi gimnázium), Kamara együttes (tatabányai Árpád gimnázium), Pethő–Barsi (tatai Eötvös gimnázium), Pfiffer–Tóth (székesfehérvári Vasvári gimnázium), Ságváry–Véghelyi–Rigó (nagykanizsai Batthyány gimnázium) és Vonós együttes (keszthelyi Vajda gimnázium).

Népdal, népzene és néptánc csoport

Fődíjat kapott:

Marék táncszócsport (néptánc) (mohácsi Marék szakközépiskola), Meggyfahéj együttes (népzene) (székesfehérvári József Attila gimnázium), Raksányi Boglárka (népdal) (pápai Türr gimnázium), Táncszócsport (néptánc) (veszprémi ipari szakközépiskola és gimnázium) és Viczkó Péter szólótánc (dunaújvárosi Széchenyi gimnázium).

Arany minősítést nyert

Balázs Izolda (ének) (kaposvári Toldi gimnázium), Fitos Dezső (szólótánc) (zalaegerszegi Zrínyi gimnázium), Forgács Zsuzsanna (ének) (váraplotai Faller szakiskola), Gál Gergely–Bokor Attila kettős (székesfehérvári József Attila gimnázium), Horváth Kata (ének) (székesfehérvári Vasvári gimnázium), Kemenesaljai együttes (celldömölki Műv. Központ), Lancsák Eszter (ének) (nagykanizsai Batthyány gimnázium), Maknics Dóra (ének) (tatai Eötvös gimnázium), Marosvölgyi Ágnes (ének) (tatabányai Talentum gimnázium), Néptánc együttes (pécsi Miroslav Krleža gimnázium), Néptánc együttes (székesfehérvári Vasvári Pál gimnázium), Szabó Lilla (ének) (győri Révai gimnázium), Szabó Sándor (szólótánc) (veszprémi közgazdasági szakközépiskola) és Szigligeti Gábor (szólótánc) (veszprémi ipari szakközépiskola és gimnázium).

Ezüst minősítést nyertek

Boda Tamás–Lenkey Gábor (néptánc kettős) (szekszárdi szakközépiskola), Bogdán Gergely (néptánc szóló) (kaposvári Munkácsi gimnázium), Citerazenekar (keszthelyi Nagyváthy szakközépiskola), Deésy Gábor–Miskey Tamás kettős (győri Bercsényi szakközépiskola), Filákovity Dusán–Kollár Ákos (néptánc kettős) (pécsi Miroslav Krleža gimnázium), Horváth Miklós–Vándorfi Viktória (néptánc kettős) (veszprémi Lovassy gimnázium), Kertai László (népdal) (győri Bercsényi szakközépiskola), Kovács Eszter (népdal) (veszprémi Lovassy gimnázium), Novák Henrietta (népdal) (győri Jedlik szakközépiskola), Szekeres Réka (népdal) (székesfehérvári Tóparti gimnázium), Szerefi Ilona (népdal) (pécsi református gimnázium), Táncegyüttes (keszthelyi Nagyváthy szakközépiskola), Táncegyüttes (veszprémi Lovassy gimnázium), Táncegyüttes (zalaegerszegi Zrínyi gimnázium), Vajda Andrea (népdal) (kaposvári Munkácsi gimnázium), Vass Gábor (szólótánc) (celldömölki Műv. Központ), Vikár Béla (népdal) (barcsi Széchenyi gimnázium) és Volek László–Kovács Krisztián–Marosvölgyi Csaba (ajkai Bródy gimnázium).

Bronz minősítést szereztek:

Énekegyüttes (népdal) (mohácsi Marek gimnázium), Bality Livia–Kovács Tímea–Szalai Jandanka (népdal) (pécsi Krleža gimnázium), Csirke Anna (népdal) (pécsi Babits gimnázium), Emresz Kornélia (népdal) (keszthelyi Vajda gimnázium), Héhn Katalin–Molnár Brigitta (népdal) (veszprémi Vetési gimnázium), Kéti Katalin (népdal) (celldömölki kemenesaljai Műv. Ház.), Kelemen Enikő (népdal) (soproni evangélikus gimnázium), Kovács György–Halmai Gergely (néptánc) (szekszárdi gimnázium), Ments Orsolya (mosonmagyaróvári piarista gimnázium), Nagy Anita (népdal) (pécsi Leőwey gimnázium), Strázsai Julianna (keszthelyi Vajda gimnázium), Sziranszki Krisztián (népi hangszer) (veszprémi táncsics gimnázium), Táncsoport (gyöngyi Tolnai gimnázium), Táncsoport (néptánc) (fonyódi Mátyás

király gimnázium), Táncsoport néptánc (tatai Talentum gimnázium), Unger Viola (népdal) (soproni Széchenyi gimnázium), Volek László–Kovács Krisztián–Molnár Vera–Meinczinger Renáta (néptánc) (ajkai Bródy gimnázium).

Egyéb csoportban minősítést nyertek

Fődíjban részesült a Hajdú–Hal (énekkettős) (balatonalmádi kéttannyelvű gimnázium), Somogyi Szilvia (szólótánc) (veszprémi Lovassy gimnázium) és a Xantia Zenekar (keszthelyi műszaki szakközépiskola).

Arany minősítést kapot

Horváth Nóra (szonon) (győri Deák szakközépiskola), Justin–Nyakai–Somogyi–Solymos–Bartalos–Barsi (énekegyüttes) (győri Révai gimnázium), Mammouth trió (jazz) (fonyódi Mátyás gimnázium), Musical táncsoport (hévízi Bibó gimnázium), Paródiacsoport (pécsi Széchenyi gimnázium), Szarka Eszter (szólóénekes) (tapolcai Batsányi gimnázium), Társastáncsoport (zalaegerszegi Zrínyi gimnázium), Zaj együttes (zalaszentgróti Béri–Balogh gimnázium).

Ezüst minősítést nyertek

Elmaradó rendező (zenekar) (dunaújvárosi Széchenyi gimnázium), Gula torna csoport (keszthelyi Nagyváthy szakközépiskola), Herczeg Imre–Zentai Csaba (kaposvári Rippl–Rónay gimnázium), Kikerics színjátszók (musical) (kőszegi szakközépiskola), Krajczár Péter (akrobatika) (zalaegerszegi Ságvári gimnázium), Light zenekar (nagykanizsai Cserhádi szakközépiskola), Nánásy Regina (szonon) (kaposvári Munkácsi gimnázium), Nagy Krisztina (szonon) (siófoki Perczel gimnázium), Táncsoport (füzfőgyártelepi irányítástechnika szakközépiskola), Táncstúdió (Keszthely–Hévíz gimnázium),

Bronz minősítést nyertek

Demalgond csoport (techno) (tabi Rudnai szakközépiskola), Endrődi Márta (zene) (győri Kossuth szakközépiskola), Gimnasztika csoport (veszprémi közgazdasági szakközépiskola), November Trió zenekar (zalaegerszegi Ganz szakközépiskola), Pírka Kornélia (ének) (nagykanizsai Széchenyi gimnázium), Szabó Siklódi Lia (ének) (nagykanizsai Batthyány gimnázium), Szelektív műértők zenekar (pécsi Kodály gimnázium), Táncparódia csoport (pápai Jókai szakközépiskola), Táncstúdió (csoportos tánc) (hévízi Bibó gimnázium).

Helytörténeti adatkeresésünk során keserűen tapasztaltuk, hogy városunk írott történelmének dokumentumai közül milyen sok semmisült meg és ami szerencsésen megmaradt, hány felé sodródott széjjel. Az 1958-as első diákok számára rendezett ünnepség dokumentációján kívül alig található felhasználható anyag.

A múlt értékeinek megőrzése legalább olyan fontos feladat, mint a jövő tervezése.

A Helikon Kastélymúzeum könyvtárát látnánk legalkalmasabbnak arra, hogy a helikoni anyagot, illetve annak még fellelhető részét felkutassa, rendszerezze és megőrizze. Ennek a könyvtárnak vannak megfelelő helyiségei és képzett alkalmazottai e nagy feladat megoldására. Arról nem is beszélve, hogy épületéből indult ki 180 éve ez a ma már nagyon rangos rendezvénysorozat. Ennek a kérdéskörnek kutatói elsősorban itt Keszthelyen és a kastélyban fogják keresni az erre vonatkozó anyagot. A Goldmark Károly Művelődési Központ dolgozói pedig nagy felelősségtől szabadulnak meg az anyag átadásával.

Harminckilenc éve figyeljük a legújabb kori Helikoni Ünnepeket. Régen megfogalmazódott bennünk az a kérdés: „Kié a Helikon?” Azt természetesen tudjuk, hogy a Görögországban található 1749 méter magas, erdős völgyes és vizekben gazdag hegylánc, a hitrege szerint Apolló isten és a múzsák lakhelye. Azt is tudjuk, hogy a keszthelyi Helikon park nappal a város polgáraié és éjszakánként gyakran a romboló „vandáloké” – ezúttal nem a Róma műkincseit pusztító népre gondolunk, hanem azokra az emberekre, akik a Helikoni emlékmű és a park fáinak pusztításáért érdemlik ki ezt a jelzőt.

Bennünket az érdekel, hogy az a Helikon kié, ahová a nagy Festetics György akarta vezetni a magyar fiatalságot. Ez volna hát a teljes felelet, hogy a fiatalságé?

Tallózik céduláim között, 1981-ről található egy „Helikon 1982” című füzetből kiírt anyag. Emeljünk ki abból most pár mondatot: „...ez a fesztivál a miénk, értünk és nekünk szervezték...” mondta akkor egy diák résztvevő. Búcsúzó szavai egy másik diáknak: „Jó volt együtt lenni, izgulva felállni a színpadra és megkönynyebbülni, boldogan jönni le a közönség tapsa mellett. Jó volt együtt táncolni a táncházban, szorongani az ebédlőben, közönségként izgulni a többiek sikeréért. ...Jó volt tudni, hogy adunk: gondolatokat, példákat, élményeket, s érezni, hogy kapunk is: elismerést, gondolatokat, példákat.” A harmadik diák tömören csak annyit nyilatkozott: „A mércét emelni kell!”

Az 1984-es Főiskolai Helikonon dr. Horváth József nagyon átgondolt beszédében így nyilatkozott. „Az ősi Helikon emlékeit felújító új Helikon az ifjúság Helikonja, a maga negyedszázados múltjával ma már történelemmé vált. Azzá avatta azt a nagy íróink őszinte elismerése mellett a helikoni ifjúság lelkesedése és tettekeszsége a kultúráért, a művészetekért, a szépért, a jóért, a nemes emberi eszményekért, az igazi szocialista humánumért!”

Ugorjunk most 13 évet, mit is mondott 1994-ben egy helikonos lóczyista diáklány? „Jelenleg nincs az országban ehhez hasonló kórustalálkozó!” Ugyancsak egy diáklány számol be a riporternek a felkészülés fáradalmairól, a színpadra lépés jótékony stresszhatásáról, s ezzel végzi: „Már csak a buli miatt is érdemes helikonosnak lenni Keszthelyen!”

Még egyszer megkérdezhetjük: „Ez volna hát a teljes felelet?”

1981-be visszatérve olvashatjuk Magyar Katalin budapesti kaffkás diáklány nyilatkozatát; s azt olvasva rá kell jönnünk, hogy a feltett kérdésre nem így teljes a válasz. Ő már akkor sajnálta a helybelieket, akik nem tudhatták, hol mit lehet látni s megkérdezte a riportert: „Nem lehetett volna legalább részletes szórólapokat nyomtatni? Legalább ezzel kellett volna megköszönni a városnak, s lakóinak a szíves vendéglátást!” Igen, ezzel válik teljessé a felelet: az új Helikon a fiatalságé, akik felkeresik Keszthely városát, de a város polgárai is, akik szeretettel fogadják be őket.”

Kálmánné Bodó Edit igen lelkesen emlékezik a város vállalkozóira, polgáira, akik készpénzadományaikkal és pályadíjként felajánlott ajándékaikkal igen nagy mértékben járultak hozzá az 1992-es, 1994-es és az 1996-os Helikoni Ünnepségek sikeres megrendezéséhez.

Engedtessek meg nekünk, hogy eddig leírt annyi elismerő mondatunk után, csatlakozzunk Magyar Katalin 1981-es diáklány finoman megfogalmazott kritikájához. Az utóbbi évek Helikoni Ünnepségein hiányoltuk a város polgárainak azt a lelkes tömegét, amelyik 1909-ben a vidéki újságírók Helikon városába érkezésekor a mólónál kivirágosított csónakokkal és olyan nagy tömegben lepték el a Balatonpartot, hogy sétálni sem lehetett az este, és késő éjszakáig az újságírókkal ünnepeltek. Hiányoltuk az 1921-es Helikoni Ünnepségeken megjelent közönséget, nemcsak a csendőr kordonon belülieket, hanem a kívülrekedtek sokaságát, akik már a deklamálást sem hallhatták és mégis kitartottak. Kitartottak amíg meg nem simogathatták saját kezeikkel az akkor felavatott emlékmű köveit, amit magukénak éreztek és tudtak, majd sikeresen meg is őriztek 1945-ig. Nem neveznék a város polgárainak azokat, akik elrendelték és véghezvitették márványtáblájának szét-törését.

Hiányoltuk azokat, akik az 1958-as felújításkori záróünnepség szabadtéri színpadán megtartott díjkiosztáson megtöltötték a nézőteret, akkor a város polgárai szívesen áldozták erre az estéjüket. Igaz, akkor még nem volt minden házban televízió.

Ha visszaemlékezünk az utóbbi évek Helikoni Ünnepségeinek nyitó ünnepségeire, avagy a díjkiosztókra, könnyen megszámlálhatjuk az azokon résztvevő keszthelyi polgárok számát. A város polgárai megérdemelnék, hogy időben és megfelelő módon értesülhessenek arról: mit, mikor és hol láthatnak a diákok versengéseiből.

Egy vajdás, tehát saját nevelésű diáklány mondotta a riporternek: „Büszke vagyok magunkra, arra, hogy meg van szervezve a dolog, de nem érzem, hogy az egész

város a Helikon lázában égne. ...És jó lett volna az is, ha összehívják az egész bandát, hogy közvetlenül érezzék az egészet, hogy mi az, hogy Helikon!” Ez a nyilatkozat 1964-ben hangzott el.

Írtunk már arról, távol áll tőlünk az a gondolat, hogy az ifjúság ünnepét turisztikai, idegenforgalmi érdekek kiszolgálójává tegyük, de azért nem kellene elhallgatni azt, hogy városunkban kétévenként ilyen program is látható.

*

Munkánk végére értünk. Most illene pár mélyen szántó mondattal zárni szerény művünket. Meg kellene köszönni mindenkinek az adatok összegyűjtéséhez nyújtott segítséget. Lehetne írunk kéziratunk kalandos útjáról, elveszéséről, többszöri újraírásáról, mellékleteinek pótolhatatlan pusztulásáról.

Adósak vagyunk még a rendezők névsorával is, de eleve aggódunk leírni, mert tudjuk, hogy a munkánk által megismerhetők megérdemlik életükben, holtukban neveik megőrzését, de hányan vannak azok, akik igen nagy lelkesedéssel végezték rendezési munkájukat, de neveik kiestek agyunkból és már visszakeresni sincs idő az akkori újságokban.

Munkánk nem teljes értékű, nagyon sok adat hiányzik. Tudjuk, hogy az 1959-től 1975 közötti anyag egy része valahol lappang, megpróbáltuk megszerezni, de nem sikerült. Bízunk abban, hogy az 1975-89 közötti valamelyik megyei KISZ-bizottság iratai között hányódik, bízunk abban, hogy egyszer az is előkerül. Akkor lehet majd hézagmentesen feldolgozni témánkat.

Reméljük, hogy ezek a sorok is tudnak majd segítséget nyújtani a kérdés jövőbeni kutatóinak.

Éljen, virágozzék és legyen örökké az ifjúság városa Keszthely, ez az ősrégi város!

Felhasznált irodalom

Bontz József: Keszthely város monográfiája

Keszthely 1896

Chalupka Rezső: A keszthelyi Helikon 1921-ben

Székesfehérvár 1922.

Csanády Gyula: Emlékkönyv a Georgikon alapításának 100. Évfordulójára.

Keszthely. 1897.

Cséby Géza: A Balatoni Íróhét 50. Évfordulójának emlékülése 1932–1982.

Keszthely, 1983.

- Cséby Géza: Három Helikon
Horizont (Veszprém) 1989/3.
- Cséby Géza: Dukai Takács Judit kéziratos versfüzetei
Zalai Gyűjtemény 31. Zalaegerszeg 1990.
- Deininger Imre: A keszthelyi m. kir. Mezőgazdasági Tanintézet (1865–1885)
évkönyve az itt fennálló Georgikon (1797–1848) rövid történeti
vázlatával. Keszthely 1885.
- Élet és Irodalom 1962. július 2-i számában megjelent Jankovich cikk: „Hány óra,
és a kapcsolatos válaszok.
- Rusztek–Petróczy–Asbóth: Helikon.
Keszthely 1818
- Helikon című alkalmi újságok (1969–1985) (1992–1994–1996)
- Lakatos Vince: Helikoni Kalauz
Keszthely 1921
- Hétfői Hírek, hetilap 1958. június 1-jei száma
- Lakatos Vince: Keszthelyi Helikon
Keszthely 1925
- Napló című veszprémi napilap évfolyamai (1959–1985)
- Pallas Nagy Lexikona Helikoni ünnepségek címszó a 9. kötetben
- Prém József: Helikoni Ünnepe (színmű)
Budapest. 1905
- Sági K.–Péczely–Iványi: Keszthely
Budapest (évszám nélkül)
- Sági Károly: Adatok Festetics György és munkássága...
Veszprém Múzeumi közlemények
- Süle Sándor: A Keszthelyi Georgikon 1797–1848
Budapest, 1967.
- Szabó Dezső: A herceg Festetics család története
Budapest, 1928.
- Szabolcs János: Helikoni Ünnepek, kézirat a Balatoni Múzeumban 1958.
- Szabolcs András: Hogyan lobogott fel újra a Keszthelyi Helikon lángja
Zalai Hírlap 1981. április 26.
- Tinódy Sebestyén Gimnázium évkönyvei 1970–1972., 1974–1976. Sárvár
- Szerecz Imre: Bright Richard angol szemmel Keszthelyen 120 évvel ezelőtt.
Keszthely, 1935.
- Zalai Hírlap 1989-es, 1992-es, 1994-es és 1996-os beszámolóí a Helikoni Ünnepekről.
- Keszthely és Vidéke beszámolóí a Helikoni Ünnepekről.

A Czupi Kiadó kidói tervei és eddig megjelent könyvei:

(Megrendelhetők az alábbi címen:

Czupi Gyula 8801 Nagykanizsa, Felszabadulás u. 19. Pf.: 484)

Szabolcs András

Keszthely óvodáinak története

Olyan ember munkája ez a könyv, aki féltve őrzi a múlt emlékeit, aki érti, tudja – s velünk is meg akarja értetni –, az emlékeket az értékeket meg kell őrzeni.

Nem feledkezhetünk el azokról, akik egykor keserves küzdelmek árán hivatástudattal, lelkesedéssel megteremtették, világra segítették ezt az intézményrendszert, amelynek ma már nemcsak múltja, jövője is van.

A szerző alapos, sokoldalú levéltári, múzeumi és egyéb adatgyűjtést végzett, melynek nyomán feltárult Keszthely óvodáinak története.

A dokumentumok alapján korrekt tájékoztatást kapunk az elmúlt 125 év társadalmi, politikai életéről, s benne az óvoda, mint nevelési intézmény helyzetéről, az óvodai nevelés szerepéről, az óvoda–iskola kapcsolatáról.

Az óvodák történetét a város fejlődésének történetével összefüggésben vizsgálja, ezért a könyv jelentősége sokkal nagyobb, mint egy egyszerű dokumentumgyűjtemény. Olyan várostörténeti, neveléstörténeti dokumentum, amely élményszerű leírásmódja miatt is számot tarthat a olvasók érdeklődésére.

A sorokat olvasva megismerhetjük a városát szerető, annak jövőéért aggódó, felelősséget érző és tenni akaró szerző személyiségét is.

(Részlet Móroczné Komáromi Gyöngyi ajánlásából)

A 90 oldalas A/4-es méretű fényképekkel illusztrált kötet Szabolcs András mostani kötetével egy időben jelenik meg.)

*

A nevetés egészség

Dél-göcseji anekdoták

Gyűjtötte: Molnár László

Második kiadás

A gyűjtemény rendkívül hangulatos, olvasmányos történeteket tartalmaz, melyek egyúttal a ma is élő népi észjárás dokumentumai. Az először 1996-ban megjelent és nagy sikerű munka 120-ról 200 oldalasra bővült, várhatóan 1998 őszén jelenik meg.

KANIZSAI ALMANACH 1995-RŐL

A 750 éves jubileumát üllő város ünneplésének megörökítése az Almanach igazi újdonsága .

Több városi intézmény mellett a város lokálpatrióta cégei – elsősorban támogatóként – részesei voltak az ünneplésnek. Külön sorozat szól a Ryno Kulturális Menedzseriroda rendezvényeiről. A 17. Honvéd Gyalogezred rövid történetét olvashatjuk zászlajának visszatérése alkalmából.

Rózsás János monumentális kéziratos munkája, a GULAG LEXIKON előtt tisztelgünk a munka bevezetőjének megjelentetésével.

Két terjedelmesebb helytörténeti dolgozat is olvasható a könyvben, Nagy Csaba „Nagykanizsa mozitörténete” mellett Mészáros József „Nagy generáció” című munkája.

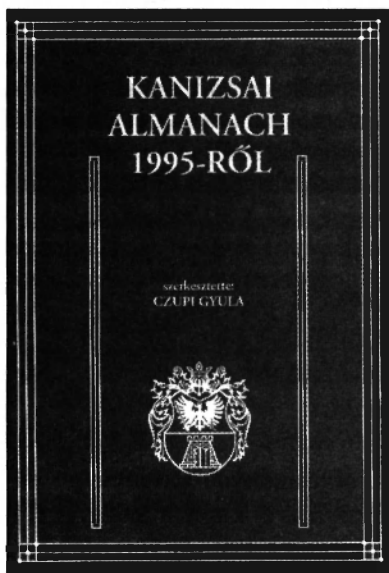
Utóbbiban a résztvevő hitelességével és a kutató pontos és igényes „adalásával” emlékezik meg az elmúlt 35 év kanizsai zenekarairól a szerző.

Nem egyszerűen pontos felidézője az eseményeknek, hanem érzékletes közvetítője a korabeli hangulatnak, az érzéseknek is.

Az ország könyvtárainak túlnyomó többsége számára könyveket ajánló *Új könyvek* állománygyarapítási tanácsadó ismertetése végén ezt írja a kötetről: „a helytörténeti-helyismereti munka nagyszerű darabja Zala megyében”.

A másfél száznál is több kép és egyéb illusztráció különösen kellemes olvasmánnyá teszi a kötetet.

(A 260 oldalas kötet ára 490 Ft)

KANIZSAI ALMANACH 1996-RÓL

A kötet évfordulós írásainak témája: hogyan ünnepeltük a honfoglalás 1100. évfordulóját városunkban (iskoláinkban is), millecentenáriumi „megy a gözös...”, 1956 Nagykanizsán, tizenkettő és még egy város-történeti évforduló, állandó kiállítás a tűzoltóságon, a város szimfonikus zenekara és az Állami Zeneiskola évfordulója, 50 éves a Vasutas Kodály Zoltán Művelődési Ház, 15 éves a házasságkötő terem, 10 évesek az Igricek.

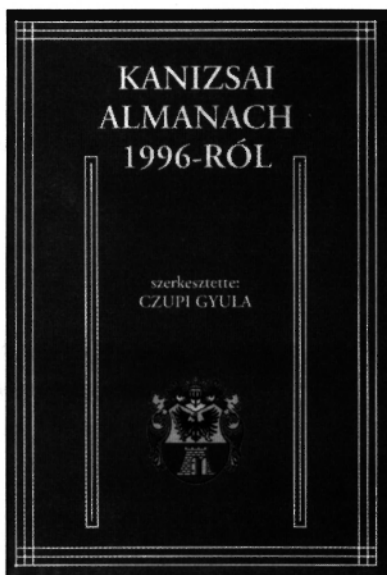
A városszépítők várkapuval, a Ryno Kulturális Menedzseriroda színes programokkal és kezdeményezésekkel gazdagította Nagykanizsát.

Miklósfa hagyományaira, a városból immáron hiányzó katonákra, a kanizsai diák Somlyó Zoltánra, a vidékünkéről is a Gulagra hurcoltakra emlékezünk. Egy nagyszerű tévés siker, egy önzetlenül segítő ember élete, egy védetté nyilvánított iskolaudvar, három történeti vetélkedő folytatja a sort.

Mindez – és még más is – a sok képpel (rajtuk kb. 2000 felismerhető arccal) és színes oldalakkal illusztrált kötetben.

Az ország könyvtárainak túlnyomó többsége számára könyveket ajánló *Új könyvek* állománygyarapítási tanácsadó ismertetése végén ezt írja a kötetről: „A második évfolyamába lépett almanach (sajnos a korábban Horváth Krisztina által szerkesztett két kötetről nem tud az ajánló) – fontos helytörténeti kiadvány. Zala megyében a helyismereti részlegek törzsanyagába tartozik.”

(A 260 oldalas könyv ára 590 Ft.)

Rózsás János: Duszja nővér
(*Egy ápolónő életmentő embersége a Gulagon*)

A magyar Szolzszenyicin, Rózsás János *Keserű ifjúság* című kötete elsőként adta hírül az országnak, hogyan élt és halt százezer magyar a Gulagon.

Ez a kötete szépirodalmi élményt is nyújtó dokumentumpróza. Ha valaha a Gulag rabjainak történetét meg akarja írni valaki, akkor csak a hamis vádak olvashatja, a valóságos történet nem rakható össze a hivatalosan fennmaradt iratokból, csak az emlékezők írásaiból.

A szerző – rendkívüli emlékezőképessége révén – hitelesen, a napi frissesség élményével írja le az egykori eseményeket.

A Duszja nővér külön értéke, hogy az emberi megértésről szól, arról, hogy a legsanyarúbb és legembertelenebb viszonyok között is megterem a segítség.

(A 260 oldalas kötet ára: 490 Ft)

Gyurik Irén: Megdorgált tudat (versek)

A mindennapi lét gyötrő kínjait megélő, rendkívüli indulatokat magában hordozó Gyurik Irén versei nem kötnek alkut:

*Meg tudnám ölni az életet
csonkító erőszakot, (...)
az életet cséplő, elmeháborodott
végtelent, a tökéletlenséget...*

(Indulat)

A természet nem önmagában témája ennek a költészetnek. A vers tájai igen érzékletesek és átítatottak azzal a látásmóddal, mely Gyurik Irén sajátja.

A természet nem a vágyott idill világa, hanem a század- és ezredvég emberének kínját vele együtt átélő környezeté:

a fa nyugtatókat tömött odvába
(Látomás II.)

Azok a rendkívüli képek, melyek ezt a versbeszédet jellemzik, először meghökkentik az olvasót, majd magukkal ragadják:

*Egy testburok nélküli szív infarktust kapott.
A kés emberformává vagdalta önmagát.*
(Látomás I.)

Íme, „gúnyát ölt a vers és ajtómon kilép” (**Hajnali mánor**), – kilép, akár a versíró, első kötetével – a nyilvánosság elé.
(A 80 oldalas kötet ára 350 Ft.)

Lenhardtné Bertalan Emma:

Evtizedek sodrásában

**(Egy bakonyaljai parasztcsalád és egy evangélikus iskola a
20. században)**

Önéletrajzi ihletésű regény

A könyvben megelevenedik a *Bakonyalja* kis falujának élete a 30-as években. Feltárulkozik a *Kőszegi Gyurácz Ferenc Evangélikus Leánygimnázium* a háború előtt és a háború után. Majd a politikai változásokat tükröző budapesti egyetemi évek története. *A magyar falu közösségének ereje és nagysága egyik legszebb példája olvasható a kötetben*, amikor a front alatt lányaik és asszonyaik becsületét védik az oroszoktól. (Ez a részlet olvasható a *Pannon Tükör* című kulturális folyóirat 1997. áprilisi számában.)

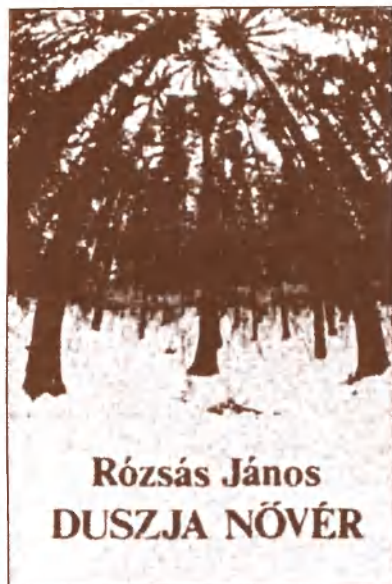
Az ötvenes évek ezt a rendkívüli belső erővel rendelkező falut is megtörik tartásában. Az imádott és tisztelt, okos, művelt, sikeresen gazdálkodó apa – törvényes felesége és a falu által tudottan – másik asszonnyal is él. Ez különlegesen érdekes háttérrel ad a könyv történéseinek, miközben hitről, halálról olvashatunk egy 20. századi parasztcsalád életét és iskoláztatott lányának sorsát is megismerve.

Rendkívüli olvasmányosság és történeti hitelesség jellemzi a munkát.
Az emlékekből építkező regény hazává teszi a szerző életének tájait.

Az emlékiratírás nagyszerű darabjai kerülnek kezünkbe, sokszor a megjelenés reménye nélkül.

A *Czupi Kiadó*, megismerve ezeket a rendkívüli értékeket, szeretné könyvkiadásunk ezen adósságát – e becses munka kiadásával is – a maga módján törleszteni.

(A 320 oldalas kötet ára 590 Ft.)

SZABOLCS ANDRÁS AZ IFJÚSÁG HELIKONI ÜNNEPSEGEI KESZTHELYEN

A mű, a szerző, a szervezők, a résztvevők, a támogatók méltatása helyett álljon itt e könyv ajánlásaként az alábbi írás, mely Helikon szellemét olyan fényesnek-fontosnak mutatja, mely mindannyiuk számára kedves és megadja értelmét erőfeszítéseiknek.

Lászlóffy Aladár A Helikon-emlékmű előtt

„Látlak!” – mondja a köszöntő indián. LÁTLAG – ebben az egyszerű köszönésben benne van a kultúra lényegi vonásai közül a legfontosabb: hogy megőrzés, hogy visszapillantás, hogy emlékeztető az idők domborulata, a föld görbülete felett. Ezek a koszorúk is – ilyen értelemben – az emlékezet, a szövetség gyűrűi. Helikontól Helikonig terjed ez a szövetség. Keszthely és Kolozsvár között, a ma is élő, működő Helikontól az emlékezetben működőig. Keszthely és Kolozsvár hivatalosan nem testvérvárosok, de a kultúrában elfoglalt helyük és szerepük jogán azok.

A magyar kultúra csupa újrakezdés volt mindig. Abban a két évszázad előtti pillanatban is, mikor a legkeletibb végeken Aranka Györgyék szervezték a Nyelvművelő Társaságot, a Felvidéken Kazinczy próbálta levelezésével megszervezni és összefogni, a középben Csokonai vergődött és cikázott rövid életében Debrecen és Csurgó között, a nemzet és a nyelv nevében még a tihanyi echót is megszólítván, itt pedig egy szellemiség, egy lelkület poézise volt a Helikon. HA ŐKET LÁTJUK – EGYMÁST LÁTJUK. Ezen a tájon, a piszkos, gatyás társakra nézve, mindig könnyű lett volna abbahagyni a nótát és káromkodni vagy fütyörészni. De nagyjaink azt kutatták, mint Vörösmarty, hogy a könyvek által ment-e előbb a világ; azt fogalmazták programmá, amit Petőfi: „ha nem születtem volna is magyarnak, e néphez állanék ezennel én...” Adyval jajongták, hogy ujjunk begyéből vér serken ki, ha téged tapintunk, te álmos, szegény... és József Attilával riadtak sikoltva arra, hogy „mégis magyarnak, számkivetve...”; vagy Szilágyi Domokossal keresték a kiutat: „...Ti játsszatok, én majd őrzöm a látszatot”, s Nagy Lászlóval kérdezték a közös elvethetetlen felelősség nevében, hogy ki viszi át a szerelmet? – Kísértet-élés csillagos éjszakákon és ilyen verőfényes pillanatokban átfut egy hang a suttogások álló aranyán; mutassátok meg a költőket, akiket olvastok, s megmondom, kik vagytok. Mutassátok meg a költőket, akiket tiszteltek, s megmondom, kik lesztek.

LÁTLAG! – mondja, kiáltja, üvölti, zokogja, hahotázza belőlem a lassan rezerváltumba szoruló indián. Mutassátok meg a kultúrát, amelyet körülálltok – benne van a mi magyar jövődönk is.

Keszthely, 1993. június 20.

(Megjelent a Kolozsváron kiadott HELIKON című irodalmi folyóirat 1993. évi 15. számában.)